

**ΤΕΙ ΠΑΤΡΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ: ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΥΓΕΙΑ

**ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ
ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: Ματσούκη Μαρία**

**ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ
ΣΠΟΥΔΑΣΤΩΝ: Αλεξανδράκη Αργυρώ
Καραϊσκού Γαρυφαλλιά**

ΠΑΤΡΑ 2003

ΑΡΙΘΜΟΣ
ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ 6089

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	2
<i>Η Αρχαιότητα.....</i>	<i>2</i>
<i>Ο Μεσαίωνας.....</i>	<i>4</i>
<i>Αναγέννηση.....</i>	<i>5</i>
<i>Ο 19^{ος} Αιώνας.....</i>	<i>6</i>
1. ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ & ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	8
1.1 ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ.....	8
<i>Το Τουριστικό φαινόμενο / Τουριστικές τάσεις σε παγκόσμιο επίπεδο.....</i>	<i>8</i>
<i>Η οικονομική δύναμη του τουρισμού.....</i>	<i>11</i>
1.2. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΜΑΣ.....	15
<i>Ο Τουρισμός σήμερα.....</i>	<i>16</i>
<i>Βασικά Μεγέθη της Ελληνικής Οικονομίας.....</i>	<i>17</i>
<i>Τουριστικές τάσεις στην Ελλάδα.....</i>	<i>18</i>
<i>Τα μακροχρόνια προβλήματα.....</i>	<i>19</i>
<i>Προσδοκίες-Στόχοι.....</i>	<i>22</i>
<i>Βασικοί στόχοι της Εθνικής τουριστικής πολιτικής.....</i>	<i>27</i>
<i>Τι έχει γίνει ως τώρα στην τουριστική ανάπτυξη της χώρας.....</i>	<i>27</i>
<i>Δυνάμεις και πλεονεκτήματα του τουριστικού προϊόντος της χώρας.....</i>	<i>30</i>
<i>Αδυναμίες – Απειλές του Ελληνικού τουριστικού προϊόντος.....</i>	<i>32</i>
2. ΕΝΝΟΙΑ & ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΥΓΕΙΑΣ.....	37
1. <i>Χαρακτηριστικά - Κατηγορίες Τουρισμού Υγείας.....</i>	<i>37</i>
2. <i>Κοινωνική - Οικονομική Σημασία.....</i>	<i>41</i>
3. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ ΥΓΕΙΑΣ.....	42
4. ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΠΩΣ ΕΝΤΑΣΣΕΤΑΙ ΣΕ ΑΥΤΕΣ Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΥΓΕΙΑΣ.....	49
<i>Προϋποθέσεις.....</i>	<i>55</i>
5. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΥΓΕΙΑΣ.....	56
5.1 ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΥΓΕΙΑΣ.....	56
<i>Λουτροπόλεις - Πάρκα Υγείας και Αναψυχής.....</i>	<i>56</i>
<i>Θεραπευτικές ενδείξεις της Ιαματικής Υδροθεραπείας.....</i>	<i>62</i>
5.2 ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΙ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΥΓΕΙΑΣ.....	64
5.3. ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΖΗΤΗΣΗ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΥΓΕΙΑΣ.....	65
5.4. ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΚΑΙ ΖΗΤΗΣΗ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΥΓΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	69
<i>Υπάρχουσα Κατάσταση.....</i>	<i>71</i>
6. ΚΕΝΤΡΑ ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑΣ & SPA.....	75
6.1. Η ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΗ ΑΛΥΣΙΔΑ ALDEMAR.....	75
<i>Ιστορική διαδρομή.....</i>	<i>76</i>
<i>Οικονομικά στοιχεία.....</i>	<i>77</i>
<i>Προοπτικές ανάπτυξης.....</i>	<i>80</i>
<i>Το προφίλ της πελατείας της Aldemar Hotels.....</i>	<i>80</i>
<i>Η ποιότητα στην Aldemar Hotels.....</i>	<i>82</i>
6.2. THERMAE SYLLA.....	85
<i>Ιστορία.....</i>	<i>85</i>
<i>Σήμερα.....</i>	<i>87</i>
7. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ / ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	90
7.1 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΥΓΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	90
7.2 ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ MARKETING ΚΑΙ ΠΡΩΘΗΣΗ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΥΓΕΙΑΣ.....	95
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	105
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ.....	107

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η λέξη τουρισμός πρωτοεμφανίζεται στις αρχές του 19^{ου} αιώνα αλλά η δραστηριότητα που υποδηλώνει δεν είναι τόσο πρόσφατη. Αυτή εξελίχθηκε παράλληλα με τα στάδια που διαμόρφωσαν την ανθρωπότητα κατά την διάρκεια των τελευταίων χιλιετηρίδων.

Σήμερα ο τουρισμός ορίζεται ως ένα αυτοδύναμο φαινόμενο, συνώνυμο της κατανάλωσης και του ελεύθερου χρόνου. Παρουσίασε μια ταχύτατη ανάπτυξη, μια χωρική εξάπλωση και μια κοινωνική αποδοχή σε παγκόσμιο επίπεδο, που τείνει να θεωρείται ως ένα κοινότοπο (banal) και αναπόσπαστο τμήμα της σύγχρονης καθημερινότητας.

Μια από τις πιο επιστημονικές προσεγγίσεις του τουρισμού όπου η τουριστική παραγωγή τείνει να ικανοποιήσει τις τουριστικές ανάγκες, δόθηκε από τους Hunziker και Graf το 1942. Σύμφωνα με αυτούς: «Ο τουρισμός είναι το σύνολο των σχέσεων και των γεγονότων που δημιουργούνται κατά την διάρκεια της μετακίνησης και της παραπομπής των ατόμων εκτός του τόπου της συνήθους κατοικίας τους, υπό τον περιορισμό ότι τόσο η μετακίνηση όσο και η παραμονή δεν έχουν ως κίνητρο την άσκηση οποιασδήποτε κερδοσκοπικής δραστηριότητας».

Στο Διεθνές Λεξικό του Τουρισμού, το οποίο εκδόθηκε το 1953 από την Διεθνή Ακαδημία του Τουρισμού, ορίζεται η συνθετότητα του τουρισμού καθώς και το ευρύ φάσμα των δυνατοτήτων του. Σύμφωνα με αυτό τουρισμός είναι: «Όρος χρησιμοποιούμενος στα ταξίδια αναψυχής. Είναι το σύνολο των ανθρωπίνων δραστηριοτήτων προκειμένου να πραγματοποιηθεί κάποιο ταξίδι. Είναι μια βιομηχανία η οποία συμβάλλει στην ικανοποίηση των αναγκών του τουρίστα».

Η Αρχαιότητα

Η λέξη τουρισμός (προερχόμενη από το αγγλικό και το γαλλικό tour) κάνει την εμφάνισή της τον 19^ο αιώνα, ενώ η δραστηριότητα που υποδηλώνει έχει τις ρίζες της στην αρχαιότητα. Το τουριστικό φαινόμενο ήταν συνδεδεμένο με τον ελεύθερο χρόνο και τις δραστηριότητες που μπορούσαν να επιτελέσουν

εντός αυτού. Οι πραγματοποιούμενες μετακινήσεις χαρακτηρίζονταν από ένα πνεύμα σύνθετο και μια ένταση χωρικά και χρονικά προσδιορισμένη.

Οι διάφορες μορφές τουρισμού, η ανάπτυξη των οποίων επιδιώκεται σήμερα σε πολλές περιοχές, αποτελούσαν πρακτικές και των αρχαίων κοινωνιών.

Τα θρησκευτικά προσκυνήματα συνδύαζαν την περιπέτεια με την γιορτή, την ευχαρίστηση, την αναψυχή, τη συναναστροφή κ.λ.π. Στους Δελφούς ή στην Ελευσίνα, οι «προσκυνητές», πέρα από την ικανοποίηση του βασικού κινήτρου της μετακίνησης, επιδιώκουν την ανακάλυψη της διαδρομής, του τοπίου, των υπάρχόντων οικισμών, των πληθυσμών υποδοχής, της περιπέτειας και των εκπλήξεων του ταξιδιού.

Την έννοια της χωροχρονικής διάστασης του ταξιδιού και της μετακίνησης περικλείουν ήδη εκείνη την περίοδο οι αναφορές του Σωκράτη στο «Φαίδωνα» του «Πλάτωνα». Η γη περιλαμβάνει ένα μεγάλο αριθμό περιοχών και δεν είναι ούτε η σύστασή της ούτε το μέγεθός της που προκαλεί ζήλια στους ανθρώπους όταν αναφέρονται σε αυτήν. Πρόκειται για κάτι το τεράστιο και εμείς που κατοικούμε από την Φώκαια μέχρι τις Ηράκλειες Στήλες καταλαμβάνουμε μόνο ένα μικρό τμήμα. Υπάρχουν επιπλέον άλλοι τόποι και μεγάλος αριθμός ατόμων που κατοικούν σε αντίστοιχες περιοχές.

Στην αρχαία Ελλάδα και την αρχαία Ρώμη, ο ελεύθερος χρόνος δήλωνε την προέλευση και την τάξη των πολιτών, οι οποίοι, απαλλαγμένοι από την καταναγκαστική εργασία, ένοιωθαν την υποχρέωση να ασχοληθούνε το κοινωνικό, ηθικό και πολιτικό «γίγνεσθαι» της πολιτείας.

Η εργασία αυτή αποτελούσε κύριο μέλημα και ενασχόληση των πληβείων. Ο ελεύθερος χρόνος ήταν συνώνυμο των ευγενών ενασχολήσεων, απόρροια της πολιτικής σχέσης που όχι μόνο επεξηγούσε αλλά και οριοθετούσε το τι είναι ελευθέρια. Κατά αυτόν τον τρόπο η διαμορφούμενη κοινωνική διαστρωμάτωση και η έννοια του ελεύθερου χρόνου καθορίζουν στη συνέχεια την τουριστική πρακτική, την χωρική διάσταση της οποίας υπογραμμίζουν οι αναφορές του Σωκράτη.

Αυτούς τους τόπους αναφοράς και τους κάτοικους τους πρώτοι οι αρχαίοι Έλληνες επιδίωξαν να γνωρίσουν. Ο Ηρόδοτος, γεωγράφος και ιστορικός (480-421 π.χ.) υπήρξε ένας από τους πρώτους «ταξιδιώτες-τουρίστες», ο οποίος κατά την διάρκεια των μετακινήσεών του δεν σταμάτησε να ενδιαφέρεται για τα ήθη, τα έθιμα, την θρησκεία και τις τέχνες των τόπων που

επισκέπτονταν. Οι περιηγήσεις του Ηρόδοτου φτάνουν μέχρι την Σικελία, την Αίγυπτο και την Περσία και εξιστορούνται στις «Ιστορίες» του. Σήμερα ο Ηρόδοτος μπορεί να χαρακτηριστεί, σύμφωνα με τις νέες αναζητήσεις στις τυπολογίες του τουρίστα, ως «μοντέλο» τουρίστα και να ενταχθεί στην κατηγορία του ευφυή τουρίστα (tourist intelligent).

Στην ίδια κατηγορία μπορούμε να κατατάξουμε και τον Πausανία, γεωγράφο και ιστορικό, ο οποίος μέσα από την περιγραφή της Ελλάδας διαθέτει προς χρήση των ταξιδιωτών έναν από τους πρώτους τουριστικούς οδηγούς. Η Pax Romana παρείχε επίσης μια λεπτομερή περιγραφή των τόπων των οποίων πρώτα επιλέγανε οι επισκέπτες από τους Δελφούς έως την Ολυμπία, διασχίζοντας την Αθήνα κ.λ.π.

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες (770 π.χ.) οι οποίοι πραγματοποιούνταν κάθε 4 χρόνια στην Ολυμπία, αποτελούσαν μια αθλητικό-θρησκευτική εκδήλωση στα πλαίσια μιας χωροχρονικά οροθετημένης μετακίνησης. Η αναψυχή και οι πολιτιστικές δραστηριότητες (θεατρικές παραστάσεις, μουσικές εκδηλώσεις) συμπλήρωναν τον κύριο κορμό των δραστηριοτήτων.

Ο Μεσαίωνας

Κατά την διάρκεια του Μεσαίωνα, εκτός των μετακινήσεων για θρησκευτικούς λόγους, διαδραματίζονται στην Ευρώπη μια σειρά από σημαντικά γεγονότα, τα οποία θα βοηθήσουν στην επαφή της με νέες ηπείρους. Η εισβολή των Αράβων και η επαφή με το μουσουλμανικό πολιτισμό δημιουργεί σημαντικά πολιτιστικά κέντρα (Γρανάδα, Σεβίλλη, Κόρδοβα). Οι σταυροφορίες επίσης δημιουργούν στους κάτοικους της Δύσης ένα αίσθημα περιέργειας για την Μέση Ανατολή.

Στην Ευρώπη, τη Μεσόγειο και την Βαλτική, οι έμποροι αντιπροσωπεύουν μια κατηγορία τουριστών όπου η επαγγελματική τους ιδιότητα συνυπάρχει με την πνευματική τους καλλιέργεια και τα πολιτιστικά τους ενδιαφέροντα. Ουσιαστικά αυτήν την περίοδο εγκαθιδρύεται ο αληθινός επαγγελματικός τουρισμός, αρκετά διαφορετικός από τον «ψευδο-πολιτιστικό» τουρισμό, ο οποίος συμπληρώνει σήμερα τις επαγγελματικές μετακινήσεις σε ένα ευρύτερο πλαίσιο αναψυχής και κατανάλωσης του ελεύθερου χρόνου. Ο Βενετός Μάρκο Πόλο (1254-1324) διηγείται στο βιβλίο του τις περιπλανήσεις

που τον οδήγησαν στο δρόμο του «μεταξιού», μέσω της Μέσης Ανατολής, της Μαντζουρίας και της Κινάς, όπου παρέμεινε δεκαέξι χρόνια.

Ένα σημαντικό όμως τμήμα των τουριστικών μετακινήσεων κατά την διάρκεια του Μεσαίωνα οφείλεται κατεξοχήν σε εορταστικές εκδηλώσεις και μεγάλα θρησκευτικά γεγονότα. Επίσης οι μετακινήσεις για εκπαιδευτικούς λόγους παρουσιάζουν μεγάλη ανάπτυξη, κυρίως προς τα πανεπιστημιακά κέντρα του Παρισιού, του Μονπελιέ, της Οξφόρδης, του Κέιμπριτζ κ.λ.π.

Ο τουρισμός στο Μεσαίωνα εμφανίζεται ως πολιτιστικό και θρησκευτικό συμβάν. Η εκκλησία, υιοθετώντας τις επιταγές της αρχαίας παράδοσης περί φιλοξενίας, επαναφέρει αυτόν τον θεσμό. Λαμβάνει επίσης πρωτοβουλίες για την δημιουργία μικρών ορεινών καταλυμάτων στις πλέον απομονωμένες περιοχές. Το 16^ο αιώνα, στην Γερμανία επιβάλλεται πρόστιμο σε εκείνους που αρνούνται να φιλοξενήσουν τους ταξιδιώτες στις κατοικίες τους. Η διάδοση αλκοολούχων ποτών και η ευρεία κατανάλωση τους στα πανδοχεία προκάλεσε το μένος της εκκλησίας, η οποία αποδοκίμασε τον τρόπο λειτουργίας τους. Απόρροια των παραπάνω υπήρξε η παρέμβαση του κράτους, το οποίο, επί της βασιλείας του Ερρίκου ΣΤ', περιορίζει, τον αριθμό των παρισινών πανδοχείων από εξήντα σε τριάντα τέσσερα.

Προς τα τέλη του Μεσαίωνα τα γερμανικά και τα ελβετικά ξενοδοχεία αποκτούν μεγάλη φήμη και προσελκύουν χιλιάδες ταξιδιώτες, λόγω της άνεσης και της ποιότητας των προσφερομένων υπηρεσιών, ενώ αρχίζει να διαμορφώνεται ένα νέο πνεύμα γύρω από το τουριστικό γίνεσθαι (τουριστική μετακίνηση, τουριστικό κατάλυμα, γαστρονομία, ταξιδιωτικοί οδηγοί), το οποίο εξελίσσεται και διαμορφώνεται ακόμα περισσότερο κατά τη διάρκεια της αναγεννησιακής περιόδου.

Αναγέννηση

Η αναγεννησιακή περίοδος εμπλουτίζει τις μορφές του τουρισμού και πολλαπλασιάζει τα κίνητρα της τουριστικής μετακίνησης. Οι άνθρωποι ταξιδεύουν πλέον και από περιέργεια.

Ο αποικιοκρατικής μορφής τουρισμός των Άγγλων θα δημιουργήσει την επιθυμία υπερατλαντικών ταξιδιών. Επίσης αποτέλεσμα της ανάπτυξης και διεθνοποίησης του τουρισμού ήταν και η καθιέρωση των «tour» (κυκλικό

ταξίδι, περιήγηση) στη Γαλλία, οι οποίοι ουσιαστικά υλοποιούσαν το κίνητρο ενός πολιτιστικού ταξιδιού, επιτρέποντας την ανακάλυψη και άλλων περιοχών. Στα πλαίσια των «tour» δύο διαδρομές προτεινόταν στην Γαλλία, μια μικρή περιήγηση (petit tour), που περιελάμβανε το Παρίσι και το νοτιοδυτικό τμήμα της Γαλλίας, και η μεγάλη περιήγηση (grand tour), με περισσότερες διαδρομές στα νότια, στα νοτιοανατολικά της Γαλλίας και στην Βουργουνδία. Οι Άγγλοι προτιμούσαν το μεγάλο tour, ο οποίος διαρκούσε μέχρι και δύο έτη, ενώ θεωρούνταν για τα νεαρά άτομα ως απαραίτητο συμπλήρωμα της μόρφωσής τους.

Ο 19^{ος} Αιώνας

Το 1800 χρησιμοποιείται για πρώτη φορά στην Αγγλία η λέξη «tourist», για να υποδηλώσει αυτούς που συμμετείχαν στον «grand tour». Το 1811 η λέξη «tourism» σήμαινε τη θεωρητική σύλληψη, την υπόσταση και την πραγματοποίηση του ταξιδιού για λόγους αναψυχής.

Η πραγματοποίηση ενός ταξιδιού θεωρείτο δύσκολη, επώδυνη και δαπανηρή. Το ταξίδι ήταν προνόμιο μιας ολιγαρχίας αριστοκρατών και εισοδηματιών, χωρίς ωστόσο να αποκλείεται μια μειοψηφία από άλλες κοινωνικές τάξεις. Η εφεύρεση της ατμομηχανής, η μετέπειτα δημιουργία σιδηροδρομικού δικτύου και η καθιέρωσή του ως του κατεξοχήν μεταφορικού μέσου μαζικής μετακίνησης συνέβαλε σημαντικά στη μεγέθυνση των τουριστικών ροών. Επίσης σημαντική συμβολή στις μαζικές μετακινήσεις των ταξιδιωτών διαδραμάτισε και η κατασκευή μεγάλων ατμόπλοιων, τα οποία αργότερα χρησιμοποιήθηκαν για τις πρώτες υπερωκεάνιες διασυνδέσεις.

Η αληθινή ωστόσο επανάσταση στις τουριστικές θαλάσσιες μεταφορές προήλθε από την κατασκευή των «paquebots» ή διαφορετικά «steamship». Ήταν συνώνυμα της ισχύος, της καλαισθησίας και της πολυτέλειας και αντιπροσώπευαν ό,τι αντιπροσωπεύουν σήμερα οι αερομεταφορές για το μαζικό τουρισμό.

Επίσης ουσιαστική συμβολή στην ανάπτυξη και την μεγέθυνση του τουρισμού, καθώς και στον εκσυγχρονισμό του, είχε εκείνη την περίοδο και η έκδοση «βιβλίων-οδηγών» με ακριβείς και σαφείς ταξιδιωτικές πληροφορίες.

Σε διάστημα μόνο μισού αιώνα, η Ευρώπη είναι διάσπαρτη από σιδηροδρομικά δίκτυα και ταξιδιωτικούς οδηγούς. Παρατηρείται σημαντική αύξηση του αριθμού των τουριστών, ενώ οι πρώτες τάσεις μαζικοποιήσεις των τουριστικών μετακινήσεων γίνονται ορατές. Κύριο λόγο στο τουριστικό «boom» έπαιξαν τα τουριστικά καταλύματα, τα οποία λόγω της ιδιομορφίας της πελατείας τους αριστοκρατών και εισοδηματιών επιδιώκουν να είναι υψηλών προδιαγραφών. Παράλληλα κατασκευάζονται σε ολόκληρη την Ευρώπη καταλύματα μεσαίων και χαμηλών κατηγοριών.

1. ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ & ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

1.1 Παγκόσμια Τουριστική Βιομηχανία

Το Τουριστικό φαινόμενο / Τουριστικές τάσεις σε παγκόσμιο επίπεδο

Όλες οι εκτιμήσεις μιλούν για μια παγκόσμια οικονομία, της οποίας κινητήριες δυνάμεις θα είναι τρεις υπέρ -βιομηχανίες υπηρεσιών: η τεχνολογία πληροφοριών, οι τηλεπικοινωνίες και ο τουρισμός.

Η Έκθεση του Παγκόσμιου Συμβουλίου Τουρισμού και Ταξιδιών (WTTC) εξετάζει τη συμβολή του τουρισμού στην οικονομία, τις προοπτικές ανάπτυξης του κλάδου στην ευρωπαϊκή και παγκόσμια αγορά και επισημαίνει τα σημεία στα οποία θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση για να επιτευχθεί η μέγιστη δυνατή ανάπτυξη κατά την επόμενη δεκαετία. Η έκθεση του WTTC βασίζεται σε λεπτομερείς οικονομικές αναλύσεις όλων των κλάδων της οικονομίας, οι οποίοι σχετίζονται άμεσα ή έμμεσα με τον τουρισμό, καθώς και σε επεξεργασία συγκριτικών αναλύσεων μεταξύ κρατών. Στην έκθεση γίνεται ιδιαίτερη αναφορά στον τομέα της απασχόλησης, ο οποίος είναι καθοριστικός για την πορεία της οικονομίας τόσο των ανεπτυγμένων όσο και των αναπτυσσόμενων χωρών.

Σύμφωνα με τον WTTC, ο τουρισμός έχει τη δυνατότητα να δημιουργήσει 100 εκατομμύρια νέες θέσεις εργασίας σε παγκόσμιο επίπεδο, τόσο στον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα, να ενθαρρύνει τις επενδύσεις και να αυξήσει τα έσοδα του δημοσίου. Απαραίτητη προϋπόθεση είναι η συνεργασία του κράτους και των ιδιωτών σε τέσσερις τομείς:

- α) να αποκτήσει ο τουρισμός τη θέση που του ανήκει στην οικονομία και την απασχόληση .
- β) να γίνει η αγορά πιο ανοικτή και ανταγωνιστική.
- γ) να δημιουργηθεί το κατάλληλο θεσμικό πλαίσιο για την ανάπτυξη του τουρισμού και
- δ) να ελαχιστοποιηθούν τα εμπόδια στην ανάπτυξη.

Τουρισμός: Νέες Θέσεις εργασίας για τον 21ο αιώνα. Η ανεργία είναι μία από τις κύριες οικονομικές και κοινωνικές προκλήσεις που αντιμετωπίζουν τα περισσότερα κράτη του κόσμου.

Οι περισσότερες νέες θέσεις εργασίας σήμερα προέρχονται από τον τομέα των υπηρεσιών, ο οποίος είναι τόσο σημαντικός για τις ανεπτυγμένες, όσο και για τις αναπτυσσόμενες οικονομίες.

- Το 1997 ο τουριστικός κλάδος, σε παγκόσμιο επίπεδο είχε καθαρά έσοδα 3,81 τρις. δολάρια ΗΠΑ και απασχόλησε 262 εκατ. άτομα.
- Η συνεισφορά του τουρισμού και των ταξιδιών στην παγκόσμια οικονομία ήταν 10,7% του ΑΕΠ, το 1997.
- 801 δισ. δολάρια για επενδύσεις στον τουρισμό σε παγκόσμιο επίπεδο
- 716 δισ. δολάρια εισπράχθηκαν από τις κυβερνήσεις υπό τη μορφή φόρων.
- Η Ελλάδα κατείχε το 1997 την πρώτη θέση στις επενδύσεις με ποσοστό 25,8% επί του συνόλου των επενδύσεων.

Ο τουρισμός, μία από τις κύριες δραστηριότητες του τομέα των υπηρεσιών, ευθύνεται ήδη άμεσα ή έμμεσα για το 10% και πλέον της παγκόσμιας απασχόλησης.

Το 2007, η συμβολή του τουρισμού στην απασχόληση εκτιμάται ότι θα παρουσιάσει αύξηση κατά 46%, που αριθμητικά σημαίνει 120 εκατ. νέες θέσεις εργασίας σε όλο τον κόσμο. Μεγάλο ποσοστό των θέσεων αυτών εκτιμάται ότι θα δημιουργηθεί στην περιοχή της Νοτιοανατολικής Ασίας. Στην Ευρώπη σήμερα υπάρχουν 38 εκατ. θέσεις εργασίας που σχετίζονται με τον τουρισμό.

Τα 19 εκατ. προέρχονται από την Ευρωπαϊκή Ένωση και αποτελούν το 12,8% του συνολικού εργατικού δυναμικού της. Από την Ανατολική Ευρώπη προέρχονται 16 εκατ. θέσεις εργασίας, που αποτελούν το 8,7% του εργατικού δυναμικού της. Στην περιοχή αυτή η απασχόληση στον τομέα του τουρισμού αναμένεται να σημειώσει μεγάλο άλμα τα επόμενα χρόνια ύψους 37%, προσθέτοντας ακόμη 6 εκατ. θέσεις εργασίας στις αναπτυσσόμενες ανατολικό-ευρωπαϊκές οικονομίες. Από τα κράτη της Ε.Ε., η Ισπανία βρίσκεται σήμερα στην πρώτη θέση, με το 17,7% του εργατικού δυναμικού της να

απασχολείται στον τουρισμό. Ακολουθούν το Βέλγιο, η Πορτογαλία και η Αυστρία, με 16,4%, 14,8% και 14,1% αντίστοιχα. Μακροπρόθεσμα, η Φινλανδία αναμένεται να σημειώσει έκρηξη στον τομέα της απασχόλησης στον τουρισμό (αύξηση 18,6%) , με δεύτερη την Ιρλανδία (αύξηση 15,7%).

Στην Βόρειο Αμερική η κατάσταση στον τομέα της απασχόλησης στον τουρισμό είναι παρόμοια με αυτή της Ευρώπης, καθώς, το 1997, το 10,6% του συνολικού εργατικού δυναμικού της χώρας εργαζόταν στον τουρισμό (18 εκατ. άτομα).

Η απασχόληση αναμένεται να σημειώσει αύξηση κατά 19% μέσα στην επόμενη δεκαετία. Στην υπόλοιπη αμερικανική ήπειρο η εικόνα είναι παρόμοια με δυο εξαιρέσεις: την Καραϊβική, όπου το 25% των κατοίκων της απασχολείται στον τουρισμό και στον αντίποδα αυτής τη Λατινική Αμερική, όπου μόλις το 6% του συνολικού εργατικού δυναμικού εργάζεται στον τομέα του τουρισμού. Στην τελευταία, ωστόσο, αναμένεται αύξηση της απασχόλησης κατά 16% μέσα στην επόμενη δεκαετία.

Στον υπόλοιπο κόσμο, ακόμη και στις λιγότερο ανεπτυγμένες αγορές της Αφρικής και της Μέσης Ανατολής, η απασχόληση στον τομέα του τουρισμού δεν αντιστοιχεί σε λιγότερο από 10 - 11% του εργατικού δυναμικού.

Στο μέλλον, στην μεν περιοχή της Μέσης Ανατολής η αύξηση της απασχόλησης αναμένεται να φθάσει το 37%, ενώ στην Αφρική το 22%.

Έρευνα που έγινε το 1997 στη Γαλλία κατέδειξε ότι από τις θέσεις απασχόλησης που είχαν άμεσα ή έμμεσα σχέση με τον τουρισμό, το 35,4% αφορούσε τον ευρύτερο δημόσιο τομέα, το 14,2% τον τομέα της παραγωγής αγαθών, το 15,4% τον τομέα των χρηματοοικονομικών υπηρεσιών, ασφαλειών και ακινήτων και το 8,4% τον τομέα των μεταφορών.

Η έρευνα αυτή απέδειξε και πρακτικά τη στενή σχέση του τουρισμού με άλλους, σημαντικούς τομείς της οικονομίας.

Υπάρχει παραδοσιακά η αντίληψη στα εθνικά κέντρα λήψης αποφάσεων ότι ο τουρισμός παράγει θέσεις εργασίας χαμηλής εξειδίκευσης και αποδοχών, κάτι που δεν συμβιβάζεται με τα δεδομένα της νέας χιλιετίας. Η άποψη αυτή δεν λαμβάνει υπόψη της έρευνες, όπως η παραπάνω, οι οποίες αποδεικνύουν ότι ο τουρισμός δημιουργεί θέσεις εργασίας σε όλο το φάσμα της απασχόλησης, από εξειδικευμένα στελέχη σε αεροπορικές εταιρίες και γραφεία ταξιδιών, μέχρι υπαλλήλους καταστημάτων και σερβιτόρους. Επίσης, ο τουρισμός

δημιουργεί πολλές θέσεις εργασίας μερικής ή περιοδικής απασχόλησης, που καλύπτουν τα υπάρχοντα κενά. Τέλος, ο τουρισμός δημιουργεί νέες θέσεις εργασίας σε περιοχές που πλήττονται από τη λεγόμενη διαρθρωτική, ανεργία (κέντρα πόλεων, αγροτικές κοινωνίες κ.α.) Η σημαντικότερη συνεισφορά των εθνικών κυβερνήσεων είναι να ενθαρρύνουν την ανάπτυξη της απασχόλησης στον τομέα του τουρισμού, δημιουργώντας ένα οικονομικό περιβάλλον που να ευνοεί την ανάπτυξη, τις ιδιωτικοποιήσεις και τις επενδύσεις. Ειδικότερα, οι κυβερνήσεις θα πρέπει:

- Να συμπεριλάβουν τον τομέα του τουρισμού σε όλα τα προγράμματα απασχόλησης,
- να προωθήσουν νομοθετήματα που διευκολύνουν την ευελιξία και κινητικότητα της αγοράς εργασίας,
- να προωθήσουν την απελευθέρωση της αγοράς του τουρισμού,
- να προχωρήσουν σε μεγαλύτερες επενδύσεις στον τομέα της υποδομής (αεροδρόμια, οδικοί άξονες κ.λ.π.),
- να αποφεύγουν τη βαριά φορολογία στον κλάδο του τουρισμού και
- να αναβαθμίσουν τα προγράμματα εκπαίδευσης και εξειδίκευσης του ανθρώπινου δυναμικού που εργάζεται στον τουρισμό.

Η οικονομική δύναμη του τουρισμού

Ο τομέας του τουρισμού εμπεριέχει πολλές και διαφορετικές υπηρεσίες και προϊόντα και τα οικονομικά του στοιχεία είναι τόσο διασπαρμένα στην οικονομία ώστε η συμβολή του πολλές φορές περνά απαρατήρητη.

Η χρησιμοποίηση ενός συστήματος δορυφορικού υπολογισμού, που να υπολογίζει την οικονομική επίδραση του τομέα του τουρισμού σε συνδυασμό με τα εθνικά συστήματα, έχει συμφωνηθεί μεταξύ του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού, του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) και αρκετών επιμέρους χωρών και αναμένεται να λειτουργήσει μέσα στα επόμενα πέντε χρόνια. Με το σύστημα αυτό θα

μπορούν στο μέλλον να εξάγονται πιο σαφή συμπεράσματα για τη σχέση τουρισμού / οικονομίας.

Αυτό που σήμερα κανείς δεν μπορεί να αγνοήσει είναι ότι ο τουρισμός είναι ένας υγιής και δυναμικός κλάδος της παγκόσμιας οικονομίας, δημιουργώντας έσοδα, συμβάλλοντας στα εθνικά ΑΕΠ, ενθαρρύνοντας τις επενδύσεις και τονώνοντας την απασχόληση.

Έσοδα

Ο τουρισμός στις οικονομίες των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναμένεται το 1997 να δημιουργήσει καθαρά έσοδα 1,245 τρις. δολαρίων ΗΠΑ εκ των οποίων:

250 δισ. δολάρια (15,1% του συνόλου) από δημόσιες και ιδιωτικές επενδύσεις, 679 δισ. δολάρια (13,2% του συνόλου) έσοδα από την ιδιωτική κατανάλωση, 174 δισ. δολάρια από τα επαγγελματικά ταξίδια, 21 δισ. δολάρια από το πλεόνασμα του εμπορικού ισοζυγίου.

Κατά το 1993 και 1994 η αύξηση των καθαρών εσόδων από τον τουρισμό ήταν αρνητική έως μηδενική. Το 1996 και 1997 η εικόνα αυτή ανετράπη, καθώς η αύξηση που σημειώθηκε ήταν 7,4%. Μέσα στην επόμενη δεκαετία, τα έσοδα αναμένεται να παρουσιάσουν ετήσια αύξηση 2,6%, ενώ το 2007 εκτιμάται ότι θα αντιστοιχούν σε 2.042 τρις. δολάρια. Το 1997 η Γερμανία είχε τα περισσότερα έσοδα από τον τουρισμό μεταξύ των χωρών της Ε.Ε. (317 δισ. δολάρια). Ακολουθούν η Γαλλία με 222 δισ. δολάρια, η Ιταλία με 175 δισ. δολάρια, η Βρετανία με 166 δισ. δολάρια και η Ισπανία με 109 δισ. δολάρια.

Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν

Μεταξύ του 1992 και του 1994, ο τουρισμός έχασε περί την μια ποσοστιαία μονάδα αναφορικά με τη συμμετοχή του στο ΑΕΠ, φθάνοντας στο κατώτατο σημείο της δεκαετίας 1987-1997 (12,%). Το 1997, η συμμετοχή του τουρισμού στο ΑΕΠ κερδίζει το χαμένο έδαφος, φθάνοντας το 12% του ΑΕΠ. Μέσα στην επόμενη δεκαετία, το ποσοστό αυτό εκτιμάται ότι θα φθάσει το 29,4%. Μεταξύ των κρατών μελών της Ε.Ε., η Ισπανία βρίσκεται στην πρώτη θέση, καθώς στη χώρα αυτή ο τουρισμός συμμετείχε το 1997 κατά 16,1% στο εθνικό ΑΕΠ.

Ακολουθούν οι χώρες Βέλγιο, Πορτογαλία, Ελλάδα, Αυστρία και Λουξεμβούργο, με ποσοστά που ξεπερνούν το 14%. Το ενδιαφέρον είναι ότι η Γερμανία, παρ' ότι είναι πρώτη μεταξύ των χωρών της Ε.Ε. αναφορικά με τα έσοδα από τον τουρισμό, βρίσκεται αρκετά χαμηλά στην κατάταξη με βάση τη συμμετοχή του τουρισμού στο ΑΕΠ. Μέσα στην επόμενη δεκαετία, η Ιρλανδία θα παρουσιάσει τη μεγαλύτερη αύξηση της συμμετοχής του τουρισμού στο εθνικό της ΑΕΠ (44.1%), με δεύτερη τη Φινλανδία (40%). Η Ελλάδα, η Ισπανία, η Πορτογαλία, η Βρετανία, η Γερμανία και η Δανία θα παρουσιάσουν αυξήσεις που θα ξεπερνούν το 30%. Στην τελευταία θέση της κατάταξης βρίσκεται η Αυστρία, η οποία θα κατορθώσει να αυξήσει τη συμμετοχή του τουρισμού στο ΑΕΠ της κατά 25,5%.

Η εκμετάλλευση του τουριστικού φαινομένου δραστηριοποιείται το ανθρώπινο δυναμικό, σε ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο οικονομικό-κοινωνικό περιβάλλον. Η πολυπλοκότητα στην οργανωτική δομή της σύγχρονης οικονομικής μονάδας, στην τεχνολογία, στα ψυχογραφικά χαρακτηριστικά και τις απαιτήσεις του σύγχρονου τουρίστα-καταναλωτή, στις επιδράσεις της διεθνούς πολιτικής σκοπιμότητας, στις διεθνείς ανταγωνιστικές τουριστικές τακτικές, έχει δημιουργήσει ένα πλέγμα όπου η τουριστική επιχείρηση κάθε μορφής δέχεται συνεχώς επιδράσεις.

Τα τελευταία δέκα χρόνια είναι έντονος ο προβληματισμός σχετικά με τις μεθόδους και τις τεχνικές αντιμετώπισης των κρίσεων και δεν είναι λίγες οι επιχειρήσεις τουριστικής εκμετάλλευσης που αντιμετωπίζουν τις συνέπειες των διεθνών κοινωνικών, πολιτικών, θρησκευτικών, οικονομικών και τεχνικών κρίσεων (πετρελαϊκή κρίση, πόλεμος Περσικού Κόλπου, εμφύλιος στη Γιουγκοσλαβία κ.λ.π.).

Είναι γεγονός ότι ο τουρισμός ως κοινωνικό φαινόμενο και η τουριστική μονάδα ως κοινωνικός φορέας επηρεάζεται άμεσα από τις κοινωνικές αλλαγές του διεθνούς περιβάλλοντος.

Η τουριστική οικονομική μονάδα (το ξενοδοχείο, το εστιατόριο, το γραφείο ταξιδιών, κ.λ.π.) δέχεται ταυτόχρονα τις επιδράσεις που έχουν ως εξής:

α) Τις επιδράσεις της διεθνούς τουριστικής αγοράς και του διεθνούς τουριστικού κλίματος.

β) Τις επιδράσεις εθνικής τουριστικής πολιτικής και την εθνική αγορά.

γ) Τις επιδράσεις της τοπικής τουριστικής αγοράς (π.χ. τοπικός ανταγωνισμός).

Η ευαισθησία της τουριστικής επιχείρησης στις επιδράσεις του περιβάλλοντος καθιστά απαραίτητη την ύπαρξη αποτελεσματικού μάντζμεντ, βασισμένου σε επιστημονικές βάσεις. Ο προγραμματισμός, η οργάνωση και ο έλεγχος, λειτουργίες των οποίων η έκφραση σε αρκετές κατηγορίες επιχειρήσεων ποικίλλει, ιδιαίτερα στην τουριστική επιχείρηση αποκτούν ισοδύναμα τεράστια σπουδαιότητα.

Η σύγχρονη αποτελεσματική (κερδοφόρα) τουριστική επιχείρηση μελετά σε μόνιμη βάση το παρόν και το μέλλον, παρακολουθεί εξελίξεις, προβλέπει, προγραμματίζει, ερευνά, προνοεί, διστάσεται, οργανώνεται, μηχανοργανώνεται, ανανεώνεται, πλησιάζει αισθητά τον πελάτη, «ακούει» την ανάσα του.

Ο μάντζερ στον τουρισμό επιτελεί ένα πολύμορφο, πολύπλοκο πολυδιάστατο έργο, που συνδυάζει τη διοίκηση ανθρώπινου δυναμικού, το μακροχρόνιο και βραχυχρόνιο σχεδιασμό οικονομικών δραστηριοτήτων, την παρακολούθηση των διεθνών εξελίξεων, την άμεση επαφή με τις σύγχρονες τουριστικές ανάγκες, τη δημιουργία και προώθηση νέων τουριστικών υπηρεσιών.

1.2. Τουρισμός στη Χώρα μας

Η ιστορική παράδοση της Ελλάδας και η ταυτότητά της στην Δύση, ως λίκνο του Ευρωπαϊκού πολιτισμού, υπήρξε η βάση για το ξετύλιγμα του τουριστικού φαινομένου πριν από περίπου 170 χρόνια. Η Ελλάδα προστέθηκε στο δρομολόγιο της 'Μεγάλης Περιοδείας' (Grand Tour) στη διάρκεια κυρίως των Ναπολεόντειων πολέμων. Αψευδή πηγή αποτελεί ο εντυπωσιακός όγκος της ρομαντικής και όχι μόνο κυρίως Φιλελληνικής ταξιδιωτικής λογοτεχνίας των αρχών του 19ου αιώνα.

Ο αριθμός των επισκεπτών διογκώθηκε στη περίοδο μεταξύ 1840 και 1890, ενώ άρχισε να οργανώνεται η προσφορά υπηρεσιών που δεν περιορίζονταν σε καταλύματα, αλλά περιελάμβαναν διερμηνείς, εστιατόρια, εμπορικά καταστήματα, μεταφορικά μέσα (άμαξες, άλογα, καϊκια, σιδηρόδρομοι, ατμόπλοια), χώρους ψυχαγωγίας, μουσεία κ.α. Οι μεμονωμένοι εύποροι και μορφωμένοι ταξιδιώτες, αρχικά αριστοκράτες και ύστερα αστοί, κυρίως Βρετανοί, αντικαταστάθηκαν σταδιακά από ομάδες που άρχισαν να επισκέπτονται πιο οργανωμένα την Ελλάδα καθώς οι νέες τεχνολογίες στην Ευρώπη και η συνακόλουθη άνοδος των εισοδημάτων έκαναν τα ταξίδια πιο εύκολα και επιθυμητά. Σταδιακά η κίνηση έγινε υπερατλαντική.

Ανάμεσα στις καινοτομίες και τους νέους θεσμούς ξεχώρισαν οι εκδότες, οι οποίοι κυκλοφόρησαν τους πρώτους συστηματικούς οδηγούς ταξιδιών με πληροφορίες πρακτικού χαρακτήρα και οδηγίες και περιγραφές γεωγραφικού, ιστορικού, εθνογραφικού και καλλιτεχνικού περιεχομένου για τα αξιοθέατα του κάθε προορισμού.

Τουριστικές Επιχειρήσεις

Η φιλοξενία είναι ίσως από τους παλιότερους θεσμούς του κόσμου. Ωστόσο, στη νεώτερη εποχή, Έλληνες και αρκετοί ξένοι επιχειρηματίες αντιμετώπισαν το καινούργιο αυτό πήγαινε και έλα των ταξιδιωτών με δισταγμό στην αρχή. Ξενοδοχεία ή καταλύματα άνοιγαν στο κέντρο της Αθήνας ή σε περιοχές όπου παραδοσιακά αποβιβάζονταν ξένοι επισκέπτες, π.χ. στην Κέρκυρα, στο Ναύπλιο συνήθως εκεί όπου υπήρχε παλιότερη σχετική εμπειρία. Οι επιχειρηματίες ήταν συνήθως οι ίδιοι πολυταξιδεμένοι, συχνά Έλληνες της

διασποράς, που επένδυσαν στον τουρισμό προσωρινά και πάντως βραχυπρόθεσμα, εν αναμονή καλύτερων ευκαιριών σε άλλους τομείς, π.χ. στις τράπεζες, στο χρηματιστήριο, ή ακόμη και στην πολιτική. Από την αρχή διακρίθηκαν αναπτύσσοντας ιδιαίτερο επαγγελματισμό σ' αυτή τη μορφή επιχειρηματικότητας αρκετές γυναίκες.

Ο Τουρισμός σήμερα

Ο Τουρισμός θεωρείται διεθνώς σημαντικός τομέας της Οικονομίας τόσο για τα συναλλαγματοφόρα οφέλη του όσο και για τον ανθρωποκεντρικό του χαρακτήρα. Ιδιαίτερα, για την Ελλάδα είναι αποφασιστικός παράγοντας διαμόρφωσης του Εθνικού προϊόντος με καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη της Εθνικής Οικονομίας.

Ο κλάδος του τουρισμού αποτελεί έναν από τους πιο προσοδοφόρους κλάδους της ελληνικής οικονομίας με σημαντικό ρόλο στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας. Αξίζει να αναφερθεί ότι η συμβολή του στην εθνική οικονομία είναι καθοριστική αφού το ποσοστό συμμετοχής του τουρισμού στο Ακαθάριστο Εθνικό Εισόδημα (Α.Ε.Π.) είναι περισσότερο από 10% και παρουσιάζει διαρκείς ανοδικές τάσεις καθώς και συναλλαγματικά έσοδα περισσότερα από τη συνολική αξία των εξαγωγών όλων των ελληνικών προϊόντων και υπηρεσιών, με αύξηση απασχόλησης μεγαλύτερη από οποιονδήποτε άλλο τομέα, με προσφορά εργασίας και ανάπτυξη δραστηριοτήτων σε κάθε περιοχή της χώρας.

Παράλληλα όμως, αποτελεί και έναν ιδιαίτερα ευαίσθητο κλάδο καθώς βασίζεται στη φύση, στην κουλτούρα και στον πολιτισμό της χώρας, στοιχεία τα οποία πολλές φορές τείνουν να υποβαθμιστούν λόγω της ανεξέλεγκτης τουριστικής ανάπτυξης.

Τις τελευταίες δεκαετίες η Ελλάδα, κύρια μετά τον Β' παγκόσμιο Πόλεμο και την λήξη του Εμφυλίου Πολέμου, προσπάθησε - και το πέτυχε σε μεγάλο βαθμό - να αναπτυχθεί οικονομικά. Ένας από τους βασικούς πυλώνες αυτής της ανάπτυξης, ήταν και η τουριστική βιομηχανία.

Παρά το γεγονός, ότι η πολιτεία δεν στήριξε την ανάπτυξη της όσο θα έπρεπε, η ιδιωτική πρωτοβουλία επωμίστηκε την ευθύνη και επέτυχε να φέρει την Ελλάδα στη 17η θέση στη Παγκόσμια κατάταξη με αριθμό αλλοδαπών αφίξεων το 1997, 10,5 εκατ. περίπου αφίξεις και 12, 5 εκατ. περίπου το 2001. Μολονότι οι αριθμοί ευημερούν, τα προβλήματα διογκώθηκαν καθώς το μοντέλο ανάπτυξης στο οποίο στηρίχτηκε η χώρα μας, δεν ήταν το πλέον ιδανικό. Ο μαζικός τουρισμός είχε ως αποτέλεσμα, την αύξηση μόνο στον αριθμό των αφίξεων αλλοδαπών τουριστών όχι όμως και στο συνάλλαγμα που δαπανούσαν.

Επιπλέον, η τρομοκρατική επίθεση της 11ης Σεπτεμβρίου, επιδείνωσε ακόμη περαιτέρω την διεθνή τουριστική βιομηχανία.

Βασικά Μεγέθη της Ελληνικής Οικονομίας

Η ελληνική οικονομία είναι μια οικονομία αγοράς με περιορισμένη κρατική παρέμβαση και δεσμεύεται από τις τάσεις των διεθνών οργανισμών στους οποίους μετέχει, όπως ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου (WTO) και η Ευρωπαϊκή Ένωση. Η Ελλάδα είναι το δωδέκατο μέλος της ΟΝΕ (ζώνης του ευρώ) από την 1η Ιανουαρίου 2001.

Η ελληνική οικονομία, από το 1995 και μετά, παρουσίασε ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης 3,6%, ξεπερνώντας τον μέσο ετήσιο ρυθμό των χωρών της Ε.Ε. Η αύξηση του ελληνικού Α.Ε.Π. συμβάλλει στην επιτάχυνση του ρυθμού σύγκλισης της Ελλάδας με τα άλλα κράτη μέλη, σε σύγκριση με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο, από το 1981 που η χώρα εντάχθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

		2000	2001	2002	Πηγή
Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν κατά κεφαλήν	ισοδύναμο αγοραστικής δύναμης σε USD (23η θέση)	16.800			(1)
	ρυθμός αύξησης (πραγματικό ΑΕΠ)	4,1%	4,1%	4,0%	(2)
Ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου	ετήσια μεταβολή	9,3%	5,9%	7,7%	(3)
Απασχόληση	Συνολική	3.946.300	3.917.500	3.948.900	(4)
	πρωτογενής τομέας	17,0%	16,0%	15,8%	(4)
	δευτερογενής τομέας	22,5%	22,8%	22,5%	(4)
	τριογενής τομέας	60,5%	61,2%	61,7%	(4)
Ανεργία	(ως ποσοστό εργατικού δυναμικού)	11,2%	10,4%	10,0%	(3)
Εναρμονισμένος δείκτης	ετήσια εκατοστιαία μεταβολή	2,9	3,77	3,50	(4)

τιμών καταναλωτή					
Επιτόκια τραπεζικής χρηματοδότησης προς επιχειρήσεις	(μακροπρόθεσμης)	11,55%	8,6%		(5)
Εμπορικό ισοζύγιο	Εισαγωγές (εκ. ευρώ)	33.026,1	33.156,3		(5)
	Εξαγωγές (εκ. ευρώ)	11.098,6	11.857,0		(5)
Εισπράξεις από τουριστικές υπηρεσίες	(εκ. ευρώ)	10.061,2	10.248,1		(5)

(1) OECD, National Accounts of OECD countries, Main aggregates, vol. I.

(2) ΕΣΥΕ, Φεβρουάριος 2003.

(3) Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, Πρόγραμμα Σταθερότητας και Ανάπτυξης 2002-2006

(4) ΕΣΥΕ, Η Ελλάδα σε αριθμούς 2002

(5) Τράπεζα της Ελλάδος, Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2001, Αθήνα 2002.

Τελευταία Ενημέρωση: 14.02.2002

Τουριστικές τάσεις στην Ελλάδα

Από την πλευρά του ο Ελληνικός Τουρισμός έχει επιδείξει σημαντικά επιτεύγματα με την αναντικατάστατη θετική συμβολή του στους κρίσιμους δείκτες της οικονομίας μας.

Αφίξεις αλλοδαπών τουριστών στα σύνορα της χώρας

Χώρες προέλευσης	ΕΤΟΣ	ΕΤΟΣ	ΜΕΤΑΒΟΛΗ %	ΑΝΑΛΟΓΙΑ ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ	
	2000	2001	2001/2000	2000	2001
I. ΧΩΡΕΣ ΕΥΡΩΠΗΣ	12.080.211	13.032.334	7,88	92,25	92,87
-ΧΩΡΕΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ	9.219.271	9.484.582	2,88	70,40	67,59
II. ΧΩΡΕΣ ΑΣΙΑΣ	586.569	606.640	3,42	4,48	4,32
III. ΧΩΡΕΣ ΑΦΡΙΚΗΣ	60.955	57.891	-5,03	0,47	0,41
IV. ΧΩΡΕΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ	300.213	266.723	-11,16	2,29	1,90
V. ΧΩΡΕΣ ΩΚΕΑΝΙΑΣ	67.597	69.790	3,24	0,52	0,50
ΣΥΝΟΛΟ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ	13.095.545	14.033.378	7.16	100,00	100,00
ΚΡΟΥΑΖΙΕΡΕΣ	471.908	621.357	31,67		
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	13.567.453	14.654.735	8.01		

Πηγή: ΕΣΥΕ

Τελευταία ενημέρωση: 21.01.2003

Σύμφωνα με τα προσωρινά στοιχεία της ΕΣΥΕ και τα στοιχεία του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού για τις αφίξεις αλλοδαπών τουριστών κατά το έτος 2001, η Ελλάδα καταλαμβάνει την 15η θέση στην παγκόσμια κατάταξη των χωρών υποδοχής. Η αύξηση του συνόλου των αφίξεων αλλοδαπών κατά το διάστημα Ιανουαρίου - Δεκεμβρίου 2001, σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα του 2000, έφθασε το +7,16%, με 14.033.378 αφίξεις.

Οι αεροπορικές αφίξεις αλλοδαπών το 2001 ήταν αυξημένες κατά +2,88% έναντι του 2000 και αποτέλεσαν το 79,83% του συνόλου των αφίξεων.

Στις ξενοδοχειακές μονάδες το 2001 πραγματοποιήθηκαν συνολικά 61.567.209 διανυκτερεύσεις αλλοδαπών και ημεδαπών τουριστών (αύξηση 0,43% έναντι του 2000). Οι έλληνες εξακολουθούν να αποτελούν σημαντικό μέγεθος της ζήτησης, δεδομένου ότι πραγματοποίησαν 14.983.243 διανυκτερεύσεις, ενώ οι αλλοδαποί 46.636.293.

Οι εισπράξεις από τουριστικές υπηρεσίες κατά το 2001 έφθασαν τα 10.248 εκ. ευρώ (ή 9.121 εκ. δολάρια), παρουσιάζοντας αύξηση κατά 1,9% έναντι του 2000, σύμφωνα με τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος. Με βάση τον σχετικό πίνακα του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού, η Ελλάδα κατατάσσεται έτσι στην 10η θέση από άποψη τουριστικών εισπράξεων.

Το ενεργό ξενοδοχειακό δυναμικό της χώρας είναι σήμερα 601.034 κλίνες σε 8.209 ξενοδοχειακές μονάδες. Υπάρχουν ακόμη 30.643 θέσεις κατασκήνωσης και 949 οικίσκοι σε 351 κάμπινγκς, που μπορούν να φιλοξενήσουν άλλα 94.776 άτομα.

Τα μακροχρόνια προβλήματα

Ο Ελληνικός Τουρισμός εμφανίζει από τα μέσα της 10ετίας του '80 μια σειρά διαρθρωτικών προβλημάτων όπως:

- Η συγκέντρωση της τουριστικής δραστηριότητας σε ορισμένες περιοχές της χώρας με όλες τις παρεπόμενες οικονομικές και περιβαλλοντικές δυσλειτουργίες, π.χ. στροφή της τοπικής οικονομίας σε "μονοκαλλιεργειών" αγορά ευπαθής και εξαρτημένη από διεθνείς συγκυρίες, έξοδος του ενεργού πληθυσμού από τον πρωτογενή τομέα και εγκατάλειψη γεωργικής γης, οικοπεδοποίηση, αστικοποίηση υπαίθρου, υπερεκμετάλλευση φυσικών πόρων, αλλοίωση περιβάλλοντος, ρύπανση, φόρτιση υποδομών κλπ

- Η αυστηρά εποχική ζήτηση (στην καλύτερη περίπτωση δεν υπερβαίνει τους 7 μήνες) με συνακόλουθα προβλήματα αρνητικές επιπτώσεις στην απασχόληση και γενικά στην τοπική οικονομία των τουριστικών περιοχών και περιορισμένη απόδοση των υποδομών των περιοχών αυτών.
- Η κυριαρχία του μοντέλου του μαζικού τουρισμού χαμηλής συναλλαγματικής απόδοσης με χαρακτηριστικό την έντονη εξάρτηση από ολιγοπωλιακού χαρακτήρα επιχειρήσεις του εξωτερικού, που ελέγχουν τη ζήτηση
- Η υπερπροσφορά τουριστικών κλινών στις περιοχές, όπου παρατηρούνται οι κατά τα ανωτέρω συγκεντρώσεις με αποτέλεσμα την καθήλωση των τιμών των τουριστικών υπηρεσιών, τη στήριξη της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων αποκλειστικά στη χαμηλή τιμή και κατά συνέπεια την συγκράτηση του κόστους παραγωγής μέσω της υποβάθμισης των παρεχομένων υπηρεσιών.
- Η μέση και χαμηλή ποιοτική στάθμη των τουριστικών καταλυμάτων και λοιπών εγκαταστάσεων και ο απόλυτος σχεδόν προσανατολισμός τους στην εξυπηρέτηση του μαζικού τουρισμού.

Όλα τα διαρθρωτικά αυτά προβλήματα είναι προφανές, ότι τελούν σε πλήρη αλληλεξάρτηση και αλληλεπίδραση μεταξύ τους, σε βαθμό που να διαμορφώνουν ένα φαύλο κύκλο, στον οποίο συνέβαλαν και μια σειρά άλλοι παράγοντες όπως π.χ. η δημοσιονομική στενότητα και η αδυναμία του κράτους να χρηματοδοτήσει έγκαιρα τις αναγκαίες υποδομές, ο υψηλός βαθμός κατακερματισμού της ελληνικής τουριστικής προσφοράς (η μέση δυναμικότητα κύριου ή μη καταλύματος είναι 28 κλίνες), ο πληθωρισμός και τα υψηλά επιτόκια τραπεζικού δανεισμού των αρχών της τρέχουσας 10ετίας, και ασφαλώς, και η αδυναμία των κατά καιρούς αναπτυξιακών νόμων να

αντιμετωπίσουν έγκαιρα τις πραγματικές ανάγκες και ελλείψεις του Ελληνικού Τουρισμού.

Στα μέσα της τρέχουσας 10ετίας, τα ανωτέρω διαρθρωτικά προβλήματα εντάθηκαν σημαντικά, οδηγώντας τον Ελληνικό Τουρισμό στην κρίση των ετών 1995-96 με χαρακτηριστικά:

- α) Την αρνητική εξέλιξη των αφίξεων και διανυκτερεύσεων κατά τις δύο αντίστοιχες τουριστικές περιόδους
- β) Μια διαρκή επιδείνωση της ήδη καθοριστικής εξάρτησης της χώρας από τον μαζικό τουρισμό χαμηλής συναλλαγματικής απόδοσης και
- γ) την εξάρτηση από τουριστικά γραφεία και Tour Operators.

Σε ιδιαίτερα δύσκολη περίοδο εισέρχεται η ελληνική τουριστική αγορά.

Η απώλεια της δυνατότητας χειρισμού της συναλλαγματικής ισοτιμίας αφαιρεί από το οπλοστάσιο της τουριστικής πολιτικής το παραδοσιακό εργαλείο της (χαμηλή τιμή-χαμηλού κόστους και απαιτήσεων προϊόν).

Πλέον, είναι ορατή η ανταγωνιστική πίεση στο ελληνικό τουριστικό προϊόν, το οποίο 'καλείται να δώσει διμετωπική και άνιση μάχη: αφ' ενός με τα δομημένα και συστηματικά οργανωμένα ευρωπαϊκά τουριστικά κέντρα, αφ' ετέρου με αναδυόμενους τουριστικούς προορισμούς της ευρύτερης λεκάνης της Μεσόγειο. Οι τελευταίοι, μάλιστα, δραστηριοποιούνται ως φθηνές αγορές στο ίδιο με το προ-ONE τουριστικό πεδίο της Ελλάδας, διεκδικώντας αύξηση μεριδίου στον διεθνή και ενδοπεριφερειακό μαζικό τουρισμό.

Ως εκ τούτου, το πρόβλημα για τον ελληνικό τουρισμό έγκειται στο να παρακολουθήσει τις εξελίξεις ώστε αφ' ενός να διατηρήσει τις μέχρι σήμερα επιδόσεις του, αφ' ετέρου να τις βελτιώσει, συντονίζοντας το βήμα με τις ανταγωνίστριες χώρες".

Επιπλέον υφίσταται και τις συνέπειες του πολέμου που διεξάγεται στο Ιράκ, με καταστροφικές συνέπειες για τον τουρισμό. Συγκεκριμένα, για το τρέχον έτος δεν υπάρχουν καθόλου κρατήσεις από το εξωτερικό για τον μήνα Απρίλιο και ελάχιστες έως καθόλου για τους μήνες Μάιο και Ιούνιο. Έτσι, το πρόβλημα διογκώνεται και σε συνδυασμό με την παγκόσμια οικονομική

ύφεση, το 2003 αναμένεται εξαιρετικά δυσοίωνο όσον αφορά την έλευση τουριστών από το εξωτερικό.

Προσδοκίες-Στόχοι

Δεν είναι βέβαια όλα μαύρα. Μία σειρά από παράγοντες συνιστούν δυνητικά θετικές προκλήσεις, παραθέτοντας τους εξής:

- Η διεξαγωγή της Ολυμπιάδας, που ανατροφοδοτεί το προς την Ελλάδα τουριστικό ρεύμα.
- Η βελτίωση του εισοδήματος στις ευρωπαϊκές χώρες, κύριας πηγής τουριστών στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια. Η επέκταση της οικονομίας του ελεύθερου χρόνου και η άνοδος του μορφωτικού επιπέδου.
- Η ανάδειξη της κοινωνίας των πληροφοριών σε κρίσιμο παράγοντα ανταγωνιστικότητας.

Ωστόσο, ναι μεν η συγκυρία ευνοεί την ανάπτυξη τουριστικού προϊόντος υψηλής προστιθέμενης αξίας, αλλά η "μάχη" δίδεται σε ένα αναβαθμισμένων απαιτήσεων ανταγωνιστικό πλαίσιο, κρούει τον κώδωνα του κινδύνου το υπουργείο. Η μεσογειακή Ευρώπη αναδεικνύεται σε τουριστικό προορισμό υψηλής εμβέλειας, όμως στην ιδιαίτερα δυναμική αυτή αγορά, η Ελλάδα εμφανίζει σχετικά μειωμένη ανταγωνιστικότητα, γεγονός που ερμηνεύει εύγλωττα μια απλή θεώρηση της συσχέτισης ζήτησης εισπράξεων ή η αναλογία σε διανυκτερεύσεις.

Παράλληλα, συνεχίζει, η αγορά καταγράφει ροπή προς τη διεύρυνση της δυναμικότητας των τουριστικών υποδομών, με την ανάπτυξη μεγάλων, πολυδύναμων εγκαταστάσεων παροχής πολλαπλών (και πολύπλευρων) υπηρεσιών. Στρέφεται όμως και προς τη σύσταση μικρών, ευέλικτων μονάδων παροχής εξειδικευμένων και υψηλής ποιότητας τουριστικών υπηρεσιών.

Επίσης, παρατηρείται διεθνώς όλο και εντονότερη ζήτηση για ήπιες και εναλλακτικές μορφές τουρισμού, που αξιοποιούν πληρέστερα και σε όρους αειφορίας τους φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους.

Στην Ελλάδα σίγουρα συντελείται αναβάθμιση του τουριστικού προφίλ και των εγχώριων προσφερόμενων υπηρεσιών κατά την τελευταία περίοδο (εμπλουτισμός προϊόντος, δημιουργία και εκσυγχρονισμός μονάδων στη βάση σύγχρονων προδιαγραφών κ.λπ.), η οποία οφείλεται και στη συμβολή του Β' ΚΠΣ.

Παρ' όλα αυτά, το ελληνικό τουριστικό προϊόν πάσχει από ένα δίπτυχο σοβαρών μειονεκτημάτων:

- χαμηλή ποιότητα, περιορισμένο εύρος προσφερόμενων υπηρεσιών,
- έλλειψη διαφοροποίησης, η οποία συνδέεται με τη συγκέντρωση στο χρόνο και το χώρο της τουριστικής ζήτησης (υψηλή εποχικότητα).

Οι αυξητικοί ρυθμοί που εμφανίζει -συγκριτικά- η χώρα τα τελευταία χρόνια σε εισροές και ισοζύγιο από τον ταξιδιωτικό κλάδο καταγράφεται ως θετικό γεγονός, αν, ωστόσο, δεν αντιμετωπιστούν τα συστηματικά προβλήματα ανταγωνιστικότητας, θα υπάρξουν σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις, κυρίως στο εμπορικό ισοζύγιο και την απασχόληση.

Οι αρνητικές επιπτώσεις για το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον και τις παραδοσιακές κοινωνίες στις χώρες ή στις περιοχές υποδοχής τουριστών, οδήγησε σε διεθνή επανεξέταση της άποψης ότι ο τουρισμός έχει αυτονόητα θετικά αποτελέσματα. Αντίθετα πολλοί σήμερα εκτιμούν ότι τα ενδεχόμενα βραχυχρόνια οικονομικά οφέλη τελικά δεν αντισταθμίζουν το υψηλό κοινωνικό και περιβαλλοντικό κόστος. Παρόλο που οι απόψεις αυτές δεν έχουν ακόμα αποκρυσταλλωθεί σε συγκεκριμένη εναλλακτική πρόταση, η κίνηση αμφισβήτησης του μαζικού τουρισμού, αν και περιορισμένη, είναι σαφής, αυξητική και μαχητική.

Η ανάπτυξη του τουρισμού στην Ελλάδα άρχισε με την προστασία και ποιοτική ανάδειξη των περιβαλλοντικών και πολιτιστικών αξιών ως τουριστικών πόρων υψηλής στάθμης επιλεκτικού τουρισμού και την ισόρροπη κατανομή των αντίστοιχων δραστηριοτήτων στο χώρο. Η εξέλιξη του μαζικού

τουρισμού και οι γρήγοροι ρυθμοί ανάπτυξης που ακολούθησε ο ελληνικός τουρισμός οδήγησαν σταδιακά στη διαμόρφωση ενός διαφορετικού προτύπου, βασισμένου στην υπερεκμετάλλευση των τουριστικών πόρων και πόλων έλξης για την ποσοτική προσέλκυση τουριστών, του "προτύπου του μαζικού τουρισμού".

Τα προβλήματα που το τουριστικό αυτό πρότυπο δημιούργησε, συνοψίζοντας στη χωρική υπερσυγκέντρωση της προσφοράς σε ορισμένους πόλους έλξης, στην εποχικότητα της ζήτησης, στην υποβάθμιση της προσφοράς και των υπηρεσιών, στην ποιοτική υποβάθμιση των τουριστικών πόρων και του περιβάλλοντος. Το μέγεθος της τουριστικής ζήτησης και συναφώς της απασχόλησης και των εισροών τουριστικού συναλλάγματος εξαρτώνται κυρίως από τις στρατηγικές και τις βραχυπρόθεσμες επιλογές των διεθνών Tour Operators, γεγονός που επισημαίνει τόσο την ίδια την επισφάλειά τους όσο και εκείνη των μακροοικονομικών μεγεθών που επηρεάζονται σημαντικά από αυτά τα δύο μεγέθη.

Ένα άλλο σημείο αιχμής είναι η απασχόληση στον κλάδο. Οι διαφαινόμενες τάσεις δείχνουν να δρουν αρνητικά στην απασχόληση διεθνώς, με την Ελλάδα να αναδεικνύεται σε αντιπροσωπευτικό παράδειγμα και μέτρο του γενικού κανόνα. Οι πραγματικότητες της νέας εποχής θέτουν το ζήτημα της ποιότητας του ανθρώπινου δυναμικού σε ιδιαίτερα προωθημένη βάση (ανάπτυξη ειδικοτήτων, βελτίωση τεχνογνωσιακού επιπέδου κ.λπ.).

Επομένως, οι παρεμβάσεις πρέπει να κινούνται σε διττή κατεύθυνση: αφ' ενός στήριξη της απασχόλησης και αφ' ετέρου ποιοτική αναβάθμιση ανθρώπινου δυναμικού, ώστε το τελευταίο να αναδειχτεί σε ενισχυτικό παράγοντα της ανταγωνιστικότητας του εγχώριου τουριστικού προϊόντος, διασφαλίζοντας, ταυτόχρονα, τη δική του ανταγωνιστικότητα στην άκρως απαιτητική αγορά εργασίας.

Έτσι λοιπόν, είναι αναγκαία η δράση σε δύο επίπεδα:

- Επαναπροσδιορισμός του είδους και των ποιοτικών χαρακτηριστικών της τουριστικής προσφοράς.

- Αναπροσαρμογή των στρατηγικών σχετικών με τη δυναμικότητα των τουριστικών υποδομών και την απασχόληση, προκειμένου να αναβαθμιστεί η ανταγωνιστικότητα του ελληνικού τουριστικού προϊόντος.

Οι δράσεις, πρέπει να λειτουργήσουν κυρίως και άμεσα προς την πλευρά της προσφοράς. Έμμεσα, το σύνολο των μέτρων θα λειτουργήσει προς την πλευρά της προσέλκυσης ζήτησης υψηλής προστιθέμενης αξίας. Ορισμένα από αυτά στοχεύουν να δημιουργήσουν νέο κοινό τουριστών δια της προσφοράς διαφοροποιημένου τουριστικού προϊόντος, ενώ ένα βήμα θα πρέπει να συνδέεται άμεσα με τη διαμόρφωση θελκτικότερης εικόνας του τουριστικού προϊόντος.

Τέλος, η δια της αναβάθμισης της παρεχόμενης εκπαίδευσης ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού συμβάλλει ταυτόχρονα στη βελτίωση τόσο της προσφοράς όσο και της ζήτησης. Μεγάλη πλειονότητα των παρεμβάσεων που αφορούν στον τουρισμό επιχειρούνται για πρώτη φορά (ίδρυση, οργάνωση και λειτουργία συμβουλευτικών και μελετητικών φορέων στις ΜΜΕ, ενίσχυση επιχειρήσεων λοιπών τουριστικών κλάδων -πλην στέγασης-, προώθηση επιχειρηματικής αριστείας, ολοκληρωμένες δράσεις πολιτιστικού τουρισμού, τουριστική προβολή, προσέλκυση τουριστικής ζήτησης κατά τη χειμερινή περίοδο, αναμόρφωση της εκπαίδευσης και κατάρτισης στο χώρο του τουρισμού).

Τα τουριστικά αγκυροβόλια θα αυξηθούν κατά 10 (κατά 8 στο Β' ΚΠΣ). Μικρή έως πολύ μικρή είναι η αύξηση των κλινών που θα εκσυγχρονιστούν (ξενοδοχείων 4% και ειδικών επενδύσεων τουριστικής υποδομής 1,37%), καθώς ο κύριος όγκος των σχετικών δράσεων έχει μεταφερθεί στα ΠΕΠ. Με τις προαναφερόμενες παρεμβάσεις πρόκειται να καλυφθούν ουσιαστικά κενά, στα οποία οφείλεται η μειωμένη ανταγωνιστικότητα του τουριστικού προϊόντος.

Η κατανομή των κονδυλίων ευνοεί κατά σειρά τις περιφέρειες: της Κεντρικής Μακεδονίας, ισότιμα του Νοτίου Αιγαίου, των Ιονίων και της Αν. Μακεδονίας-Θράκης, του Βορείου Αιγαίου, ισότιμα της Στερεάς Ελλάδας και της Αττικής, περίπου ισότιμα της Πελοποννήσου και της Θεσσαλίας, ενώ με αρκετή απόσταση έπονται οι άλλες Περιφέρειες (Δυτικής Μακεδονίας, Δυτικής

Ελλάδας και Κρήτης). Επιπλέον, στις διασυνοριακές δράσεις του Interreg αφιερώνονται 25 δισ. Η Κοινωνία των Πληροφοριών, η οποία αφορά στο σύνολο της επικράτειας, πρόκειται να απορροφήσει κονδύλι της τάξης των 10 δισ. δρχ.

Ενώ δεν έχουν απορροφηθεί όλα τα κονδύλια από το Β΄ ΚΠΣ, αναμένεται και η μελέτη για την κατανομή των κονδυλίων από το Γ΄ ΚΠΣ.

Βασικοί στόχοι της Εθνικής τουριστικής πολιτικής

- Αναβάθμιση ποιότητας παρεχόμενων υπηρεσιών σε όλους τους τομείς του τουριστικού προϊόντος.
- Οργάνωση υποδομών ικανών να συμβάλουν στην ανάπτυξη εναλλακτικού και ήπιων μορφών τουρισμού.
- Ενίσχυση του τουριστικού προϊόντος δια της αξιοποίησης του κύριου συγκριτικού πλεονεκτήματος της χώρας που είναι το πολιτιστικό απόθεμά της,
- Ενίσχυση της προβολής της Ελλάδας ως τουριστικού προορισμού.
- Μείωση της εποχικότητας της τουριστικής δραστηριότητας.
- Αναμόρφωση της τουριστικής εκπαίδευσης και κατάρτισης.

Τι έχει γίνει ως τώρα στην τουριστική ανάπτυξη της χώρας

Από εξαιρετικά αργούς ρυθμούς χαρακτηρίστηκε η πρώτη περίοδος των προηγούμενου επιχειρησιακού προγράμματος Τουρισμός- πολιτισμός, επισημαίνει το Υπουργείο Ανάπτυξης.

Παρά την επιτάχυνση προς το τέλος της προγραμματικής περιόδου, βασικές δράσεις που θα εμπλούτιζαν και ανανέωναν το τουριστικό προϊόν δεν ολοκληρώθηκαν. Οι παράγοντες που οδήγησαν σε αυτές της εξελίξεις, κυρίως στην πρώτη περίοδο της υλοποίησης, ήταν πολλοί και ποικίλοι:

- Ανεπάρκεια των μηχανισμών σχεδιασμού με δυσμενή αποτέλεσμα (καθυστέρηση της επεξεργασίας, υποβολής και έγκρισης του προγράμματος, έλλειψη συνεκτικού σχεδιασμού και συντονισμένης υλοποίησης συμπληρωματικών δράσεων απουσία εκ των προτέρων προσδιορισμένων, σαφών και σταθερών αναπτυξιακών κριτηρίων ένταξης έργων σε αντίστοιχία με τον στρατηγικό στόχο στον οποίο εντάσσονται),
- Χαμηλός βαθμός προετοιμασίας των δράσεων έναντι των αυξημένων απαιτήσεων υλοποίησης των έργων του Β' ΚΠΣ (παντελής έλλειψη

- έτοιμων μελετών π.χ. για έργα ορεινού τουρισμού και ανεπάρκεια και μη επικαιροποίηση άλλων όπως για μαρίνες).
- Νομοθετικά κενά ή απρόσφορο νομοθετικό πλαίσιο (λόγου χάρη στα καταφύγια τουριστικών σκαφών).
 - Απροσδιοριστία της φύσης ορισμένων έργων, ως δημόσιων όχι (π.χ., μονοπάτια), και δυσχέρειες ακριβούς προσδιορισμού συναφώς χωροθέτησης έργων (τουριστικά καταφύγια).
 - Έλλειψη πρόβλεψης ξεχωριστού θεματικού πεδίου κατάρτισης στον τουρισμό, παρά τη μέγιστη συμβολή του στην απασχόληση και την ευρύτητα των κλάδων που περιλαμβάνει, με αποτέλεσμα οι πιστοποιημένοι φορείς να μη διαθέτουν συγκεκριμένη εξειδίκευση στον κλάδο του τουρισμού.
 - Περιορισμένη αποτελεσματικότητα των μηχανισμών διοίκησης και παρακολούθησης, σε συνδυασμό με μη επαρκή αξιοποίηση των εξωτερικών συμβουλευτικών υπηρεσιών.
 - Υπέρμετρη επιβάρυνση και σύγχυση ταυτότητας του στελεχιακού δυναμικού του ΕΟΤ από την εμπλοκή του επιτελικού με τον εκτελεστικό ρόλο του (σχεδιασμός, παρακολούθηση, υλοποίηση έργων).
 - Καθυστερήσεις και παλινδρομήσεις στα έργα δημόσιων επενδύσεων λόγω συναρμοδιότητας, λόγου χάρη με το ΥΠΕΧΩΔΕ (περιβαλλοντικοί όροι), και δυσκολίες παρακολούθησης και ελέγχου της υλοποίησης ορισμένων έργων του αναπτυξιακού νόμου, καθώς φορέας υλοποίησης δεν ήταν ο ΕΟΤ.

Βέβαια, έχει γίνει πρόοδος. Μία σειρά από παράγοντες αντιμετωπίστηκαν αποτελεσματικά, γεγονός που όχι μόνον συνέβαλε στη βελτίωση των ρυθμών υλοποίησης, αλλά και διαμόρφωσε περιβάλλον ώριμο να υποδεχτεί τις δράσεις της νέας προγραμματικής περιόδου. Ως παράδειγμα φέρονται οι εξής δράσεις:

- Δρομολόγηση και ολοκλήρωση παρεμβάσεων που ανταποκρίνονται σε θεμελιώδεις ανάγκες εκσυγχρονισμού του τομέα.
- Εμπέδωση μίας σαφούς αντίληψης περί των απαιτήσεων ενός σύγχρονου τουριστικού τομέα.

- Απόκτηση εμπειρίας για τα προβλήματα που ενέχουν ο σχεδιασμός και η υλοποίηση συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων από το εν γένει στελεχιακό δυναμικό του ΕΟΤ.
- Ανανέωση και ποιοτική αναβάθμιση της γραμματείας και εμπλοκή περισσότερων, κατά τεκμήριο ικανών, στελεχών του ΕΟΤ στο πρόγραμμα.
- Επίλυση θεσμικών προβλημάτων, όπως νομοθετικό πλαίσιο για την ΠΟΤΑ (εντάχθηκε στο Γ' ΚΠΣ), αναγνώριση ειδικών τουριστικών επαγγελματιών, ορισμός των μονοπατιών ως δημόσιων έργων κ.λ.π.,
- Εκπόνηση σειράς υποστηρικτικών μελετών που συμβάλλουν στον αποτελεσματικό σχεδιασμό και προάγουν την ωρίμανση του προγράμματος.
- Αποτελεσματική αξιοποίηση των εξωτερικών συμβουλευτικών υπηρεσιών.
- Ανάληψη κυρίως επιτελικού ρόλου από τον ΕΟΤ (σχεδιασμός, τεχνική στήριξη, προσφορά τεχνογνωσίας, συντονισμός, παρακολούθηση και εκτέλεση μόνον μικρού αριθμού έργων εθνικής εμβέλειας, ολοκληρωμένου ή/και καινοτόμου χαρακτήρα), σε συνδυασμό με την ευρύτατη αποκέντρωση των δράσεων προς τις Περιφέρειες (θέτει πάντως θέμα μηχανισμού συντονισμού).
- Ειδικώς στο πεδίο του σχεδιασμού, στον οποίο κυρίως αφορά η παρούσα αξιολόγηση, οι προτεινόμενες κατηγορίες δράσεων - με μακροπρόθεσμη στόχευση την ενίσχυση της ποιοτικά προσανατολισμένης ανταγωνιστικότητας φαίνεται να λαμβάνουν υπόψη πληρέστερα τόσο τις σύγχρονες τάσεις της τουριστικής αγοράς όσο και την ανάγκη υπέρβασης των συγκεκριμένων μειονεκτημάτων του ελληνικού τουριστικού προϊόντος, γεγονός που πιθανότητα δεν θα συνέβαινε χωρίς τα κεκτημένα του Β' ΚΠΣ.

Δυνάμεις και πλεονεκτήματα του τουριστικού προϊόντος της χώρας

1. Η ανάπτυξη του τουρισμού στηρίζεται στην ύπαρξη εγγενών πλεονεκτημάτων: ποικιλία φυσικών πόρων (νησιωτικό σύμπλεγμα, φυσικά οικοσυστήματα, δασικές εκτάσεις, πλούσια χλωρίδα και πανίδα, περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους), ήπιες κλιματολογικές συνθήκες καθ' όλη τη διάρκεια του έτους, πολιτιστικό απόθεμα, αυθεντικότητα τρόπου ζωής, συγκριτικώς αγνά είδη διατροφής κ.λπ.
2. ο τουρισμός αποτελεί σημαντική συνιστώσα της ελληνικής οικονομίας, με συμμετοχή στο ΑΕΠ 7% σύμφωνα με στοιχεία του 1998.
3. Έχει αξιόλογη συμμετοχή στη συνολική απασχόληση: 81%, έναντι 6% στο σύνολο της Ε.Ε. Επίσης, έχει σημαντική παραγωγικότητα εργασίας.
4. Συμβάλλει σημαντικά στην κάλυψη του ελλείμματος εμπορικού ισοζυγίου. Συνιστούσε το 37,5% των εισαγωγών συναλλάγματος.
5. Ο τουρισμός συμβάλλει στην περιφερειακή ανάπτυξη, με αποτέλεσμα την τόνωση της οικονομικής δραστηριότητας, την αύξηση της απασχόλησης και τη συγκράτηση πληθυσμού,
6. Γενικότερα, η μεσογειακή Ευρώπη εισέρχεται δυναμικά στο πεδίο του εισαγόμενου τουρισμού, διεκδικώντας αυξανόμενο μερίδιο της αγοράς (αντιπροσώπευε το 57,2% των διανυκτερεύσεων εισαγόμενου τουρισμού στην Ε.Ε. το 1998).
7. Οι Ολυμπιακοί Αγώνες θα προσφέρουν μοναδικές ευκαιρίες, καθώς αναμένεται να εξασφαλίσουν διαρκή δημοσιότητα και αντίστοιχο τουριστικό ρεύμα.
8. Η Ελλάδα βελτιώνει τη θέση της στον ανταγωνισμό, με αυξήσεις 1,2% και 1,3% αντίστοιχα τα έτη 1997 και 1998 σε νέα ξενοδοχεία & συναφείς μονάδες και κλίνες. Πρόκειται για επιδόσεις υπέρτερες των αντίστοιχων της Ε.Ε. και

των ανταγωνιστριών χωρών (με εξαίρεση το 2% της Πορτογαλίας σε αύξηση κλινών). Παράλληλα, σε ικανοποιητικά επίπεδα κυμαίνεται η δυναμικότητα των ελληνικών μονάδων (73,6% κλίνες ανά μονάδα το 1998).

9. ο συντελεστής πληρότητας -βρισκόταν στο 61,6% το 1998- είναι υψηλότερος των ανταγωνιστριών χωρών και έχει σημαντικά περιθώρια βελτίωσης.

10. ο ξενοδοχειακός στόλος αναβαθμίζει τις ποιοτικές προδιαγραφές του, καθώς η μεγαλύτερη αύξηση σε μονάδες και κλίνες αφορά σε ξενοδοχεία πολυτελείας.

Τα έτη 1997 και 1998 αυξήθηκε κατά 9,8% και 9,9% αντίστοιχα.

11. Εντοπίζεται τάση ενίσχυσης προνομιακών κατηγοριών υποδομών (ξενοδοχεία επιπλωμένα διαμερίσματα, επιπλωμένα διαμερίσματα, παραδοσιακά καταλύματα).

12. Δρομολογείται η υιοθέτηση συστήματος κατάταξης των υποδομών στέγασης.

13. Η ανοδική εξέλιξη του δείκτη τιμών καταναλωτή των ξενοδοχείων, των cafes και των εστιατορίων (7,4% τη περίοδο 1997- 1998) συσχετίζεται με τη βελτίωση της ποιότητας και τον εμπλουτισμό της προσφοράς

14. Υπάρχουν σημαντικές δυνατότητες εμπλουτισμού και διαφοροποίησης του τουριστικού προϊόντος προς την κατεύθυνση του ήπιου και εναλλακτικού τουρισμού, που ανταποκρίνονται στις σύγχρονες τάσεις της αγοράς. Ήδη ιδρύονται επιχειρήσεις όλων των τουριστικών κλάδων, σημαντικές σε μέγεθος, ποιότητα και προσφορά υπηρεσιών, οι οποίες απευθύνονται σε εξειδικευμένη ζήτηση.

15. Το πολιτιστικό απόθεμα συνιστά κατεξοχήν συγκριτικό πλεονέκτημα της χώρας και στοιχείο που τη διαφοροποιεί αλλά και τη συνδέει με το εξωτερικό περιβάλλον. Η οργανική σύνδεση του τουρισμού με τον πολιτισμό προάγει

την ανάπτυξη πολιτιστικού και συνεδριακού τουρισμού, καθώς και την ανάδειξη σύγχρονων πολιτιστικών δραστηριοτήτων με τουριστικό ενδιαφέρον.

16. Η σύγχρονη τάση για ορθολογικό σχεδιασμό των επιχειρηματικών πρακτικών και η ανάπτυξη οργανωτικών δομών αποτελεσματικής υλοποίησης (προώθηση ευελιξίας και διαφοροποίησης προϊόντος, ενίσχυση επικοινωνιακής δυναμικής, εταιρική οργάνωση, συγχωνεύσεις, δικτυώσεις, διασφάλιση ποιότητας, ενέργειες marketing κ.ά.) μπορούν να αξιοποιήσουν τις δυνατότητες και να ανοίξουν νέους επιχειρηματικούς ορίζοντες.

17. Οι νέες τεχνολογίες και τα σύγχρονα επικοινωνιακά μέσα είναι "εργαλεία" βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας (διάθεση τουριστικών υπηρεσιών εξ αποστάσεως, περιορισμός των λιανοπωλητών τουριστικών πακέτων, εξατομίκευση της ζήτησης, μείωση του λειτουργικού κόστους κ.λπ.).

18. Η ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας προϋποθέτει εξειδικευμένη και διεπιστημονική τεχνογνωσία.

19. Το νέο πλαίσιο λειτουργίας αναδεικνύει την ποιότητα του ανθρώπινου δυναμικού σε ενισχυτικό παράγοντα της ανταγωνιστικότητας της τουριστικής υπηρεσίας.

Αδυναμίες – Απειλές του Ελληνικού τουριστικού προϊόντος

1. Το ελληνικό τουριστικό προϊόν ταυτίζεται με τον μαζικό παραθεριστικό τουρισμό που αξιοποιεί τον συμβατικό τουριστικό πόρο (κλίμα, παράκτιες περιοχές, μνημειακό πλούτο). Η ζήτηση είναι συγκεντρωμένη στο χρόνο και το χώρο, με δυσμενείς επιπτώσεις στα μακροοικονομικά μεγέθη του τομέα και την αποδοτικότητα των επιχειρήσεων.

2. Η Ελλάδα συγκαταλέγεται στις φθηνές τουριστικές αγορές, αποτελώντας πόλο έλξης πληθυσμών χαμηλού εισοδηματικού επιπέδου, γεγονός στο οποίο οφείλεται η χαμηλή συναλλαγματική απόδοση.

3. ο μαζικός τουρισμός υποβαθμίζει το φυσικό και το ανθρωπογενές περιβάλλον, ενθαρρύνει την παραοικονομία, προκαλεί περιφερειακές ανισότητες, μεταβάλλει απρογραμμάτιστα τις χρήσεις γης, προάγει την αυθαίρετη δόμηση και αλλοιώνει τα πολιτιστικά χαρακτηριστικά, ιδίως των τοπικών κοινωνιών.

4. Η συμβολή του τουριστικού κλάδου στο ΑΕΠ είναι σχετικώς μειωμένη, ως προς ορισμένες ανταγωνίστριες χώρες (στην Ισπανία: ανέρχεται στο 10,66%).

5. Παρατηρείται σοβαρή κάμψη της απασχόλησης στον υποκλάδο ξενοδοχείων και εστίασης (-6%, την περίοδο 1997-98), έναντι της αντίστροφης εξέλιξης στις Ισπανία (3,2%) και Πορτογαλία (5,6%).

6. Η γυναικεία απασχόληση του υποκλάδου ξενοδοχείων και εστίασης ανέρχεται σε 43% (το 1997).

7. Γυναικεία απασχόληση που αφορά κυρίως στις λιγότερο αμειβόμενες και χαμηλών δεξιοτήτων θέσεις εργασίας

8. Σχετικά χαμηλή συναλλαγματική απόδοση.

9. Χαμηλό επίπεδο εισροών από το Travel Item, καθώς αντιπροσώπευαν, το 1998, το 17,3% των αντίστοιχων ισπανικών, γαλλικών, ιταλικών και το 5,2% του συνόλου των εισροών των πέντε ανταγωνιστριών χωρών (Γαλλία, Ιταλία, Ισπανία, Πορτογαλία, Ελλάδα),

10. Άνιση διαπεριφερειακά ανάπτυξη και μικρή τουριστική εμβέλεια συγκεκριμένων περιοχών (το 60% των διανυκτερεύσεων συγκεντρώνεται στις Περιφέρειες Νοτίου Αιγαίου και Κρήτης).

11. Η χώρα δεν καρπούται πλήρως τον δυναμισμό του νότιου τμήματος της Ε.Ε. Παρά την ικανοποιητική αύξηση των διανυκτερεύσεων του εγχώριου (κατά 4,8%) και, ιδίως, του εισαγόμενου τουρισμού (κατά 5,6%), η Ελλάδα

αντιπροσωπεύει, στους εν λόγω δείκτες, το 6,7% και 10,6%, αντίστοιχα του συνόλου των πέντε ανταγωνιστριών χωρών.

12. Η προετοιμασία για την υποδοχή του τουριστικού ρεύματος είναι ανεπαρκής, ειδικώς στην Αττική (έλλειψη ξενοδοχειακών κλινών κυρίως υψηλής στάθμης, ετοιμότητας γενικών και ειδικών υπηρεσιών και εξειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού, ανεπάρκειες των μεταφορών, περιβαλλοντικά προβλήματα κ.λπ.).

13. Η θέση της Ελλάδας στον καταμερισμό των υποδομών στέγασης της Ε.Ε. δείχνει στάσιμη την τελευταία διετία (6,5% 1998), υστερώντας, στην εκατοστιαία κατανομή κλινών ξενοδοχείων και συναφών μονάδων, έναντι της Ισπανίας (10,9%) και της Ιταλίας (19,7%), ενώ υπερέχει έναντι της Πορτογαλίας (2,4%).

14. Ο ελληνικός τουρισμός ανταγωνίζεται με άνισους όρους τις τουριστικές αγορές της μεσογειακής Ευρώπης (παρέχουν υψηλού επιπέδου τουριστικές υπηρεσίες), καθώς το συγκεντρωτικό για όλες τις κατηγορίες ξενοδοχειακού δυναμικού ποσοστό κλινών AA' είναι μόλις το 5,7% του συνόλου.

15. Η τυπική ξενοδοχειακή μονάδα κυριαρχεί στα ξενοδοχεία & συναφείς εγκαταστάσεις (76,2% και 85% σε μονάδες και κλίνες αντίστοιχα το 1998).

16. Επίσης, τα ενοικιαζόμενα δωμάτια και τα διαμερίσματα συμμετέχουν με 38,2% στο σύνολο των κλινών όλων των υποδομών στέγασης. Υπάρχει μεγάλη υστέρηση σε σύγχρονες μορφές τουριστικής στέγασης. Απουσιάζουν πολυδύναμοι τουριστικοί προορισμοί - πόλοι έλξης, ανταποκρινόμενοι στις τάσεις της αγοράς.

17. Παρατηρείται χαμηλή ενεργοποίηση σε θεματικές μορφές τουρισμού. Η προσφορά έχει διαμορφωθεί από την κατευθυνόμενη προς το συμβατικό τουριστικό προϊόν ζήτηση των Tour Operators.

18. Η επίσημη τουριστική πολιτική δεν παρενέβη στις εν δυνάμει αγορές (Potential market) για να επιτύχει εναλλακτική ζήτηση, διαμορφώνοντας ανάλογα την προσφορά.

19. Οι ενέργειες προβολής που επιχειρήθηκαν, απεδείχθησαν αναποτελεσματικές -όσον αφορά στην αναβάθμιση και διαφοροποίηση της τουριστικής ζήτησης και στη διαμόρφωση θελκτικότερης εικόνας του ελληνικού τουρισμού- για πολλούς λόγους (ανεπάρκεια πόρων, απρόσφορες ενέργειες, έλλειψη σταθερών στόχων, απροθυμία του ιδιωτικού τομέα να συμμετάσχει στις ευθύνες και τις δαπάνες).

20. Παρατηρείται ανεπαρκής αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς στην ανάπτυξη του τομέα.

21. Η εξαιρετικά πεπερασμένη ευελιξία της προσφοράς ερμηνεύει, εν πολλοίς, την αδυναμία διείσδυσης σε στρώματα υψηλότερου κοινωνικοοικονομικού status, καθώς και σε ειδικά κοινά τουριστών (π.χ. του συνεδριακού, πολιτιστικού, εκπαιδευτικού τουρισμού).

22. Το επιχειρηματικό περιβάλλον εμφανίζεται κατακερματισμένο (το 95% των επιχειρήσεων είναι ΜΜΕ - ΠΜΕ). Από το μικρό μέγεθος προκύπτουν τυπικές αδυναμίες (υψηλό λειτουργικό κόστος, οργανωτική και στρατηγική υστέρηση, εξάρτηση από ολιγοψώνιο, παροχή τυποποιημένης και χαμηλών απαιτήσεων και τιμών προσφοράς, αδυναμία συντονισμού με τις εξελίξεις και αξιοποίησης των δυνατοτήτων της κοινωνίας των πληροφοριών, χαμηλό επίπεδο επενδυτικής δραστηριότητας για εκσυγχρονισμό και αναβάθμιση υπηρεσιών, εύθραυστη θέση στην αγορά).

23. Απουσιάζουν δομές συμβουλευτικής και μελετητικής υποστήριξης που θα παρέχουν εξειδικευμένο consulting για τις εξελίξεις της αγοράς, την οργανωτική αναβάθμιση, των οικονομιών κλίμακας κ.λπ.

24. Το ανθρώπινο δυναμικό του τομέα εμφανίζει χαμηλό επίπεδο εξειδίκευσης.

25. Η παρεχόμενη εκπαίδευση είναι ανεπαρκής. Απουσιάζουν σχολές πανεπιστημιακού επιπέδου (τα δύο διατμηματικά μεταπτυχιακά προγράμματα που λειτουργούν δεν ικανοποιούν τις ανάγκες).

26. Το μικρό μέγεθος των επιχειρήσεων συνιστά τροχοπέδη στην ενδοεπιχειρησιακή κατάρτιση, ενώ η συνειδητοποίηση για την αναγκαιότητα ανάπτυξης ανθρώπινου δυναμικού δεν είναι δεδομένη.

27. Η απαιτητική αγορά εργασίας του τομέα καθώς και η ανάγκη εξισορρόπησης των αρνητικών ευρωπαϊκών τάσεων συνηγορούν υπέρ της υιοθέτησης πολιτικών στήριξης της απασχολησιμότητας.

2. ΕΝΝΟΙΑ & ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΥΓΕΙΑΣ

Ο "Τουρισμός Υγείας" είναι η προσπάθεια ενός τόπου ή εγκατάστασης να προσελκύει τουρίστες με την ανάπτυξη υπηρεσιών και εγκαταστάσεων υγείας, παράλληλα και επιπρόσθετα με τουριστικές περιοχές. Όπως τόνισε ο πρόεδρος του ΕΟΤ, με τα "Κέντρα Τουρισμού Υγείας" υλοποιείται η τουριστική πολιτική για την ανάπτυξη νέων τουριστικών προϊόντων και νέων αγορών.

Η χώρα μας, λόγω κλίματος και περιβάλλοντος, αλλά και ειδικών αγροτικών προϊόντων και φύσης, θεωρείται ιδανικός τόπος για την ανάπτυξη του "Τουρισμού Υγείας". Ο "Τουρισμός Υγείας" συμβάλλει στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου, απευθύνεται δε σε ηλικίες και άτομα υψηλού εισοδηματικού επιπέδου.

1. Χαρακτηριστικά - Κατηγορίες Τουρισμού Υγείας

Ο Τουρισμός Υγείας, εντάσσεται στην κατηγορία του Ειδικού Τουρισμού και συνδυάζει διακοπές και θεραπεία.

Διακρίνεται σε τρεις (3) τύπους,

- ◆ τον Θεραπευτικό - Ιαματικό,
- ◆ τον Τουρισμό Αναζωογόνησης και
- ◆ τον Τουρισμό Αναπήρων, ενώ τα τελευταία χρόνια υπάρχει μια τάση για ανάπτυξη του Τουρισμού Παραχείμασης με πρακτικές θεραπευτικού τουρισμού, για άτομα τρίτης ηλικίας.

Μια νέα αντίληψη αξιοποίησης των Λουτροπόλεων είναι και η Προληπτική Αγωγή με Λουτροθεραπεία.

- Ιαματικές Πηγές ονομάζονται οι φυσικές αναβλύσεις των θερμών, υπόθερμων ή ψυχρών νερών, τα οποία, με τα συστατικά τα οποία

περιέχουν, είναι κατάλληλα για την θεραπεία διαφόρων παθήσεων του ανθρώπινου σώματος.

Τα νερά των φυσικών ή ιαματικών πηγών είναι νερά, που πηγάζουν μέσα από πετρώματα και βράχους που βγαίνουν από τα έγκατα της γης. Είναι **μεταλλικά νερά**, που περιέχουν διαλυμένα μεταλλικά συστατικά - όπως νάτριο, κάλιο, ασβέστιο, μαγνήσιο, ράδιο, σίδηρο, ιώδιο, φώσφορο και θείο - ή αέρια - όπως διοξείδιο του άνθρακα, υδροθείο, άζωτο, οξυγόνο και υδρογόνο. Τα νερά αυτά έχουν διάφορο βαθμό οξύτητας και είναι ή όξινα ή αλκαλικά ή και ουδέτερα.

Η Γένεση των μεταλλικών νερών

Πολυάριθμες είναι οι θεωρίες για τη γένεση των μεταλλικών νερών αλλά όλες αυτές μπορούν να συνοψιστούν σε τρεις θεωρίες:

- εξωγενή
- ενδογενή
- μικτή

Σύμφωνα με την εξωγενή θεωρία τα νερά της βροχόπτωσης καθώς διασχίζουν το υπέδαφος εμπλουτίζονται με διαλυμένα άλατα από τα πετρώματα. Με την ενδογενή θεωρία η προέλευση του μεταλλικού νερού οφείλεται στην εκπομπή αερίων και ατμών εκ μέρους μερικών ηφαιστειών. Πιο αληθοφανής όμως είναι η μικτή θεωρία που συνδυάζει τους δυο προηγούμενους παράγοντες. Σύμφωνα με τη χημική σύνθεση τα M.N. υποδιαιρούνται σε αρσενικούχα, αρσενικούχο - σιδηρούχα, διττανθρακικό - αλκαλικά, διττανθρακικό - θειούχο - αλκαλικά, αλκαλικό - γαιώδη, θειούχα, χλωρονατριούχα, σοδούχα με χλωριούχο νάτριο και ιώδιο, ανθρακικά και ραδιενεργά νερά.

➤ **Ιαματικός Τουρισμός** είναι κομμάτι του τουρισμού υγείας ειδικότερα δε εκείνο το οποίο με την χρήση του Ιαματικού Νερού αποσκοπεί στην θεραπεία διαφόρων παθήσεων του ανθρώπινου σώματος.

➤ **Θερμαλισμός** είναι ένα σύνολο οργανωμένων και αλληλοσυμπληρούμενων δράσεων, με κυρίαρχο στοιχείο αυτό της

χρήσης του Ιαματικού Νερού, με στόχο την πρόληψη και διατήρηση και αποκατάσταση της σωματικής και ψυχικής ευεξίας και υγείας του ανθρώπου. Υπό την έννοια αυτή, αφ' ενός μεν ο θερμαλισμός εμπεριέχει, ως όρος, τον Ιαματικό Τουρισμό, αφ' ετέρου δε αποτελεί μεγάλο κλάδο του λεγόμενου Εναλλακτικού Τουρισμού.

Στην Ελλάδα έχουν καταγραφεί εκατοντάδες φυσικών αναβλύσεων Ιαματικών Νερών.

Επίσημως **αναγνωρισμένες**, από την Πολιτεία, ως "Ιαματικές" είναι περίπου ογδόντα (80) Πηγές.

Στις πηγές αυτές πραγματοποιούνται:

ΥΔΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ - ΠΗΛΟΘΕΡΑΠΕΙΑ

Υδροθεραπεία είναι η θεραπευτική αγωγή η οποία στηρίζεται στην χρήση του Ιαματικού Νερού. Βασίζεται στην αξιοποίηση των φυσικών και χημικών αναγκών του ανθρώπινου οργανισμού. Η μορφή, ο τρόπος, η διάρκεια και η συχνότητα της θεραπείας καθορίζουν τα αποτελέσματα της.

Μορφές Υδροθεραπείας:

A. Εσωτερική Υδροθεραπεία

A.1. Ποσιθεραπεία

Επιτυγχάνεται με την πόση ποσότητας Ιαματικού Νερού με συγκεκριμένα ποιοτικά χαρακτηριστικά.

Σε αρκετά Ιαματικά Νερά αποδίδεται δράση διουρητική. Η Ποσιθεραπεία ενδείκνυται σε:

1. Νοσήματα χοληφόρων οδών,
2. Δυσκινησία χοληφόρων και χοληδόχου κύστεως,
3. Χολολιθίαση κ.α.

Συνήθως η εφαρμογή της έχει χρονική διάρκεια 3-4 εβδομάδες. Ευεργετικά και άμεσα είναι τα αποτελέσματα της.

A2 Εισπνοθεραπεία

Ενδείκνυται για την αντιμετώπιση παθήσεων του αναπνευστικού συστήματος. Βασίζεται στη μετατροπή των Ιαματικών Νερών σε μορφή σταγονιδίων και στην εκμετάλλευση των αερίων τα οποία περιέχονται σ' αυτά. Οι εισπνοές γίνονται με την βοήθεια ειδικών συσκευών.

B. Εξωτερική υδροθεραπεία

B.1. Ιαματικά Λουτρά

Γίνονται με την ενβάπτιση του σώματος σε ατομικό λουτήρα ή πισίνα με Ιαματικό Νερό. Συνιστάται να πραγματοποιούνται μετά από ολοκληρωμένη πέψη.

Ένας κύκλος θεραπείας διαρκεί συνήθως 2 εβδομάδες, με ένα λουτρό ανά ημέρα. Μετά το λουτρό ακολουθεί ανάπαυση του λουομένου για 30 περίπου λεπτά.

Τα λουτρά εξασκούν βιολογικές επιδράσεις μέσω των διαφόρων χαρακτηριστικών των Ιαματικών Νερών.

B.2. Υδρομαλάξεις

Στηρίζονται στην εφαρμογή πίεσης στο ανθρώπινο σώμα ενώ αυτό βρίσκεται μέσα στο Ιαματικό Νερό.

Ενδείκνυνται σε περιπτώσεις μετατραυματικής θεραπείας καταγμάτων και κακώσεων, αρθροπαθειών, οσφυαλγίας, ισχαιμίας, σπονδυλαρθρίτιδας και σπαστικών παραλύσεων.

B.3. Υδροκινησιοθεραπεία

Είναι ο συνδυασμός της λουτροθεραπείας και κινησιοθεραπείας μέσα στο Ιαματικό Νερό. Συνιστάται σε ρευματικές παθήσεις και σε παθήσεις του μυοσκελετικού συστήματος.

Βασίζεται στην χρήση "ώριμου" πηλού. Η εφαρμογή του πηλού δυνατόν να είναι ολική ή μερική, με ενβάπτιση του σώματος σ' αυτόν ή με επάλειψη.

Η θεραπευτική δράση του πηλού είναι διπλή: εξασκεί δράση τοπική (στην επιφάνεια του δέρματος) και γενική (σε διάφορες λειτουργίες, χάρις σε ουσίες που διεισδύουν μέσα στον οργανισμό).

Η δράση της πηλοθεραπείας οφείλεται κυρίως σε τρεις παράγοντες: μηχανικό, θερμικό και χημικό.

Τα κέντρα **Υδροθεραπείας** σήμερα κατατάσσονται σε δύο κατηγορίες:

Στα **Κέντρα Ιαματικού Τουρισμού (SPAS)**, από το όνομα της πόλης του Βελγίου όπου λειτούργησε επιτυχώς το πρώτο οργανωμένο κέντρο.

Αν όμως το Τουριστικό θέρετρο έχει όλες τις εγκαταστάσεις και έχει αναπτύξει και επεκτείνει τις δραστηριότητες του, ώστε το προσφερόμενο προϊόν, εκτός της θεραπείας να έχει ως σκοπό περισσότερο την ξεκούραση αναψυχή τότε έχουμε τα **κέντρα Τουρισμού Υγείας**.

2. Κοινωνική - Οικονομική Σημασία.

Η καταγραφή των **κοινωνικών επιπτώσεων** του **Τουρισμού Υγείας** έχει ιδιαίτερη σημασία.

- Ο **Θεραπευτικός Τουρισμός** συμβάλλει ιδιαίτερα στο αίτημα **“υγεία για όλους”**.
- Στον **Τουρισμό Αναζωογόνησης** κυριαρχεί η ανάγκη αυτοεπιβεβαίωσης και κοινωνικής αποδοχής των ατόμων ενώ,
- Ο **Τουρισμός Αναπήρων**, παρέχει την δυνατότητα συμμετοχής των ατόμων αυτών, σε όλες τις ανθρώπινες δραστηριότητες και την ανάγκη να μην αποκλείονται από το κοινωνικό σύνολο.

Τα **οικονομικά οφέλη** για την τοπική οικονομία είναι ιδιαίτερα ελκυστικά. Περιοχές που μέχρι σήμερα ήταν αναξιοποίητες ή και άγνωστες δέχονται αξιόλογες ευκαιρίες για ανάπτυξη.

3. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ ΥΓΕΙΑΣ

Η ιστορική παράδοση της Ελλάδας και η ταυτότητά της στην Δύση, ως λίκνο του Ευρωπαϊκού πολιτισμού, υπήρξε η βάση για το ξετύλιγμα του τουριστικού φαινομένου πριν από περίπου 170 χρόνια. Η Ελλάδα προστέθηκε στο δρομολόγιο της 'Μεγάλης Περιοδείας' (Grand Tour) στη διάρκεια κυρίως των Ναπολεόντειων πολέμων. Αψευδή πηγή αποτελεί ο εντυπωσιακός όγκος της ρομαντικής και όχι μόνο κυρίως Φιλελληνικής ταξιδιωτικής λογοτεχνίας των αρχών του 19ου αιώνα.

Ο αριθμός των επισκεπτών διογκώθηκε στη περίοδο μεταξύ 1840 και 1890, ενώ άρχισε να οργανώνεται η προσφορά υπηρεσιών που δεν περιορίζονταν σε καταλύματα, αλλά περιελάμβαναν διερμηνείς, εστιατόρια, εμπορικά καταστήματα, μεταφορικά μέσα (άμαξες, άλογα, καΐκια, σιδηρόδρομοι, ατμόπλοια), χώρους ψυχαγωγίας, μουσεία κ.α. Οι μεμονωμένοι εύποροι και μορφωμένοι ταξιδιώτες, αρχικά αριστοκράτες και ύστερα αστοί, κυρίως Βρετανοί, αντικαταστάθηκαν σταδιακά από ομάδες που άρχισαν να επισκέπτονται πιο οργανωμένα την Ελλάδα καθώς οι νέες τεχνολογίες στην Ευρώπη και η συνακόλουθη άνοδος των εισοδημάτων έκαναν τα ταξίδια πιο εύκολα και επιθυμητά. Σταδιακά η κίνηση έγινε υπερατλαντική.

Ανάμεσα στις καινοτομίες και τους νέους θεσμούς ξεχώρισαν οι εκδότες, οι οποίοι κυκλοφόρησαν τους πρώτους συστηματικούς οδηγούς ταξιδιών με πληροφορίες πρακτικού χαρακτήρα και οδηγίες και περιγραφές γεωγραφικού, ιστορικού, εθνογραφικού και καλλιτεχνικού περιεχομένου για τα αξιοθέατα του κάθε προορισμού.

Τα έντυπα αυτά απευθύνονταν σε ευρύ αναγνωστικό κοινό και έπλαθαν το συγκεκριμένο πρότυπο του τουρίστα. Από το 1840 μέχρι το 1909 είχαν κυκλοφορήσει για την Ελλάδα αρκετά τέτοια έντυπα, ανάμεσά τους οι περίφημοι Οδηγοί Baedeker, και αντίστοιχοι άλλων εκδοτικών οίκων π.χ. (Murray, Guide Bleu), ενώ αρκετά αργότερα εμφανίσθηκαν και αντίστοιχοι ελληνικοί οδηγοί (Ελευθερουδάκη -Ελλάς 1926).

Τα γραφεία ταξιδιών ήταν μια άλλη σημαντική καινοτομία. Μιαζί με τα μεγάλα ξενοδοχεία, δεν περιορίζονταν στην οργάνωση ταξιδιών, ή στην φιλοξενία, αλλά οργάνωναν και τυποποιούσαν όλες τις πλευρές της διαμονής των επισκεπτών, τυποποιώντας αντίστοιχα τις «τουριστικές» ταυτότητες των

προορισμών. Πρωτοπόρος υπήρξε ο οίκος ταξιδιών Thomas Cook, του οποίου λειτουργούσε γραφείο (ανταποκριτής) στην Αθήνα από το 1880. Ο Cook αναλάμβανε να οργανώσει τη μεταφορά κυρίως Άγγλων αριστοκρατών και αστών προς την Αίγυπτο οι οποίοι σταματούσαν για λίγο και στην Ελλάδα. Συντόνιζε ακόμη τις πολλές μετεπιβιβάσεις των ομάδων των ταξιδιωτών μέχρι να φθάσουν στον προορισμό τους, προσλάμβανε διερμηνείς και ξεναγούς (δραγουμάνους), ανελάμβανε τη διεκπεραίωση των διατυπώσεων (διαβατηρίων και τελωνείων), τακτοποιούσε τους πελάτες του σε καλά ξενοδοχεία, π.χ. Ξενοδοχείο της Μεγάλης Βρετανίας, και οργάνωνε τις διάφορες εκδρομές. Ενώ στην υπόλοιπη Ευρώπη ο Cook χρησιμοποιούσε σιδηροδρόμους, στην Ελλάδα προτιμούσε τις κρουαζιέρες με πλοία που προσέφεραν μεγαλύτερη άνεση και ασφάλεια μια και το δίκτυο των σιδηροδρόμων ήταν κακό και ελλιπές, οι δρόμοι επικίνδυνοι ενώ σπάνιζαν και τα καλά ξενοδοχεία.

Στην Ελληνική μυθολογία αναφέρονται συχνά οι θαυματουργές θεραπευτικές ιδιότητες πολλών πηγών και το 5ο π.χ. Αιώνα η εμπιστοσύνη αυτή προς το Ιαματικό νερό εκφράζεται με την ίδρυση των Ασκληπιείων που κτίζονται κοντά στις Ιαματικές Πηγές.

Η ιστορία των **ιαματικών πηγών** αρχίζει από την αρχαία Ελλάδα. Ο πρώτος παρατηρητής των πηγών αυτών με θεραπευτικές ιδιότητες ήταν ο ιστορικός *Ηρόδοτος* (484-410π.Χ.). Αυτός περιέγραψε ορισμένες ιαματικές πηγές και συνιστούσε, κάνοντας λίγο και το γιατρό, η λουτροθεραπεία να γίνεται σε ορισμένες εποχές του χρόνου και για 21 συνεχείς μέρες.

Ο *Ιπποκράτης* από την Κω (460-375π.Χ.) που θεωρείται ο θεμελιωτής της ιατρικής επιστήμης και πατέρας της **υδροθεραπείας**, ασχολήθηκε πολύ με τα διάφορα φυσικά νερά, που τα διέκρινε σε ελώδη, εννοώντας τα νερά που υπάρχουν στα έλη και στις λίμνες, σε όμβρια, που σχηματίζονται από τη βροχή και σε εκείνα που αναβλύζουν από πετρώματα, δηλ. τα μεταλλικά. Αυτά, λέγει, αναβλύζουν θερμά και περιέχουν σίδηρο, χαλκό, αργυρό, χρυσό, θείο και άλλα μεταλλικά στοιχεία.¹

¹ Πηγή: Ε.Ο.Τ.

Οι θεραπευτικές ιδιότητες του νερού ήταν γνωστές από πολύ παλιά. Το 2.000 π.χ. οι Βαβυλώνιοι είχαν συνδέσει την έννοια του γιατρού με " αυτόν που γνώριζε πολύ καλά το νερό." Κατά τη Ρωμαϊκή εποχή Έλληνες γιατροί, οπαδοί της Ιατρικής του Ιπποκράτη, ασχολούνται με την **Υδροθεραπεία**. Ο Στράβων, ο Πλούταρχος, ο Πausanίας περιγράφουν πολλές Ιαματικές Πηγές και την εμφάνιση αυτών.

Κατά τα Βυζαντινά χρόνια μέχρι και τον 6ον μ.χ. αιώνα εξακολουθεί να γίνεται χρήση των Ιαματικών Υδάτων. Το Μεσαίωνα ο Θερμαλισμός παρακμάζει και αναβιώνει πάλι στις αρχές του 16ου αιώνα.

Εκτός από τις διάφορες γνωστές αναφορές στην Αγία Γραφή, κατά τη ρωμαϊκή εποχή και τους βυζαντινούς χρόνους πολλοί γιατροί ασχολήθηκαν με την υδροθεραπεία και την **Ιαματική Λουτροθεραπεία**. Τέτοιοι ήταν ο Ηρόφιλος, ο Ερασίστρατος, ο Ασκληπιάδης, Αγαθίνος, ο Γαληνός, ο Ορειβάσιος, ο Παύλος ο Αιγινήτης κ.α.

Από όλους αυτούς τους γιατρούς ήταν παραδεκτή η ιαματική επίδραση ορισμένων φυσικών πηγών. Ένας μαθητής μάλιστα του Αγαθίνου, έγραψε, τον 1^ο μ.Χ. αιώνα, για τις *θεραπευτικές ιδιότητες των ιαματικών πηγών* και είπε ότι δεν είναι δυνατόν να καθοριστεί επακριβώς ο τρόπος που αναπτύσσουν τις θεραπευτικές τους ιδιότητες, κάθε μια από τις πηγές ξεχωριστά, γιατί χρειάζονται γι' αυτό μακροχρόνιες παρατηρήσεις και πειραματισμοί. Αυτό ισχύει και μέχρι σήμερα .

Γνωστά παραμένουν, σαν ιστορικά μνημεία, αρχιτεκτονικής σε όλη την Ευρώπη αλλά και στην Ελλάδα, τα ρωμαϊκά λουτρά.

Δεν αργεί όμως να διαστρεβλωθεί ο ρόλος της υδροθεραπείας, όπως εξάλλου συνέβη και με τους περισσότερους τομείς του τρόπου ζωής των Ρωμαίων.

Οι χώροι των λουτρών μετατρέπονται σε χώρους οργίων και ακολασίας, πράγμα που οδήγησε με την επικράτηση του Χριστιανισμού σ' έναν αμείλικτο διωγμό εναντίον όλων των λουτροθεραπευτηρίων. Έτσι, για πολύ καιρό οι λουτροπόλεις, όπως η Αιδηψός θεωρούνται καταραμένες και ερημώνουν. Με την πάροδο του χρόνου και την άμβλυνση των παθών, ο ίδιος ο Χριστιανισμός αναγνωρίζει την αξία της υδροθεραπείας. Πολλές μονές ιδρύονται κοντά σε λουτροπόλεις και επικρατεί μάλιστα η άποψη ότι το νερό

ξεπλένει τα αμαρτήματα. Ο Μεσαίωνας και η Τουρκοκρατία δεν μας δίνουν στοιχεία ανάπτυξης ή παρακμής ενώ οι ιστορικές αναφορές αρχίζουν από το 1835 οπότε και έγινε η απελευθέρωση από τους Τούρκους.

Στους νεότερους χρόνους η Κυβέρνηση Καποδίστρια επέδειξε ενδιαφέρον για τις πηγές, το δε έτος 1830 Ιατροί της επισκέφθηκαν την Κύθνο όπου και μελέτησαν τις πηγές.

Επί βασιλείας του Όθωνα δημιουργήθηκε το Υδροθεραπευτήριο στα Λουτρά της Κύθνου.

Η αρχή στην *οργάνωση* των λουτροπόλεων έγινε στις αρχές του αιώνα μας. Το 1918 έγινε για πρώτη φορά ιδιαίτερη υπηρεσία ιαματικών πηγών στο τότε Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας. Το 1936 οι ιαματικές πηγές της χώρας μας μπήκαν στην αρμοδιότητα του τότε Υφυπουργείου Τύπου και Τουρισμού.

Η αξιοποίηση των περισσότερων Λουτροπόλεων που λειτουργούν και σήμερα έγινε την δεκαετία του 1930.

Ο Χημικός Περτέσης κατά το χρονικό διάστημα από 1923-1953 μελέτησε την φυσικοχημική σύσταση των μεταλλικών νερών των περισσότερων Πηγών της Ελλάδος.

Το έτος 1927 συστήθηκε ο κλάδος των μονίμων υδρολόγων ιατρών και το 1938 συστήθηκε στο Πανεπιστήμιο Αθηνών έδρα κλινικής Υδροθεραπείας και Ιατρικής κλιματολογίας.

Το 1945 περιήλθαν στη Γενική Γραμματεία Τουρισμού και από το 1950 μέχρι σήμερα υπάγονται στις αρμοδιότητες του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού (ΕΟΤ), που ιδρύθηκε το χρόνο εκείνο, σαν κλάδος του Υπουργείου Προεδρίας Κυβερνήσεως.

Η εξέλιξη των **Ιαματικών Πηγών** είναι στενά συνδεδεμένη με τις αντιλήψεις της Ιατρικής Παθολογίας.

Σε εποχές όπου η Ιατρική επιστήμη εφαρμόζει φυσικά μέσα θεραπείας των διαφόρων παθήσεων παρατηρούμε και ανάπτυξη των Ιαματικών Πηγών. Με την έκρηξη της Χημικής Φαρμακολογίας και την εξέλιξη της χειρουργικής, εγκαταλείπεται και η αντίληψη περί Ιαματικότητας των πηγών.

Αποτέλεσμα αυτών των ισορροπιών είναι η παρακμή των λουτροπόλεων μας, οι οποίες άνθισαν μετά το 1930 και η μετατροπή τους σε "γερουντοπόλεις παραδοσιακής πελατείας".

Στην σημερινή εποχή η "Λουτροθεραπεία" εξελίσσεται και λαμβάνει τη μορφή του "Ιαματικού Τουρισμού" ο δε ασθενής γίνεται σταδιακά και Τουρίστας.

Η επαναληπτική μορφή που έχει η **Υδροθεραπεία** (ορισμένος αριθμός λούσεων σε ορισμένο χρονικό διάστημα), για να ολοκληρωθεί η θεραπεία, θέτει στη διάθεση του ασθενούς πολύ χρόνο και για άλλες δραστηριότητες. Έτσι δημιουργήθηκαν τα θέρετρα του Ιαματικού Τουρισμού (SPAS) που συνδυάζουν εκτός της υγείας και την ψυχαγωγία.

Ο *Τουρισμός Υγείας* ο οποίος συνεχώς εξελίσσεται, σε πολλές Ευρωπαϊκές χώρες περιλαμβάνει όλες τις υπηρεσίες που έχουν σχέση με την υγεία όπως τον Ιατρικό έλεγχο, την ειδική διαιτητική, την θεραπεία με βιταμίνες, τις βοτανοθεραπείες, τη γυμναστική, τις ειδικές θεραπείες όπως αντικαπνική, θεραπεία τον άγχους, ψυχοθεραπεία, κινησιοθεραπεία, χαλάρωση, εκμάθηση ύπνου, έρευνα της σωστής γραμμής του σώματος αισθητική κ.λ.π.

Πιο συγκεκριμένα, η πρακτική της **λουτροθεραπείας**, αρκετά διαδεδομένη κατά την αρχαιότητα, συνδύαζε τις υποχρεωτικές και ωφέλιμες μετακινήσεις με εκείνες της αναψυχής και τις κοσμικότητας. Ο **ιαματικός-θρησκευτικός τουρισμός** αποτέλεσε εξ αρχής εκείνη τη μορφή τουρισμού που περιλάμβανε στο κίνητρο της μετακίνησης το ωφέλιμο και το αναγκαίο σε συνδυασμό με τις τάσεις της φυγής και της απόδρασης. Στην Ιταλία αφθονούν οι ιαματικές πηγές ενώ στην Ρώμη οι ιαματικές πηγές της Albulia μονοπωλούν τις Βασιλικές προτιμήσεις. Η λουτροθεραπεία είχε τέτοια σπουδαιότητα που αναφέρεται χαρακτηριστικά: «Στην Ρώμη οι επισκέπτες στα κέντρα λουτροθεραπείας λούονται κατά την διάρκεια όλων των ωρών της ημέρας και της νύχτας. Παραμένουν στις λουτροπόλεις ημέρες ολόκληρες και αφιερώνουν στην λουτροθεραπεία ένα σημαντικό μέρος του ελεύθερου χρόνου τους. Τα κέντρα λουτροθεραπείας εκείνης της περιόδου αποτελούν ολόκληρα οικιστικά συγκροτήματα όπου αναπτύσσεται παράλληλα μια πληθώρα δραστηριοτήτων αναψυχής ενώ συχνά περιλαμβάνουν αίθουσες βιβλιοθηκών και μουσείων.

Ο Καίσαρας Αύγουστος συμβάλλει ουσιαστικά στην ανάπτυξη του κέντρου λουτροθεραπείας της Baies, το οποίο δέχεται και χειμερινή πελατεία. Κατά αυτόν τον τρόπο η φιλοσοφία οργάνωσης και λειτουργίας του συγκεκριμένου κέντρου μειώνει στο ελάχιστο την εποχικότητα που χαρακτηρίζει άλλα κέντρα λουτροθεραπείας. Παράλληλα, κατασκευάζονται δημόσια οικοδομήματα, βίλες αναψυχής και ξενοδοχειακά καταλύματα που ωθούν στην μεγέθυνση της λουτρόπολης και στην ένωσή της με την Νάπολη.

Η εξέλιξη της Baies σε διεθνές ιαματικό-θεραπευτικό κέντρο το οποίο συνδύαζε την θεραπεία με την αναψυχή, προσέλκυσε στην συνέχεια και ξένη πελατεία όπως Αιγυπτίους και Φοίνικες, με όλες τις συνέπειες θετικές και αρνητικές που είναι σε θέση να επιφέρουν οι μεγεθύνσεις αυτού του είδους. Ο Σενέκας, τακτικός επισκέπτης της λουτρόπολης την χαρακτηρίζει πλέον ως μια πόλη χωρίς κανόνες. Πιο συγκεκριμένα, αναφέρει: «Την εγκατέλειψα μια μέρα μετά την άφιξή μου. Πρόκειται για ένα μέρος που ο συνωστισμός το κάνει επικίνδυνο. Ο συνετός θα πρέπει να αποφύγει συναντήσεις που αντιτίθεται στα χρηστά ήθη»

Οι αρχαίοι Έλληνες επισκέπτονταν συχνά τις ιαματικές πηγές και υποβάλλονταν σε θεραπείες είκοσι μία ημερών. Τα θεραπευτικά αποτελέσματα της κάθε πηγής αλλά και ο συρμός της εποχής συνέβαλλαν ουσιαστικά στην διαφοροποίηση των προτιμήσεων. Οι ιαματικές πηγές της Χιμάρας προτιμούνταν από τον Πίνδαρο και της Κασταλίας από τον Ηρόδοτο, ενώ οι πηγές της Σκοτούσσας (Θεσσαλίας) και της Αιδηψού ήταν πασίγνωστες.

Στην φήμη του κέντρου λουτροθεραπείας, στο βαθμό επιλεξιμότητάς του από τους λουόμενους και στο μέγεθος της διαφοροποίησής του έναντι των άλλων κέντρων, σημαντικό ρόλο διαδραμάτιζε η ύπαρξη μιας σειράς συγκριτικών πλεονεκτημάτων, όπως τα υπάρχοντα οικοδομήματα και η αρχιτεκτονική τους, το μέγεθος και η καλαισθησία των κήπων, καθώς και η συχνότητα με την οποία επισκέπτονταν τα κέντρα αυτά.

Τα εκπαιδευτικά ταξίδια μπορούν να συμπληρώσουν τις παραπάνω μορφές και να συνδυαστούν με κίνητρα κλιματολογικά, θρησκευτικά, αναψυχής κ.λ.π. αιτιολογώντας κατ' αυτό τον τρόπο σημαντικές μετακινήσεις των Ρωμαίων στην αρχαία Ελλάδα καθώς και των Ελλήνων και των Ρωμαίων στην Αίγυπτο.

Αυτές οι μορφές τουρισμού συνέβαλαν ουσιαστικά στην αύξηση της κινητικότητας των ατόμων, καθώς και στην μεγέθυνση της ροπής τους για την αναζήτηση της «αλλαγής» μέσα από την εναλλαγή των χρονικών περιόδων της ιστορίας.

4. ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΠΩΣ ΕΝΤΑΣΣΕΤΑΙ ΣΕ ΑΥΤΕΣ Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΥΓΕΙΑΣ

Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού και άλλων ήπιων μορφών τουρισμού που αναπτύσσονται στη χώρα μας έχουν ως κάτωθι:

1. Αθλητικός -Χιονοδρομικός (χειμερινή περίοδος)
2. Αθλητικός -Φυσιολατρικός (Όλο το χρόνο)
3. Τουρισμός υγείας (Όλο το χρόνο)
4. **Ιαματικός τουρισμός** (Όλο το χρόνο)
5. Αγροτουρισμός (Όλο το χρόνο)
6. Πολιτιστικός τουρισμός (Όλο το χρόνο)
7. Οικολογικός τουρισμός (Όλο το χρόνο)
8. Ταξίδια μικρής διάρκειας από αστικά κέντρα προς ορεινούς οικισμούς (Όλο το χρόνο)
9. Τουρισμός δεύτερης κατοικίας (Όλο το χρόνο)

Από τα μέσα, όμως, της δεκαετίας του '70 και ιδιαίτερα από τις αρχές της δεκαετίας του '80, μια σειρά από εξελίξεις οδηγούν στην ανάπτυξη νέων προτύπων τουρισμού, τα περισσότερα από τα οποία συνδέονται άμεσα ή έμμεσα με τον ορεινό τουρισμό.

Ειδικές Μορφές Τουρισμού που σχετίζονται με τις ήπιες μορφές:

1. Αγροτουρισμός
2. Πολιτιστικός τουρισμός
3. **Τουρισμός Υγείας**
4. Τουρισμός Ιαματικός
5. Οικολογικός Τουρισμός
6. Τουρισμός στην Ύπαιθρο (Κάμπινγκ Οργανωμένο και Ελεύθερο)
8. Αθλητικός Τουρισμός

- ✓ Ποδήλατο βουνού
- ✓ Καγιάκ

- ✓ Κανό
- ✓ Ορειβασία
- ✓ Αθλητικός Χειμερινός Τουρισμός (Χιονοδρομία).

9. Χειμερινός Τουρισμός

10. Εκπαιδευτικός Τουρισμός

11. Κοινωνικός Τουρισμός

12. Τουρισμός Περιπέτειας

13. Θρησκευτικός Τουρισμός

Στην Ευρώπη παρατηρείται εμπλουτισμός των παραδοσιακών δραστηριοτήτων με νέες, όπως ανακάλυψη - αναρρίχηση καταρρακτών από πάγο-καταδύσεις σε παγωμένες λίμνες διαδρομές με έλκηθρα - ρακέτες - ski nordique - πεζοπορίες εκτός πιστών - πεζοπορίες με σκοπό την ανεύρεση ιχνών από ζώα, στο χιόνι, ski surf, skating, snowboard.

Το μεγαλύτερο μέρος των δραστηριοτήτων αναψυχής αφορούν την καλοκαιρινή περίοδο, αφενός μεν για να μειώσουν οι σταθμοί την εποχιακή τους λειτουργία και να αυξήσουν την οικονομική τους αποδοτικότητα, αφετέρου δε να ανταγωνιστούν τα κέντρα του καλοκαιρινού παραθεριστικού τουρισμού και να δημιουργήσουν μια πελατεία διπλής τουριστικής περιόδου (χειμώνας-καλοκαίρι)

Ορισμένες από τις τουριστικές δραστηριότητες του Ορεινού Τουρισμού έχουν ισχυρή παράδοση στην Ελλάδα όπως π.χ. ο Τουρισμός Υγείας, ο Πολιτιστικός Τουρισμός, ο Αθλητικός Τουρισμός (Ορειβασία κλπ) ο Περιηγητικός Τουρισμός στο βουνό (Περπάτημα Περιήγηση στο δάσος κλπ).

Ταυτόχρονα η τάση για περισσότερα ταξίδια στη διάρκεια του έτους, με διαφορετικά κίνητρα για κάθε ταξίδι και οι εξελίξεις στο σύγχρονο τουρισμό (διαφοροποίηση κινήτρων και στροφή στα ταξίδια ενεργητικών διακοπών κοντά στη φύση) δεν άφησαν ανεπηρέαστη και την ελληνική αγορά του ορεινού τουρισμού και άλλων ήπιων μορφών τουρισμού.

Συμπερασματικά, τόσο οι διεθνείς όσο και εθνικές τάσεις επιτρέπουν αισιοδοξία για την ζήτηση των υπηρεσιών του ορεινού τουρισμού.

Παραμένουν όμως προαπαιτούμενα η δημιουργία υποδομής, η προγραμματισμένη ανάπτυξη. Η ανάδειξη δραστηριοτήτων ορεινού τουρισμού με τις ελάχιστες δυνατές περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Έτσι, η επιλογή δραστηριοτήτων χαμηλής μαζικότητας και χωρικά διασπαρμένης, ευνοεί την ανηφορική ανάπτυξη του ορεινού τουρισμού και διατηρεί την περιβαλλοντική του εικόνα και ταυτότητα.

Επίσης ένα σημαντικό κομμάτι της αγοράς θα μπορούσε να εμπλουτισθεί με κάποιες ειδικές μορφές τουρισμού που αναπτύσσονται παρακάτω.

Συνεδριακός Τουρισμός

Οι κύριοι προορισμοί για συνέδρια θεωρούνται οι Η.Π.Α., Γαλλία, Μεγάλη Βρετανία και Γερμανία. Γενικά, τα κυριότερα κριτήρια που θα επηρεάζουν την επιλογή του προορισμού είναι η υποδομή και η εικόνα (image) της πόλης ή της περιφέρειας, καθώς επίσης και η προσφερόμενη τιμή.

Επιχειρηματικός Τουρισμός

Η μελλοντική ζήτηση, από διεθνείς επιχειρηματίες που επισκέπτονται την Ελλάδα, επηρεάζεται άμεσα από το επίπεδο των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων μεταξύ Ελληνικών και ξένων εταιρειών και δεν προβλέπεται να σημειώσει αξιόλογες μεταβολές στο κοντινό μέλλον. Οι κυριότερες πηγές ζήτησης της αγοράς θα συνεχίσουν να προέρχονται από μεγάλες ελληνικές και ξένες εταιρείες με γραφεία στην Ελλάδα, αντιπροσώπους εταιρειών από την Ε.Ε., τραπεζίτες και αντιπροσώπους διεθνών πρακτορείων οι οποίοι ταξιδεύουν καθ όλη τη διάρκεια του έτους.

Κρουαζιέρες

Τα πρότυπα της μελλοντικής ζήτησης στον τομέα των κρουαζιερόπλοιων θα είναι άμεσα συνδεδεμένα και εξαρτημένα από τη βελτίωση της υπάρχουσας προσφοράς και ιδιαίτερα την υποδομή των παρεχόμενων εγκαταστάσεων και υπηρεσιών των λιμανιών αλλά και γενικότερα των υπαρχόντων Ελληνικών κρουαζιερόπλοιων.

Αξιοσημείωτο είναι ότι ο κλάδος των κρουαζιέρων είναι ιδιαίτερα διαφοροποιημένος και για το λόγο αυτό θα πρέπει να γίνει μια εκτενής έρευνα

και αποτελεσματική τμηματοποίηση της αγοράς για την καλύτερη προώθηση προγραμμάτων κρουαζιέρων σε συγκεκριμένες αγορές.

Επιπροσθέτως, με την άρση του cabotage τα Ελληνικά κρουαζιερόπλοια θα πρέπει να αντεπεξέλθουν στις αναμενόμενες τάσεις της αγοράς, προσφέροντας συμφέρουσα σχέση τιμής-παρεχομένων υπηρεσιών.

Yachting

Τα πρότυπα της μελλοντικής ζήτησης του yachting στην Ελλάδα θα είναι άμεσα συνδεδεμένα με τη βελτίωση της υφιστάμενης προσφοράς, όσον αφορά την υποδομή των παρεχόμενων εγκαταστάσεων και υπηρεσιών. Επιπροσθέτως, ο εκσυγχρονισμός του Θεσμικού Πλαισίου σχετικά με το yachting ο οποίος αναμένεται να πραγματοποιηθεί σύντομα, θα αποτελέσει παράγοντα υποστήριξης για την αύξηση της ανταγωνιστικότητας του Ελληνικού yachting στην Ευρωπαϊκή αγορά.

Οι Ευρωπαίοι τουρίστες θα συνεχίσουν να αποτελούν την κυριότερη πηγή ζήτησης για το Ελληνικό yachting. Επίσης, προβλέπεται ότι τα Ελληνικά νησιά θα διατηρήσουν την ηγετική τους θέση στις Ευρωπαϊκές διακοπές με flotilla, λόγω της έλλειψης των παλιρροιών και την ποικιλία των Ελληνικών θαλασσών.

Η ζήτηση για bareboats και για σκάφη με προσωπικό για περιηγήσεις νησιών θα συνεχίσει να προέρχεται κυρίως από την Αμερικάνικη αγορά, χωρίς όμως σημαντικές μεταβολές.

Αξιοσημείωτο είναι ότι η ποιοτική βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών και εγκαταστάσεων υποστήριξης καθώς και η ανάπτυξη μιας επιθετικής στρατηγικής marketing η οποία θα αποβλέπει στην προσέλκυση σημαντικού αριθμού Ευρωπαίων πλοιοκτητών να προσαράζουν τα πλοία τους σε Ελληνικές μαρίνες θα αποφέρει σημαντικά οφέλη για το yachting αλλά και για την εθνική οικονομία γενικότερα.

Υποβρύχια Κατάδυση

Γενικά, η ζήτηση για υποβρύχια κατάδυση η οποία στην Ελλάδα προέρχεται κυρίως από την Αμερικάνικη αγορά κατά τη διάρκεια της χαμηλής τουριστικής περιόδου, μπορεί να αναπτυχθεί υπό τον όρο ότι θα αρθούν κάποια

περιοριστικά μέτρα από την αρχαιολογική υπηρεσία και θα προωθηθούν ειδικά σχεδιασμένα πακέτα, τα οποία θα έχουν την υποβρύχια κατάδυση ως κύρια δραστηριότητα αναψυχής.

Τουρισμός Golf

Γενικά, οι παίχτες του γκολφ όταν επισκέπτονται έναν τουριστικό προορισμό με σκοπό το γκολφ κάνουν την επιλογή τους βάση της ποικιλίας και της ποιότητας των διαθέσιμων γηπέδων καθώς και άλλων υπηρεσιών υποστήριξης στην περιοχή αυτή. Για να μπορέσει η Ελλάδα να αναπτυχθεί ως κύριος προορισμός γκολφ, είναι απαραίτητη η δημιουργία γηπέδων γκολφ σε κοντινή απόσταση μεταξύ τους.

Τουρισμός Υγείας

Πραγματοποιούνται σημαντικές επενδύσεις μέσω οικονομικών ενισχύσεων της Ε.Ε. για την ανακαίνιση και επέκταση των υπαρχόντων κέντρων ιαματικών λουτρών στην Ελλάδα.

Παρ' όλα τα προγράμματα ανακαινίσεων και επεκτάσεων στα υπάρχοντα ιαματικά κέντρα, η ζήτηση για θεραπευτικό τουρισμό στην Ελλάδα δεν αναμένεται να παρουσιάσει σημαντικές μεταβολές λόγω του ότι θα εξακολουθήσει να προέρχεται μέσω ασφαλιστικών προγραμμάτων των πολιτών της Ε.Ε., μια αγορά σαφώς περιορισμένη.

Αντιθέτως, η δυναμική του **τουρισμού υγείας** επικεντρώνεται στο τουρισμό πρόληψης υγείας, ο οποίος έχει αναπτυχθεί ιδιαίτερα με φάρμες υγείας στην Αμερική και Ευρώπη και ο οποίος προϋποθέτει τα παρακάτω:

- αναβαθμισμένες υπηρεσίες,
- εξειδικευμένο ιατρικό προσωπικό και προσωπικό υποστήριξης,
- απομακρυσμένες και παρθένες περιοχές.

Έτσι σύμφωνα με τα παραπάνω, ο ιδιωτικός τομέας με την υποστήριξη της Πολιτείας μέσω επενδυτικών κινήτρων θα μπορούσε να προσελκύσει μέρος της ζήτησης αυτής πραγματοποιώντας επενδύσεις σε κέντρα πρόληψης υγείας και ειδικότερα κέντρα θαλασσοθεραπείας λόγω της μοναδικής θέσης και κλίματος της Ελλάδας.

Τουρισμός Ειδικών Δραστηριοτήτων

Η έρευνα αγοράς στην Ελλάδα καθώς και στις κύριες χώρες προέλευσης τουριστών μας έδειξε ότι υπάρχει μια σημαντική τάση για την ανάπτυξη "ενεργών" διακοπών με συγκεκριμένες δραστηριότητες όπως trekking, kayaking, ποδηλασία βουνού, παρατήρηση πουλιών κλπ. Οι τουρίστες για διακοπές δραστηριοτήτων είναι κυρίως μέσης και υψηλής κοινωνικής τάξης, μεταξύ 22-45 ετών ενώ οι τουρίστες οι οποίοι αναζητούν πιο ήπιες μορφές τουρισμού προέρχονται από υψηλές εισοδηματικές τάξεις και περιλαμβάνουν και οικογένειες με παιδιά.

Οι τουρίστες ειδικών μορφών τουρισμού δίνουν μεγάλη έμφαση στην ποικιλία του φυσικού πλούτου μιας περιοχής και προτιμούν προορισμούς οι οποίοι δεν έχουν δεχτεί μεγάλη τουριστική ανάπτυξη. Η Ελλάδα λόγω των ελκυστικών φυσικών πόρων και ήπιου κλίματος προσφέρει πρόσφορο έδαφος για την ανάπτυξη ποιοτικών μορφών τουρισμού δραστηριοτήτων για τον οποίο η ζήτηση προέρχεται κυρίως από Ολλανδία, Γερμανία, Ελβετία, Γαλλία και Αυστρία αφού προηγουμένως συστηθούν ειδικά προγράμματα και προωθηθούν αποτελεσματικά στο εξωτερικό.

Εκπαιδευτικός & Πολιτιστικός Τουρισμός

Ο εκπαιδευτικός και πολιτιστικός τουρισμός παρουσιάζονται μαζί λόγω του ότι οι πολιτιστικές και εκπαιδευτικές εκδηλώσεις αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι στη διοργάνωση τουριστικών προγραμμάτων/ πακέτων.

Ο εκπαιδευτικός και πολιτιστικός τουρισμός παρουσιάζεται και αναλύεται στη βάση τριών αξόνων:

- εκπαιδευτικά προγράμματα φοιτητών ξένων πανεπιστημίων και κολεγίων,
- προγράμματα εκπαιδευτικού και πολιτιστικού περιεχομένου για εκδρομές σχολείων από το εξωτερικό,
- προγράμματα εκπαίδευσης και γνωριμίας Ελληνικής πολιτιστικής κληρονομιάς.

Ο εκπαιδευτικός και πολιτιστικός τουρισμός θεωρείται μία από τις σημαντικότερες αναπτυσσόμενες τουριστικές αγορές, εν τούτοις είναι δύσκολο

να καθοριστεί ποσοτικά λόγω του ότι πολύ συχνά συμπίπτει με άλλου είδους τουρισμού, όπως τα short breaks, τα ταξίδια κινήτρων ή απλά ένα τμήμα διακοπών αναψυχής.

Η Ελλάδα δεν έχει αναπτύξει κατάλληλα ούτε έχει προωθήσει πακέτα με εκτεταμένες εκπαιδευτικές και πολιτιστικές δραστηριότητες ώστε να ικανοποιήσει τις προσδοκίες και ανάγκες της αγοράς αυτής.

Θρησκευτικός Τουρισμός

Ο θρησκευτικός τουρισμός έχει αναγνωριστεί ως ένα σημαντικό μερίδιο της τουριστικής αγοράς με μεγάλες προοπτικές ανάπτυξης για την Ελλάδα. (Ο ετήσιος αριθμός 12 εκατομμυρίων ανθρώπων που επισκέπτονται τη Notre Dame στο Παρίσι και ένα ετήσιο σύνολο 4 εκατομμυρίων διανυκτερεύσεων στη Λούρδη, είναι μία σαφής απόδειξη της δυναμικής αυτής της αγοράς.)

Προϋποθέσεις

Συμπερασματικά, για ήπιες μορφές τουρισμού και για τον Τουρισμό Υγείας θα πρέπει να ισχύουν τα κάτωθι:

- ικανοποίηση των πολύμορφων τουριστικών αναγκών αναψυχής πλατύτερων κοινωνικών ομάδων
- εγγύηση ενός υψηλού επιπέδου εξυπηρέτησης και διευκολύνσεων σε ένα αναλλοίωτο φυσικό περιβάλλον (άδικα συνδέθηκε ο αγροτουρισμός με ερασιτεχνισμό και παραοικονομία)
- ευρύτερη γεωγραφική και εποχιακή κατανομή των τουριστών (επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου)
- προσαρμογή του μοντέλου τουριστικής ανάπτυξης στα δεδομένα και στις ανάγκες των ανθρώπων της συγκεκριμένης περιοχής (σύμμετρη / ισόρροπη τουριστική ανάπτυξης)
- ενεργό συμμετοχή του πληθυσμού
- συμπληρωματικό εισόδημα πλατύτερων κοινωνικών στρωμάτων
- σεβασμός της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς

5. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΥΓΕΙΑΣ

5.1 Σύγχρονες Μορφές Τουρισμού Υγείας

Λουτροπόλεις - Πάρκα Υγείας και Αναψυχής

Οι Λουτροπόλεις ή αλλιώς "Πάρκα Υγείας και Αναψυχής" είναι οι μονάδες που συγκροτούν και αναπτύσσουν τον Τουρισμό Υγείας.

Με τον όρο Λουτρόπολη εννοούμε έκταση κατάλληλα χωροθετημένη και εξοπλισμένη με τα αναγκαία δίκτυα υποδομής και τις απαραίτητες υπηρεσίες (θεραπευτικές, εξυπηρετήσεως κ.λ.π.) και στην οποία έκταση γίνεται εκμετάλλευση των επιτόπιων φυσικών πόρων (νερό, κλίμα κ.λ.π.).

Η παρουσία γιατρού, ειδικευμένου προσωπικού, καλαισθησίας των εγκαταστάσεων και οργάνωσης του χώρου με βιβλιοθήκη, οπτικοακουστικά μέσα και επιτραπέζια παιχνίδια, σε συνδυασμό με την οργάνωση κύκλου επιμορφωτικών ομιλιών σε πολιτιστικά θέματα, όπως και για προβλήματα σωματικής και ψυχοκοινωνικής υγείας κρίνονται απαραίτητα.

Οι Λουτροπόλεις ανάλογα με τον φυσικό πόρο που αξιοποιούν διακρίνονται σε:

- Κέντρα Υδροθεραπείας (ιαματικό ή θαλάσσιο νερό) και
- Κέντρα Κλιματοθεραπείας (κλίμα)

Η θεραπευτική δράση των ιαματικών λουτρών

Η θεραπευτική δράση των ιαματικών λουτρών αν και είναι γνωστή από τους π.Χ. χρόνους ακόμη και σήμερα δεν έχει διευκρινιστεί τελείως. Οι αρχαίοι Έλληνες γνώριζαν καλά μερικές ιδιότητες των ιαματικών νερών και λουτρών τα οποία χρησιμοποιούσαν όχι μόνο για θεραπευτικούς λόγους αλλά και για να διατηρούνται σε καλή φυσική κατάσταση. Θεωρούσαν τις ιαματικές πηγές σαν μυστηριώδεις θεότητες που περιέκλειαν μέσα τους ευεργετικούς και θεραπευτικούς "χυμούς" κατάλληλους για την θεραπεία των λουομένων ασθενών. Με την πρόοδο της επιστήμης και με τη χημική ανάλυση οι

ερευνητές κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι οι θεραπευτικές ιδιότητες των λουτρών είναι δυνατόν να αποδοθούν:

- A) στην παρουσία μεταλλικών αλάτων και στη διάσπαση τους,**
- B) σε ειδικές κολλοειδείς ουσίες και σε σπάνια αέρια.**

Άλλες έρευνες απέδωσαν την θεραπευτική ιδιότητα των ιαματικών νερών στην ακτινοβολία την οποία αντλούν από τα βάθη της γης. Έτσι μπήκαν και οι βάσεις της ακτινενέργειας ή ραδιενέργειας. Η ακτινενέργεια ή ραδιενέργεια είναι η ιδιότητα των σωμάτων εκείνων τα οποία εκπέμπουν αυτομάτως και συνεχώς ακτινοβολία, δηλ. ακτίνες α, β, γ. Μία πιο σύγχρονη αντίληψη όμως είναι ότι η λουτροθεραπεία περιέχει την έννοια μιας ερεθιστικής θεραπείας σε ορισμένα όργανα όπως το ιώδιο στον θυρεοειδή αδένα και το θείο στους αρθρικούς χόντρους. Το σύνολο όλων αυτών των αντιλήψεων κατά τη γνώμη μου αποτελεί την απάντηση στην ερώτηση που οφείλεται η θεραπευτική ιδιότητα των ιαματικών λουτρών. Τα λουτρά και τα ιαματικά νερά είναι διασκορπισμένα σ' όλη τη χώρα, γύρω από την παράκτια περιοχή, στο εσωτερικό αλλά και στα νησιά του Αιγαίου.

Μορφές Υδροθεραπείας

MEDICAL HYDROLOGY- SPA THERAPY

Η θεραπεία των διαφόρων παθήσεων και κυρίως των ρευματικών παθήσεων γίνεται με φάρμακα και φυσικοθεραπεία. Σε μερικές βαριές μορφές χρειάζεται και η χειρουργική ορθοπεδική επέμβαση, η ακόμη συνδυασμός και των τριών βασικών μορφών θεραπείας αναλόγως της περίπτωσης.

Η Υδροθεραπεία αποτελεί μέρος της φυσικοθεραπείας και είναι μία καλά οργανωμένη μορφή θεραπείας.

Η Υδροθεραπεία υπό τη γενικότερη έννοια "SPA THERAPY " ή "MEDICAL HYDROLOGY " των Αγγλοσαξόνων περιλαμβάνει τις εξής μορφές:

- Λουτροθεραπεία
- Ποσιθεραπεία

- Εισπνευσοθεραπεία
- Ιλυοθεραπεία ή Πηλοθεραπεία ή Κοινώς Λασπόλουτρα
- Θαλασσοθεραπεία

Η Λουτροθεραπεία βασίζεται στις παρακάτω κύριες ιδιότητες του Ιαματικού νερού:

Στο θερμικό ερέθισμα

Στο μηχανικό ερέθισμα

Στην επίδραση των φυσικοχημικών συστατικών του Ιαματικού νερού.

Το Θερμικό Ερέθισμα είναι σπουδαίο στην Λουτροθεραπεία και αποτελεί βασική μορφή θερμοθεραπείας. Για να υπάρχει θερμικό ερέθισμα πρέπει η θερμοκρασία του νερού να είναι μεγαλύτερη από 34°C. Ο Θερμικός παράγοντας δρα με πολλούς τρόπους. Τέτοιοι είναι: η διάταση των αγγείων, η υπεραιμία, η τοπική εφίδρωση, η ανάπαυση των μυών, η βελτίωση της τοπικής θρέψης (εναλλαγή – διατροφή) και η αναλγησία.

Σε θερμοκρασίες λοιπόν άνω των 38° – 40ο C ζεσταίνονται οι μύες, η αντίστασή τους ελαττώνεται και ακολουθεί χαλάρωση, με αποτέλεσμα ανακούφιση από τον πόνο και διευκόλυνση των κινήσεων. Σε υψηλότερες θερμοκρασίες γίνεται απορρόφηση του υγρού των αρθρώσεων και διείδυση μεταλλικών και ραδιενεργών στοιχείων.

Όσον αφορά το Μηχανικό Παράγοντα, η δράση του στηρίζεται στους νόμους του Αρχιμήδη που αναφέρονται στην άνωση και στην υδροστατική πίεση. Στο νερό το ανθρώπινο σώμα γίνεται ελαφρύτερο, οι κινήσεις ευκολότερες, επέρχεται μυοχαλάρωση, απορρόφηση οιδημάτων και εξιδρωμάτων και ευνοϊκή επίδραση στον ψυχισμό.

α. Κέντρα Υδροθεραπείας:

Όλες οι κοσμογονίες θεωρούν ότι το νερό είναι η πρώτη ύλη που δημιουργήθηκε και ότι από το νερό με διαδοχικές μεταβολές προήλθαν όλα τα όντα.

Προκειμένου για την οργάνωση των ιαματικών πηγών και την ίδρυση σε αυτές Λουτροπόλεων, προβάλλει το ερώτημα κατά πόσον το ιαματικό νερό έχει θεραπευτικές ιδιότητες.

Είναι γεγονός ότι η σύγχρονη επιστημονική άποψη των ιατρών διχάζεται. Άλλοι αποδέχονται την θεραπευτική δράση και άλλοι την απορρίπτουν. Όλοι όμως συμφωνούν ότι ανακουφίζει από διάφορες παθήσεις. Η Υδροθεραπεία γίνεται είτε με ιαματικό νερό είτε με θαλάσσιο.

α.1. Υδροθεραπεία με ιαματικό νερό (Λουτροθεραπεία)

Η θεραπευτική δράση της Υδροθεραπείας βασίζεται σε δύο παράγοντες, στον μηχανικό (υδροστατική πίεση - άνωση) - επιφέροντας χαλάρωση, και στον θερμικό, προκαλώντας τόνωση του κινητικού συστήματος.

Εκτός από τα βασικά μεταλλικά στοιχεία στο ιαματικό νερό εμπεριέχονται και ολιγοστοιχεία (As, Br, J, Fe κ.λ.π.), στα οποία εντάσσονται και τα ραδιενεργά στοιχεία Ra, Th, Rn κ.λ.π. Από αυτά στον οργανισμό εισέρχεται κυρίως το Rn. Η διείσδυση γίνεται με την εισπνοή ή με το θερμό λουτρό, κυρίως όμως με τα λασπόλουτρα.

Στοιχεία που δρουν θετικά στην θεραπευτική αγωγή είναι επίσης η ανάπαυση, η κατάλληλη διαίτα, το ζεστό και ξηρό κλίμα και η ευχάριστη διαμονή.

Το ιαματικό νερό αναβλύζει από Πηγές. Οι περισσότερες Ιαματικές Πηγές της Ελλάδος οφείλονται είτε σε τεκτονικά ρήγματα, τα οποία προκάλεσαν οι μεγάλες καταβυθίσεις της Αιγηίδος, είτε στην έντονη ηφαιστειακή ενέργεια, η οποία συνεχίζεται μέχρι σήμερα.

Στις πηγές που οφείλονται σε τεκτονικά ρήγματα, τα νερά κατεβαίνουν σε μεγάλο βάθος, όπου επικρατούν υψηλές θερμοκρασίες, προσλαμβάνουν διάφορα στοιχεία μαζί με την θερμοκρασία του περιβάλλοντος. Η θερμοκρασία αυτή μαζί με τα υπάρχοντα αέρια, δημιουργεί τάση ανόδου του ύδατος δια μέσου των τεκτονικών ρηγμάτων που έχουν σχηματισθεί.

Μια άλλη κατηγορία είναι οι πηγές των οποίων τα νερά εμφανίζονται σε υψηλότερες περιοχές (ορεινές, ημιορεινές) και χωρίς να κατεβαίνουν σε πολύ μεγάλα βάθη, η άνοδος τους γίνεται δια μέσου των ρωγμών που φέρουν τα στρώματα της υπόγειας υδροφορίας.

Οι Ιαματικές πηγές κατατάσσονται σε διάφορες κατηγορίες ανάλογα με την χημική σύσταση και την θερμοκρασία τους.

α.2. Υδροθεραπεία με θαλάσσιο νερό (Θαλασσοθεραπεία)

Με τον όρο Θαλασσοθεραπεία εννοούμε την χρησιμοποίηση της ευεργετικής επίδρασης του θαλασσινού περιβάλλοντος (κλίμα, νερό, λάσπη, φύκια κ.λ.π.) για πρόληψη και διατήρηση της υγείας.

Η Θαλασσοθεραπεία ενδείκνυται για:

- προστασία από ασθένειες του σύγχρονου πολιτισμού, (καρδιαγγειακά νοσήματα, παχυσαρκία, μεταβολικές παθήσεις, άγχος, αϋπνίες, ημικρανίες, ψυχοσωματικές παθήσεις, σύνδρομο υπερκόπωσης, κατάθλιψη κ.λ.π.),
- ρευματολογικές, ορθοπαιδικές, δερματολογικές και νευρολογικές παθήσεις,
- ανάρρωση,
- αδυνάτισμα, κυτταρίτιδα και γενικώς
- Κοσμετολογία, ενώ αντενδείκνυται σε περιπτώσεις:
 - αλλεργίας στο ιώδιο,
 - υπερθυρεοειδισμού,
 - υγρές δερματοπάθειες,
 - καρδιακής ανεπάρκειας.

β. Κέντρα Κλιματοθεραπείας

Η επίδραση των κλιματολογικών παραγόντων στην υγεία του ανθρώπου είναι γενικώς παραδεκτή. Έχει διαπιστωθεί ότι οι καιρικές μεταβολές επενεργούν στο νευροφυτικό σύστημα και βοηθούν στην ανάπτυξη νόσων ή στην εμφάνιση νοσηρών συμπτωμάτων.

Ένα κλίμα για να δράσει ευεργετικά σε μία νόσο πρέπει να διαθέτει κλιματικούς παράγοντες διάφορους από εκείνους που συνήθως ζει ο ασθενής, έτσι ώστε να δράσει ερεθιστικά ή κατευναστικά.

Οι ασθένειες, των οποίων η αρχική αιτία είναι μικροβιακή ή άλλης φύσεως ή και ακαθόριστη, αλλά η εμφάνιση ή η εξέλιξη τους υπόκειται στις καιρικές μεταβολές, καλούνται μετεωροτρόποι, και τα άτομα μετεωρότροπα.

Σαν μέτρο για την εκτίμηση ότι ένας τόπος δεν είναι βλαβερός για την υγεία του ανθρώπου είναι το καλούμενο αίσθημα ευεξίας.

Γενικοί κανόνες της Λουτροθεραπείας

Απ' όσα είδαμε μέχρι τώρα φαίνεται να μην είναι τόσο απλή υπόθεση η εφαρμογή της Ιαματικής Λουτροθεραπείας . Βέβαια δεν είναι απλό πράγμα. Υπάρχουν **γενικοί κανόνες** που ακολουθεί η Ιαματική Λουτροθεραπεία .

1. Πριν την έναρξη της θεραπείας θα μελετηθεί η συνύπαρξη άλλων παθήσεων που αποκλείουν ή περιορίζουν την Ιαματική Λουτροθεραπεία όσον αφορά τη διάρκεια, τη θερμοκρασία, τους τρόπους εφαρμογής κτλ.
2. Θα μελετηθεί η Ρευματική Νόσος και ανάλογα θα καθοριστούν η διάρκεια, η θερμοκρασία, το είδος της θεραπείας, (δηλ λουτρό, καταιονισμοί, υδρομαλάξεις, ατμόλουτρα, λασπόλουτρα, υδροκινησιοθεραπεία,) καθώς και η περιοχή εφαρμογής τους, (πχ. αυχένας, μέση, ώμος, χέρια, ισχίο, γόνατο κτλ.).
3. Εξετάζεται αν ο άρρωστος ακολουθεί κάποια θεραπεία που συνήθως δεν πρέπει να διακόπτεται.
4. Γίνεται επανεξέταση στη μέση της θεραπείας που διαρκεί τρεις εβδομάδες και στο τέλος. Ο άρρωστος εφοδιάζεται με επιστολή του γιατρού των λουτρών με τις παρατηρήσεις του για τον θεράποντα γιατρό.

5. Οι διάφορες θεραπείες γίνονται συνήθως **το πρωί** και διαρκούν **λίγα λεπτά μέχρι και μία ώρα** ανάλογα με το είδος.

Το ευεργετικό αποτέλεσμα έρχεται συνήθως σε λίγες εβδομάδες από τη λήξη της Ιαματικής Λουτροθεραπείας αλλά συχνά στη διάρκεια της. Από μερικούς συνίσταται η τμηματική Ιαματική Λουτροθεραπεία στην αρχή και στο τέλος της Λουτρικής περιόδου.

Μπορεί να χρειαστεί καμιά φορά συμπληρωματική φυσικοθεραπεία πχ. μηχανοθεραπεία ή εργαστηριακή διερεύνηση του αρρώστου . Υπόψη πρέπει να έχει ο ασχολούμενος με το αντικείμενο, την ενδεχόμενη **λουτρική αντίδραση**. Αυτή μπορεί να παρουσιαστεί τις πρώτες 5 ως 10 μέρες της Ιαματικής Λουτροθεραπείας και συνίσταται σε μια ολιγοήμερη και παροδική κλινική επιδείνωση της γενικής κατάστασης του αρρώστου, ενδεχομένως με πυρετό, ανορεξία, πονοκεφάλους και αϋπνία. Η λουτρική αντίδραση μπορεί να είναι και τοπική με επιδείνωση των τοπικών συμπτωμάτων και δεν έχει σχέση με την τελική έκβαση της θεραπείας. Ειδικά στις περιπτώσεις ουρικής αρθρίτιδας μπορεί να προκληθεί μία νέα κρίση παρά την λήψη κολχικίνης. Για τα φαινόμενα αυτά πρέπει να ενημερώνεται ο ασθενής που πρόκειται να υποβληθεί σε Ιαματική Λουτροθεραπεία.

Θεραπευτικές ενδείξεις της Ιαματικής Υδροθεραπείας²

A. Ενδείξεις Λουτροθεραπείας

Η Ιαματική Λουτροθεραπεία εφαρμόζεται σε ένα μεγάλο αριθμό ασθενειών από τα περισσότερα συστήματα (αναπνευστικό, κυκλοφορικό, πεπτικό, νευρικό, μυοσκελετικό, νεφρούς, δέρμα κλπ.)

- Ρευματικές παθήσεις (όσον αφορά αυτές τις παθήσεις θα αναφερθώ παρακάτω εκτενέστερα λόγω του ότι η εφαρμογή της Ιαματικής

² DR.Αθανάσιος Α. Σαρακιώτης

Λουτροθεραπείας σε παθήσεις του μυοσκελετικού συστήματος είναι κατά πολύ συχνότερη απ' ό,τι σε παθήσεις άλλων συστημάτων).

- Παθήσεις κυκλοφορικού συστήματος (αρτηριακή υπέρταση, ανεπάρκεια στεφανιαίων αρτηριών ενδοαρτηρίτιδες κάτω άκρων, χρόνιες φλεβίτιδες κιρσοί).
- Παθήσεις δερματικές (έκζεμα, δερματίτιδες κλπ.)
- Παθήσεις γυναικολογικές (χρόνιες μεταφλεγμονώδεις καταστάσεις των σαλπίγγων και της μήτρας, λευκόρροια, ανεπάρκεια των ωοθηκών).
- Παθήσεις περιφερικών νεύρων (νευρίτιδες, ριζίτιδες, νευραλγίες).
- Σύνδρομα από διαταραχές του νευροφυτικού συστήματος.

Β. Ενδείξεις Ποσιθεραπείας

Το πιο απαραίτητο θρεπτικό συστατικό εξακολουθεί να παραμένει το νερό. "Ζωτικότερον γης, ύδωρ" είπε ο Αριστοτέλης.

Ποσιθεραπεία είναι η εισαγωγή υγρών στο πεπτικό σύστημα με πόση, για θεραπευτικούς σκοπούς. Η επίδραση των ιαματικών νερών οφείλεται στα μεταλλικά στοιχεία, (υπό μορφή ιόντων), στα κολλοειδή και στα άλατα, τα οποία με την κυκλοφορία φθάνουν στα διάφορα όργανα του οργανισμού όπου ασκούν φαρμακοδυναμική και βιολογική επίδραση.

Το νερό, όπως αναφέρθηκε, αποτελεί μία από τις κύριες πηγές τροφοδοσίας του ανθρώπινου οργανισμού σε ανόργανα άλατα, τα οποία είναι απαραίτητα για την καλή λειτουργία του, ενώ η έλλειψή τους δημιουργεί πολλές επιπλοκές.

- Παθήσεις της θρέψης και των ουροφόρων οδών (ουρική διάθεσης ή αρθριτισμός, ψαμμίαση ουρική – οξαλική, λιθίαση των ουροφόρων οδών, παχυσαρκία, απλές λευκωματουρίες, χρόνιες κυστίτιδες).
- Παθήσεις του ήπατος και χοληφόρων οδών (χρόνια χολοκυστίτις, λιθίαση της χοληδόχου κύστης ή των πόρων, μικρή ηπατική ανεπάρκεια).
- Παθήσεις πεπτικού συστήματος (διάφορα δυσπεπτικά προβλήματα, κολίτιδες, χρόνια δυσκοιλιότητα).

Γ. Ενδείξεις Εισπνευσιοθεραπείας

Παθήσεις αναπνευστικού συστήματος (ασθματικές καταστάσεις, χρόνιες βρογχίτιδες, χρόνια πνευμονικό εμφύσημα, χρόνια Ρινίτις, Φαρυγγίτις, Λαρυγγίτις).

5.2 Διεθνείς Προορισμοί Τουρισμού Υγείας

Ο Θεραπευτικός Τουρισμός είναι μία επιλεκτική μορφή Τουρισμού με σημαντικά οικονομικά πλεονεκτήματα. Είναι η μορφή Τουρισμού που υφίσταται τις λιγότερες αρνητικές επιδράσεις από τυχόν δυσμενείς συγκυρίες και μπορεί να δώσει δωδεκάμηνη Τουριστική περίοδο.

Πολλά κέντρα **Τουρισμού Υγείας** λειτουργούν σήμερα στην Κεντρική Ευρώπη και συγκεκριμένα στην Γερμανία, Ιταλία, Γαλλία, Ελβετία, Αυστρία και λιγότερο στο Βέλγιο, Ισπανία, Πορτογαλία, Ελλάδα, Ολλανδία, Φιλανδία, Σουηδία.

Επίσης λειτουργούν πολλά τέτοια κέντρα στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης όπου ο ιαματικός τουρισμός αποτελεί σημαντικό κομμάτι της οικονομίας τους π.χ. Ουγγαρία, Τσεχία, Σλοβακία, Ρουμανία, Ρωσία, Γιουγκοσλαβία, Βουλγαρία.

Στο χώρο της Μεσογείου εκτός της Ιταλίας, Ισπανίας, Ελλάδας και Πορτογαλίας ιαματικό τουρισμό και τουρισμό υγείας έχουν επίσης αναπτύξει το Ισραήλ, η Τουρκία, η Τυνησία, το Μαρόκο και η Κύπρος.

Πολλοί από τους προορισμούς αυτούς είναι περισσότερο γνωστοί και προτιμώνται από τους τουρίστες αλλά και διαφημίζονται περισσότερο. Μερικά παραδείγματα από τις πιο αντιπροσωπευτικές πηγές ανά χώρα όπως διαφημίζονται στην παγκόσμια αγορά:

THERMAE SYLLA SPA (Αιδηψός).

Ένα ιαματικό παλάτι όπου αναβλύζει εδώ και 3.000 χρόνια ιαματικό, θεραπευτικό νερό πλούσιο σε θερμομεταλλικά άλατα και ίχνη θεραπευτικού ραδονίου. Διαθέτει ένα άρτια εξοπλισμένο spa με δύο πισίνες ιαματικών νερών (εσωτερική και εξωτερική), γυμναστήριο και πολλά προγράμματα με θεραπείες τόνωσης και ανανέωσης, ηφαιστειακά ατμόλουτρα, Ατμόλουτρα

βοτάνων, Λουτρό Κλεοπάτρας, Μασάζ, ιαματικά λασπόλουτρα, φυσιοθεραπείες, αρωματοθεραπεία κλπ. Επιπλέον υπάρχουν ειδικά προγράμματα anti-stress, προγράμματα ομορφιάς προσώπου-σώματος, προγράμματα για μετά τον τοκετό για νέες μαμάδες κλπ.

HOTEL SAUERHOF (Μπάντεν Αυστρίας)

Στο αριστοκρατικό προάστιο της Βιέννης, το Μπάντεν, με τις 14 ιαματικές πηγές του, βρίσκεται ένα από τα πιο κομψά ξενοδοχεία της περιοχής, κτισμένο το 1820, το ξενοδοχείο "Sauerhof". Μέσα στους χώρους του Sauerhof Hotel φιλοξενείται η "Marbert Beauty Farm", με τη δική της θειούχα ιαματική πηγή. Υπάρχουν πολυήμερα, ολιγοήμερα προγράμματα ομορφιάς και υγείας, αλλά υπάρχουν και τα προγράμματα του Σαββατοκύριακου ή ακόμα και οι θεραπείες a la carte.

NUSA DUA BEACH HOTEL & SPA (Μπαλί)

Στο εξωτικό Μπαλί βρίσκεται το ξενοδοχείο NUSA DUA BEACH στην πανέμορφη ομώνυμη περιοχή του νησιού. Μέσα σε πανέμορφους τροπικούς κήπους και διακοσμημένο σύμφωνα με την μπαλινέζικη παράδοση, το ξενοδοχείο αυτό προσφέρεται για ειδικές θεραπείες σε συνδυασμό με ινδονησιακή κουλτούρα.

5.3. Παγκόσμια Ζήτηση Τουρισμού Υγείας

Υπάρχουν σε όλο τον κόσμο κέντρα υγείας³ τα οποία επισκέπτονται τουρίστες κυρίως από την εγχώρια αγορά αλλά και από την ξένη. Συγκεκριμένα:

- ♦ Στη Γερμανία, που διαθέτει 250-300 κέντρα ιαματικού τουρισμού υγείας το έτος 1988 ένας αριθμός 7 εκατ. ατόμων επισκέφθηκαν τα κέντρα αυτά. Εκ των ατόμων αυτών τα 2,3 εκατ. υποβλήθηκαν σε ιαματική θεραπεία (θερμαλισμό) και τα υπόλοιπα άτομα σε θαλασσοθεραπεία, σε κινησιοθεραπεία και σε κλιματοθεραπεία. Το ποσοστό του γερμανικού πληθυσμού που επισκέφθηκε τα κέντρα αυτά κατά την ίδια χρονιά ήταν

³ ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΚΟΚΑΛΑΣ, ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΟΣ ΤΜΗΜΑΤΟΣ, ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ Ε.Ο.Τ.

γύρω στο 10% ενώ οι ξένοι επισκέπτες συνήθως αποτελούν μικρό ποσοστό του συνόλου των επισκεπτών των ιαματικών κέντρων (ήταν μόλις το 3% το έτος 1988).

- ◆ Στην Ιταλία, που λειτουργούν γύρω στα 200 κέντρα τουρισμού υγείας, κατά το ίδιο έτος 1988 βρέθηκε ότι επισκέφθηκαν τα κέντρα αυτά 2,3 εκατ. άτομα. Επίσης υπολογίσθηκε ότι το 10% (1988) των εισπράξεων από τον αλλοδαπό τουρισμό προερχόταν από τους επισκέπτες των 12 μεγαλύτερων κέντρων τουρισμού υγείας.
- ◆ Στη Γαλλία λειτουργούν γύρω στα 50 κέντρα τουρισμού υγείας, εκ των οποίων τα περισσότερα εξειδικεύονται στη θαλασσοθεραπεία και περίπου τα 20 τον Ιαματικό Τουρισμό. Το ποσοστό του πληθυσμού που επισκέπτεται τα κέντρα αυτά δεν υπερβαίνει το 1%, ενώ οι ξένοι τουρίστες αποτελούν πολύ μικρό ποσοστό στο σύνολο των λουόμενων.
- ◆ Στην Ελβετία, λειτουργούν 22 ιαματικά κέντρα και εξειδικεύονται περισσότερο στην θεραπεία για πρόληψη. Το κλίμα το υψόμετρο της τοποθεσίας όπου βρίσκονται ορισμένα από τα κέντρα αυτά είναι ιδανικά για την προσφορά προϊόντων που προορίζονται για ανάρρωση και χαλάρωση.
- ◆ Στην Αυστρία, λειτουργούν 100 ιαματικά κέντρα, εκ των οποίων τα 20 είναι αποκλειστικά για υδροθεραπεία. Η Αυστρία έχει αναπτύξει πολύ τον τομέα αυτό ώστε να παρουσιάζεται διεθνώς ως προορισμός αναζωογόνησης κατά της καθημερινής ρουτίνας. Μαζί με την Ελβετία αποτελούν μοναδικές χώρες όπου τα κέντρα τουρισμού υγείας τους εξειδικεύονται στην κλιματοθεραπεία.
- ◆ Στην Ισπανία, λειτουργούν 92 κέντρα ιαματικού τουρισμού και ένα κέντρο τουρισμού υγείας. Γενικά ο κλάδος του τουρισμού υγείας δεν είναι αναπτυγμένος και δεν προωθείται.
- ◆ Στην Πορτογαλία, λειτουργούν 40 κέντρα ιαματικού τουρισμού και για τον κλάδο του τουρισμού υγείας συμβαίνει το ίδιο με την Ισπανία, δηλαδή δεν υπάρχουν προοπτικές.
- ◆ Στο Βέλγιο λειτουργούν λίγα κέντρα ιαματικού τουρισμού ενώ τα κέντρα τουρισμού υγείας είναι περισσότερα. Εκ των επισκεπτών οι περισσότεροι είναι ημεδαποί τουρίστες αφού βρέθηκε ότι επί συνόλου 240.222

διανυκτερεύσεων (1990) στα κέντρα τουρισμού, το 88,88% πραγματοποιήθηκε από Βέλγους και το υπόλοιπο 11,17% από αλλοδαπούς επισκέπτες.

Στην Βόρεια Ευρώπη και συγκεκριμένα :

- ♦ Στη Σουηδία και τη Φιλανδία τα προϊόντα του τουρισμού υγείας που προσφέρονται είναι πολύ υψηλών προδιαγραφών, τόσο από άποψη κοινωνική όσο και ιατρική.
- ♦ Στην Αγγλία, οι φάρμες υγείας είναι γνωστές ως τόποι τουρισμού υγείας ενώ τα κέντρα ιαματικού τουρισμού έχουν ατονήσει. Μόνο δύο από τα κέντρα αυτά επαναλειτούργησαν το 1985.
- ♦ Στην Βόρεια Αμερική ο τουρισμός υγείας ο οποίος έχει την έννοια της ξεκούρασης μόνο και όχι και της θεραπείας, προσφέρεται σε ειδικευμένους σταθμούς τα "Health Resorts" ή "Spa Resorts". Είναι ιδιωτικές επιχειρήσεις που βρίσκονται συνήθως σε πολυτελή ξενοδοχεία με μπάνια, πισίνες και αθλητική υποδομή, κυρίως στην Καλιφόρνια και Φλόριδα.

Επίσης στις πρώην Ανατολικές χώρες Ρωσία, Τσεχοσλοβακία, Ουγγαρία κλπ. ο ιαματικός τουρισμός θεωρείται αναπτυσσόμενος τομέας, αφού ένα σημαντικό ποσοστό του πληθυσμού των χωρών αυτών αλλά και των ξένων τουριστών επισκέπτεται τα κέντρα τουρισμού υγείας:

- ♦ Έτσι, στην Ουγγαρία η οποία θεωρείται από τις πλέον αναπτυσσόμενες στον τομέα αυτό, αφού διαθέτει 100 - 120 τέτοια οργανωμένα κέντρα με πλήρη εξοπλισμό και υποδομή και γύρω στις 350 ιαματικές πηγές με εγκαταστάσεις, το 10% (1988) περίπου του πληθυσμού της επισκέπτεται τις ιαματικές λουτροπόλεις, ενώ το 22% των ξένων επισκεπτών έχει ως προορισμό τα κέντρα του τουρισμού υγείας.
- ♦ Στην Τσεχοσλοβακία, η οποία διαθέτει και αυτή οργανωμένα κέντρα τουρισμού υγείας, το 3,5% (1988) του πληθυσμού της βρέθηκε ότι υποβλήθηκε σε ιαματική θεραπεία.
- ♦ Στη Ρωσία ένας στους δεκαπέντε Ρώσους πηγαίνει σε ιαματικά κέντρα. Σήμερα οι λουτροπόλεις αυτές προσελκύουν νέους και άτομα όλων των

ηλικιών εκτός των άλλων και λόγω της στροφής προς τις παραδοσιακές μορφές φυσικής θεραπείας που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια.

Οι φυσικοί τρόποι θεραπείας ή όπως λέγεται της "αφαρμάκου" ιατρικής κερδίζουν συνεχώς έδαφος με τα νέα δεδομένα δηλαδή την επιβάρυνση του περιβάλλοντος, το άγχος της καθημερινής ζωής, το κάπνισμα, κλπ. που θεωρούνται υπεύθυνα για τις περισσότερες ασθένειες και το πρόωρο γήρας. Επιστημονικά έχει αποδειχθεί ότι τα προϊόντα του τουρισμού υγείας αποτελούν προάσπιση για καλή υγεία και έχουν επίσης σημαντική συμβολή στην προληπτική ιατρική. Σημειώνεται εδώ ότι στη Γερμανία, Ιταλία, Γαλλία, η προληπτική ιατρική στηρίζεται σε σημαντικό βαθμό στη υδροθεραπεία από τις μικρές ηλικίες.

Τα πακέτα διακοπών προορισμού σε αυτά τα κέντρα συνδυάζονται τις περισσότερες φορές και με προσφορά άλλων τουριστικών υπηρεσιών αναψυχής, αναζωογόνησης, σπορ (όπως σκι, ιστιοπλοΐα, ιππασία, τένις, κλπ.) και πολιτιστικών δραστηριοτήτων της υψηλής κοινωνικής ζωής (όπως κινηματογράφος, θέατρο, φεστιβάλ μουσικής κλπ.) γιατί απευθύνονται όχι μόνο σε ασθενείς αλλά και στους συνοδούς των ασθενών, καθώς και σε άλλους επισκέπτες συνήθως ανωτέρου εισοδηματικού επιπέδου. Εξάλλου, απαιτείται η μακρά παραμονή των ατόμων σε αυτά τα θέρετρα, μεγαλύτερη από τα συνήθη τουριστικά θέρετρα, προκειμένου να φανούν τα αποτελέσματα μιας ορισμένης θεραπείας στην οποία υποβάλλονται, ιδίως αν πρόκειται για ειδικές θεραπείες (όπως αντικαπνική θεραπεία, θεραπεία του άγχους, ψυχοθεραπεία, κινησιοθεραπεία, χαλάρωση, διαιτητική, εκμάθηση ύπνου, έρευνα της σωστής γραμμής-στάσης του σώματος, αισθητικής κλπ.). Επομένως η αναγκαστική παραμονή των επισκεπτών για ένα ορισμένο χρονικό διάστημα στα κέντρα του τουρισμού υγείας (π.χ. 21 ημέρες στη Γαλλία, 21-28 ημέρες στη Γερμανία, 12-18 ημέρες στην Ιταλία) απαιτεί να δημιουργηθεί όχι μόνο η κατάλληλη ατμόσφαιρα για την χαλάρωση και την αναζωογόνηση του οργανισμού αλλά και η δημιουργία και άλλων δραστηριοτήτων και τόπων έλξης των τουριστών που θα τους απασχολούν κατά τις ελεύθερες ώρες.

Έτσι δημιουργούνται συγκροτήματα που διαθέτουν όλη τη γενική και ειδική υποδομή και το κατάλληλο περιβάλλον που απαιτείται για τον τουρισμό

μακράς παραμονής όπως πάρκα πρασίνου, κήποι, ποταμοί, λίμνες, κλινικές, κέντρα θεραπείας, κατάλληλος εξοπλισμός, ειδικευμένοι γιατροί, στέγαση σχετική με τη θεραπεία, ελεγχόμενη διαίτα κλπ. που βοηθά στην αποτελεσματικότητα της συγκεκριμένης θεραπείας.

Βέβαια υπάρχει και η εξειδίκευση των κέντρων αυτών ανάλογα με το χαρακτηρισμό και η θερμοκρασία των ιαματικών νερών τους και την εξειδικευμένη υποδομή που διαθέτουν, το κλίμα κλπ. π.χ. άλλα προσφέρονται για λουτροθεραπεία (Ουγγαρία) ποσιθεραπεία, άλλα για πηλοθεραπεία (ιδίως στην Ιταλία), άλλα για θαλασσοθεραπεία ιδίως αυτά που βρίσκονται κοντά στη θάλασσα (Γαλλία), άλλα για κλιματοθεραπεία (Ελβετία, Αυστρία) κλπ.

5.4. Προσφορά και Ζήτηση Τουρισμού Υγείας στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα οι θεραπευτικές ιδιότητες ορισμένων πηγών ήταν γνωστές από την αρχαιότητα και μάλιστα συνδεδεμένες με την ιστορία του τόπου όπου βρίσκονται (όπως της Αιδηψού, των Θερμοπυλών, Ικαρίας, Τραϊανούπολης κλπ.) η αξιοποίηση και η βαθμιαία οργάνωση των ιαματικών πηγών της χώρας άρχισε από τις αρχές του παρόντα αιώνα. Οι πρώτες πηγές που αναπτύχθηκαν ήταν της Υπάτης, της Αιδηψού, της Κύθνου, Κυλλήνης, Λουτρακίου Καϊάφα και ακολούθησαν οι υπόλοιπες πηγές, οι περισσότερες από τις οποίες ήταν πηγές Τουριστικής Σημασίας. Οι περιοχές πολλών από τις πηγές αυτές λόγω κυρίως της γειννίας τους με την θάλασσα εξελίχθηκαν σε μεγάλες λουτροπόλεις, οι οποίες δέχονται επιπλέον των λουομένων στις ιαματικές πηγές και μεγάλο αριθμό παραθεριστών.

Η Ελλάδα είναι πλούσια σε ιαματικές πηγές με νερά που έχουν ποικίλη φυσικοχημική σύσταση και ενδείκνυνται για εφαρμογή στη σύγχρονη φυσική υδροθεραπεία. Σε όλες τις ιαματικές πηγές που λειτουργούν στην Ελλάδα συναντάται μόνο η μορφή της θεραπείας και όχι η προσφορά υπηρεσιών που έχουν σχέση με την αναζωογόνηση του οργανισμού. Δηλ. Τα κέντρα που λειτουργούν στην Ελλάδα είναι κέντρα ιαματικού τουρισμού και όχι κέντρα τουρισμού υγείας.

Μορφές υδροθεραπείας που εφαρμόζονται στην Ελλάδα είναι:

- α) η λουτροθεραπεία και η πηλοθεραπεία,
- β) η ποσιθεραπεία και
- γ) η εισπνοθεραπεία.

Η υδροθεραπεία μπορεί να είναι εσωτερική ή εξωτερική. Η εσωτερική υδροθεραπεία περιλαμβάνει την ποσιθεραπεία, την εισπνοθεραπεία και τις ρινικές, στοματικές, γυναικολογικές πλύσεις. Η εξωτερική υδροθεραπεία περιλαμβάνει την λουτροθεραπεία και την πηλοθεραπεία.

Σε ορισμένες από τις ιαματικές πηγές στην Ελλάδα, που έχουν σύγχρονο εξοπλισμό εφαρμόζονται και οι νέες μέθοδοι της λουτροθεραπείας όπως καταιονήσεις, υδρομαλάξεις, υδροκινησιοθεραπεία, ασκήσεις γυμναστικής, φυσιοθεραπεία κλπ.

Η **ζήτηση** για τον ιαματικό τουρισμό στην Ελλάδα χαρακτηρίζεται από έντονη εποχικότητα, ιδίως στις μεγάλες λουτροπόλεις. Το μεγαλύτερο ποσοστό των λουομένων προσέρχεται κατά πρώτον το μήνα Σεπτέμβριο και ακολουθεί ο μήνας Αύγουστος αντίθετα με ότι συμβαίνει στον υπόλοιπο τουρισμό του οποίου ο μήνας αιχμής είναι ο μήνας Αύγουστος.

Από εκτιμήσεις προέκυψε ότι κατά την διάρκεια όλου του εξαμήνου, Μάιος-Οκτώβριος, που λειτουργούν συνήθως οι πηγές, το 40% των λούσεων κατά μέσο όρο πραγματοποιήθηκε κατά τον μήνα Σεπτέμβριο του έτους 1995 στις μεγάλες πηγές, το άλλο 32% κατά μήνα Αύγουστο, το 20% περίπου κατά μήνα Ιούλιο, το 5% τον μήνα Οκτώβριο και μόλις το 3% τον μήνα Ιούνιο ενώ κατά τον μήνα Μάιο το αντίστοιχο ποσοστό ήταν ελάχιστο.

Αντίθετα, για τις πηγές Τοπικής Σημασίας τα αντίστοιχα ποσοστά φαίνονται πιο εξομαλυσμένα δηλαδή βρέθηκε ότι το ποσοστό των λούσεων που πραγματοποιήθηκε κατά το μήνα Σεπτέμβριο του 1995 αναλογούσε στο 30% του συνόλου των λούσεων όλου του έτους, το 25% κατά το μήνα Αύγουστο και το 15% κατά το μήνα Ιούλιο, το 15% κατά το μήνα Οκτώβριο, το 10% κατά τον μήνα Ιούνιο και το υπόλοιπο 5% κατά τον μήνα Μάιο. Η διαφορά αυτή που παρατηρήθηκε μεταξύ των πηγών Τουριστικής και Τοπικής Σημασίας περισσότερο αποδίδεται στον τόπο προέλευσης των λουομένων. Οι μικρές

πηγές προτιμούνται περισσότερο από τον τοπικό πληθυσμό και λιγότερο από τον πληθυσμό της υπόλοιπης χώρας γιατί απαιτούν μικρότερη μετακίνηση των ατόμων ενώ τις μεγάλες λουτροπόλεις τις επισκέπτονται συνήθως άτομα από άλλα μέρη της Ελλάδας που συνδυάζουν την υδροθεραπεία με τις καλοκαιρινές διακοπές τους.

Ο μέσος όρος παραμονής των ατόμων είναι γύρω στις 13-14 ημέρες δηλαδή περίπου ότι συμβαίνει και στον υπόλοιπο τουρισμό.

Όσον αφορά την ηλικία και το φύλο των λουομένων παρατηρείται ότι συνήθως είναι άτομα της τρίτης ηλικίας και οι γυναίκες αποτελούν το μεγαλύτερο ποσοστό (περίπου το 60-65%). Ο αριθμός ατόμων που χρησιμοποιεί τις ιαματικές πηγές αναλογεί στο 1,4% (1993) του ελληνικού πληθυσμού, ενώ το ποσοστό αυτό ήταν μεγαλύτερο, γύρω στο 1,7% κατά τα έτη 1961 και 1971.

Για την ανάπτυξη του ιαματικού τουρισμού και γενικότερα, του τουρισμού υγείας, λειτουργούν ήδη 2 κέντρα θαλασσοθεραπείας, στην Κρήτη, εφοδιασμένα με το ειδικό σήμα λειτουργίας του ΕΟΤ και είναι υπό κατασκευή άλλα δύο.

Σε αυτήν την κατηγορία τουριστικής υποδομής συμπεριλαμβάνονται επίσης τα 16 υδροθεραπευτήρια (σε Ιαματικές Πηγές τουριστικής σημασίας), στα οποία εξυπηρετούνται ετησίως περί τα 100.000 άτομα, με 1.400.000 θεραπευτικές αγωγές (λούσεις, κλπ.) καθώς και υδροθεραπευτήρια σε 40 πηγές τοπικής σημασίας. Υπό κατασκευή είναι ακόμη ένα υδροθεραπευτήριο (Πηγή: ΕΣΥΕ).

Υπάρχουσα Κατάσταση

Σύμφωνα με στοιχεία του Ινστιτούτου Γεωλογικών και Μεταλλευτικών Ερευνών (ΙΓΜΕ) υπάρχουν καταγεγραμμένες 822 Πηγές Θερμομεταλλικών Νερών στην Ελλάδα, από αυτές οι 752 δύνανται να αξιοποιηθούν. Σήμερα από τις 752 πηγές χρησιμοποιούνται οι 348 (42%) σε μεγάλο ή μικρό βαθμό, είναι δε επίσημα ανακηρυγμένες οι 77 από αυτές.

Η Γεωγραφική κατανομή των Ιαματικών Πηγών έχει ως εξής:

Στερεά Ελλάδα 156

Θεσσαλία 57

Ήπειρος 56

Μακεδονία 115

Θράκη 25

Πελοπόννησος 114

Νησιά 229

Οι Ιαματικές Πηγές Τουριστικής σημασίας είναι οι εξής⁴:

Αιδηψός-Ευβοίας, ιδιοκτησίας ΕΟΤ, λειτουργεί με Αυτεπιστασία.

Βουλιαγμένη Αττικής, ιδιοκτησίας ΕΟΤ, ευρίσκεται σε διαδικασία παραχώρησης στην Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Καβάλας.

Ικαρία - Σάμου.

Α)." Ασκληπιός" (πρώην Μουσταφά), ιδιοκτησίας Δήμου Αγ. Κηρύκου.

Β)."Απόλλων " Θερμά Ικαρίας, ιδιοκτησίας Δήμου Αγίου Κηρύκου.

Γ)." Σπήλαιο" Θερμά Ικαρίας, ιδιοκτησίας Δήμου Αγ. Κηρύκου.

Δ)."Κράτσα" Θερμά Ικαρίας, ιδιωτική.

Ε). Θερμό Λευκάδος Ικαρίας, ιδιοκτησίας ΕΟΤ, δεν λειτουργεί.

ΣΤ)Καϊάφας Ηλείας, ιδιοκτησίας ΕΟΤ, λειτουργεί με αυτεπιστασία ΕΟΤ.

Ζ)Καλλιθέα Ρόδου, ιδιοκτησίας ΕΟΤ παραχωρημένη στη Κοινότητα Κοσκινούς.

Η)Κουνουπέλι Ηλείας, ιδιοκτησίας ΕΟΤ παραχωρημένη στις Κοινότητες

Θ)Μανωλάδας, Κουνουπελίου, Βάρδας δεν λειτουργεί.

Ι)Κύθνος Κυκλάδων, ιδιοκτησίας ΕΟΤ, λειτουργεί με αυτεπιστασία.

Κ)Κυλλήνη Ηλείας, ιδιοκτησίας ΕΟΤ , μισθωμένη μέσω διαγωνισμού, στον όμιλο "Δασκαλαντωνάκη" για 40 χρόνια, αρχής γενομένης από έτους 1998.

Λουτράκι Κορινθίας.

Α). Υδροθεραπευτήριο ΕΟΤ, δεν λειτουργεί.

Β). Ποσιθεραπευτήριο ΕΟΤ, λειτουργεί με αυτεπιστασία ΕΟΤ.

⁴ Πηγή: Ε.Ο.Τ.

Γ). Υδροθεραπευτήριο του Δήμου, λειτουργεί από την Δημοτική Επιχείρηση ΔΕΤΑΛΠ.

Νιγρίτα Σερρών, ιδιοκτησίας ΕΟΤ.

Α) Υδροθεραπευτήριο, λειτουργεί με Αυτεπιστασία ΕΟΤ.

Β) Εμφιαλωτήριο, το οποίο δεν λειτουργεί.

Μέθανα Πειραιώς, ιδιοκτησίας ΕΟΤ, τρεις πηγές, λειτουργεί με Αυτεπιστασία ΕΟΤ.

Σμόκοβο Καρδίτσας, ιδιοκτησίας ΕΟΤ, παραχωρημένη στην κοινότητα Λουτροπηγής μέχρι του έτους 2028 χωρίς αντάλλαγμα.

Σουρωτή Θεσσαλονίκης, ιδιοκτησίας ΕΟΤ, παραχωρημένη στην κοινότητα Σουρωτής μέχρι του έτους 2028, η λειτουργία της έχει ανατεθεί στην Κοινοτική Επιχείρηση Σουρωτής. Το 5% επί των ακαθαρίστων εσόδων διατίθεται για έργα Τουριστικής Σημασίας στην περιοχή.

Ξυνό Νερό Φλώρινας, ιδιοκτησίας ΕΟΤ, παραχωρημένη στην Κοινότητα Ξυνού Νερού μέχρι του έτους 2028. Το 5% επί των ακαθαρίστων εσόδων διατίθεται για έργα Τουριστικής Σημασίας στην περιοχή. Η λειτουργία της έχει ανατεθεί στην Κοινοτική Επιχείρηση.

Κίρρα Φωκίδας, ιδιοκτησίας ΕΟΤ, δεν υπάρχουν εγκαταστάσεις δεν αξιοποιήθηκε ποτέ.

Ποτάμιο Σάμου, ιδιοκτησίας ΕΟΤ, δεν αξιοποιήθηκε ποτέ.

Λαγκαδάς Θεσσαλονίκη, ιδιοκτησίας ΕΟΤ, παραχωρημένη στην "ΑΞΕ ΑΣΤΗΡ" μέχρι του 2015.

Υπάτης

Θερμοπυλών

Πλατύστομου

Κονιαβίτη

Ψωρονέρια

Ιαματικές Πηγές Τοπικής σημασίας.⁵

Οι λειτουργούσες Ιαματικές πηγές Τοπικής Σημασίας είναι 44, μεταξύ αυτών συμπεριλαμβάνονται οι Ιαματικοί Πηλοί της Πικρολίμνης Κιλκίς και των Κρηνίδων Καβάλας, οι οποίοι πρόσφατα ανακηρύχθηκαν και λειτουργούν για πρώτη φορά στην Ελλάδα. Επίσης στη διαδικασία ανακήρυξης (υπογραφή Π.Δ. ανακήρυξης), βρίσκεται το "Σπήλαιο Αγίου Γεωργίου Κιλκίς", ως χώρος θεραπείας για ασθένειες του αναπνευστικού συστήματος " Σπηλαιοθεραπεία". Μεταξύ των 44 Ιαματικών Πηγών Τοπικής Σημασίας περιλαμβάνονται τα Ατμόλουτρα Αμαράντου Ιωαννίνων μοναδικά του είδους στην Ελλάδα.

Κέντρα Θαλασσοθεραπείας

Η θαλασσοθεραπεία αναπτύσσεται τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα, προσφέροντας σε σύγχρονες εγκαταστάσεις τις ευεργετικές ιδιότητες του θαλασσινού νερού. Ένας συνδυασμός χαλάρωσης, αναζωογόνησης, αναψυχής και θεραπείας μέσα στις κατάλληλες κλιματολογικές συνθήκες του τόπου μας και το εξαιρετικής ποιότητας νερό της ελληνικής θάλασσας.

Κέντρα θαλασσοθεραπείας, εφοδιασμένα με το ειδικό σήμα λειτουργίας του ΕΟΤ, λειτουργούν σήμερα στις εξής περιοχές:

- ♦ "Royal Mare Thalasso", στο Ηράκλειο Κρήτης (ξενοδοχείο "Royal Mare Village").
- ♦ Ξενοδοχείο "Candia Maris", στην Αμμουδάρα Γαζίου, Ηράκλειο Κρήτης.

⁵ Βλ. Παράρτημα

6. ΚΕΝΤΡΑ ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑΣ & SPA

6.1. Η Ξενοδοχειακή Αλυσίδα Aldemar

Η Ελληνική ξενοδοχειακή αλυσίδα Aldemar Hotels,

- με στρατηγικές επενδύσεις στο ανθρώπινο δυναμικό της
- με συστηματικές επενδύσεις στις πολυτελείς εγκαταστάσεις της
- με διαρκή τελειοποίηση των, υψηλού επιπέδου, υπηρεσιών της

διαμορφώνει μια νέα προοπτική ποιότητας στον τουριστικό κλάδο της Ελλάδας και προωθούν μια νέα ποιοτική προοπτική στην ελληνική βιομηχανία τουρισμού.

Τα Ξενοδοχεία Aldemar είναι μια από τις μεγαλύτερες αλυσίδες ξενοδοχείων στην Ελλάδα με συνολικό δυναμικό 5.500-κρεβατιών και 1.400 υπαλλήλους. Μέσω της επιλογής των στρατηγικών προορισμών για τα ξενοδοχεία τους, το σχέδιο και την κατασκευή των νέων ξενοδοχειακών μονάδων, την πλήρη αποκατάσταση των πρόσφατα νεοαποκτηθέντων μονάδων, καθώς επίσης και την παροχή των υψηλών υπηρεσιών, ενώ έχουν μια από τις πιο δυναμικές παρουσίες στο πεδίο φιλοξενίας.

Ο Δρ Νικόλαος Σ. Αγγελόπουλος είναι ο ιδρυτής, ο Πρόεδρος και Διευθύνων Σύμβουλος της επιχείρησης.

Τα Ξενοδοχεία Aldemar⁶ διαθέτουν:

1. Έξι (6) λουξ και πρώτης τάξεως μονάδες ξενοδοχείων με συνολικά 5.500 κρεβάτια σε τρεις στρατηγικούς προορισμούς Κρήτη (3), Ρόδος (2) και δυτική Πελοπόννησος (1). Πιο συγκεκριμένα:

- Aldemar Knossos Royal Village ***** Limenas Hersonissou, Crete

⁶ ALDEMAR HOTELS, Marketing department

- Aldemar Royal Mare Village***** Limenas Hersonissou, Crete
- Aldemar Cretan Village**** Limenas Hersonissou, Crete
- Aldemar Paradise Royal Mare***** Kallithea, Rhodes
- Aldemar Paradise Village**** Kallithea, Rhodes
- Aldemar Olympian Village***** Skafidia, West Peloponnese

2. Τρία υπερσύγχρονα συνεδριακά κέντρα:

- Aldemar Knossos Royal Village Conference Centre
Limenas Hersonissou, Crete
- Aldemar Paradise Royal Mare Conference Centre
Kallithea, Rhodes
- Aldemar Olympian Village Conference Centre
Skafidia, West Peloponnese

3. Ένα πρότυπο κέντρο θαλασσοθεραπείας:

- Aldemar Royal Mare Thalasso
Limenas Hersonissou, Crete

Ιστορική διαδρομή

1977: Ιδρύονται τα Ξενοδοχεία Aldemar.

1985-1987: Σε έκταση 60,000 τ.μ. στον Ανισαρά Χερσονήσου Κρήτης, κατασκευάζεται το ξενοδοχείο Cretan Village και κατατάσσεται στην Α' κατηγορία.

1989-1991: Σχεδιάζεται και κατασκευάζεται το δεύτερο ξενοδοχείο της Aldemar Hotels Knossos Royal Village στη Χερσόνησο Κρήτης σε έκταση 85,000 τ.μ. και κατατάσσεται στην κατηγορία πολυτελείας. Τον Μάιο του έτους

1991, η μονάδα εγκαινιάζεται και πρωτολειτούργεί.

1992: Αποπερατώνεται το πρώτο συνεδριακό κέντρο της Aldemar Hotels Knossos Conference Centre στο χώρο του ξενοδοχείου Aldemar Knossos Royal Village, χωρητικότητας 900 ατόμων. Συγχρόνως, κατασκευάζονται 49 πολυτελείς βίλες στο χώρο του ξενοδοχείου.

1995-97: Σε έκταση 96,000 τ.μ. και παραπλεύρως του ξενοδοχείου Aldemar Cretan Village, μελετάται και ολοκληρώνεται η κατασκευή της πολυτελούς μονάδας ξενοδοχείου Royal Mare Village, καθώς και του πρώτου κέντρου θαλασσοθεραπείας στην Ελλάδα, Royal Mare Thalasso. Τον Ιούνιο του 1997 οι νέες μονάδες εγκαινιάζονται από την τότε υπουργό ανάπτυξης την κα Β. Παπανδρέου.

1999: Ολοκληρώνεται το πρόγραμμα ανακατασκευής των νεοαποκτηθέντων ξενοδοχειακών μονάδων Paradise Beach & Paradise Village στη Ρόδο. Οι δύο εκ θεμελίων ανακατασκευασμένες ξενοδοχειακές μονάδες, μετονομάζονται σε Aldemar Paradise Royal Mare και Aldemar Paradise Village.

1998-99: Μέσα σε ένα διάστημα εννέα μηνών μελετάται και ολοκληρώνεται η εκ θεμελίων ανακατασκευή της νεοαποκτηθείσας ξενοδοχειακής μονάδας (πρώην Miramare) σε μια ιδιοκτησία 740,000τ.μ. στην περιοχή Σκαφιδιά της Δυτικής Πελοποννήσου. Κάτω από ένα νέο όνομα, το πρώτης τάξεως ξενοδοχείο Aldemar Olympian Village, καλωσορίζει τους πρώτους φιλοξενουμένους του τον Μάιο του 1999.

2000: Τον Ιούλιο του 2000, ο Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού(Ε.Ο.Τ.) κατατάσσει την ξενοδοχειακή μονάδα Aldemar Paradise Royal Mare στην κατηγορία Πολυτελείας.

2001: Τον Ιανουάριο του 2001, ο Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού (Ε.Ο.Τ.) κατατάσσει την ξενοδοχειακή μονάδα Aldemar Olympian Village στην κατηγορία Πολυτελείας.

Οικονομικά στοιχεία

Οι επενδύσεις των εταιρειών του Ομίλου Aldemar Hotels σε πάγια στο διάστημα 1995-1999, ανήλθαν σε 26.000.000.000 δρχ. Ενδεικτικά αναφέρονται οι εξής:

(1995-1997) Νέες πισίνες και υδατοτσουλήθρα στο ξενοδοχείο *Cretan Village*.

(1996-1998) Νέες πισίνες, χώρος εστίασης και συνεδριακές αίθουσες στο ξενοδοχείο *Knossos Royal Village*.

(1995-2000) Συνεχής ανανέωση και συμπλήρωση του μηχανολογικού και λειτουργικού εξοπλισμού των ξενοδοχείων.

(1995-1997) *Royal Mare Thalasso & Royal Mare Village*. Η συνολική επένδυση για την ανέγερση των δύο ανωτέρω μονάδων ανήλθε σε 9.9 δις δρχ., εκ των οποίων το ποσό των 1.8 δις δαπανήθηκε για την κατασκευή και τον εξοπλισμό του κέντρου θαλασσοθεραπείας.

(1998-1999) *Paradise Royal Mare*. Το συνολικό κόστος του προγράμματος ανακατασκευής του ξενοδοχείου ανήλθε στα 6.6 δις δρχ.

(1998-1999) *Olympian Village*. Το συνολικό κόστος του προγράμματος ανακατασκευής του ξενοδοχείου ξεπέρασε τα 5.8 δις δρχ.

(Άνοιξη 2000) Ολοκληρώθηκε η πρώτη φάση του έργου ανακαίνισης των σουιτών και βιλών του ξενοδοχείου *Royal Mare Village* και *Knossos Royal Village*. Η συνολική δαπάνη του προγράμματος ανήλθε σε 700 εκατ. δρχ.

(Άνοιξη 2001) Εμπλουτίζεται και ολοκληρώνεται η δεύτερη φάση του ανωτέρω έργου με την κατασκευή νέων σουιτών, βιλών και δωματίων (μπαγκαλόους), νέων πισινών, καθώς και με εκτενείς ανακαινίσεις χώρων υγιεινής και εστίασης των ξενοδοχειακών μονάδων της Κρήτης και της Δ. Πελοποννήσου: *Royal Mare Village******, *Olympian Village******, *Knossos Royal Village******, και *Cretan Village*****. Η συνολική δαπάνη του προγράμματος ανέρχεται στο 1.000.000.000 δρχ.

Εκτός των προγραμμάτων του Ομίλου της **Aldemar Hotels** για εξαγορά ή συμμετοχή σε άλλες ξενοδοχειακές μονάδες και των τακτικών ετήσιων επενδύσεων που συνδέονται με την ανανέωση και συμπλήρωση του εξοπλισμού όλων των ξενοδοχείων, έχουν πραγματοποιηθεί ή προγραμματίζονται οι εξής επενδύσεις:

- Aldemar Royal Mare Village, Νέο διαιτητικό εστιατόριο (2002)
- Aldemar Royal Mare Thalasso, Κατασκευή νέων καμπίνων αισθητικής στα πλαίσια της εισαγωγής νέων τεχνικών και μεθόδων στο κέντρο θαλασσοθεραπείας.

- Aldemar Knossos Royal Village, Πλήρης ανακαίνιση 9 βιλών του ξενοδοχείου (2002) και ανακατασκευή 49 δωματίων (2002)
- Aldemar Paradise Village. Για το διάστημα 2003-2004 προγραμματίζεται η κατασκευή νέων εγκαταστάσεων (πισίνες, χώροι αναψυχής και εστίασης κλπ), καθώς και ανακαινίσεις στους εσωτερικούς χώρους του ξενοδοχείου *Paradise Village*.
- Aldemar Olympian Village, για το διάστημα 2003-2005, η Aldemar Hotels προγραμματίζει επενδύσεις του ύψους των 40 δις δρχ. για την I) επέκταση των εγκαταστάσεων του ξενοδοχείου αλλά και την II) κατασκευή νέων συγκροτημάτων. Συγκεκριμένα, προβλέπεται η κατασκευή:

I.

- ◆ Συνεδριακού κέντρου χωρητικότητας 500 ατόμων (2002).
- ◆ Συνεδριακού κέντρου (*Olympian Village Conference Centre*) χωρητικότητας 2.500 ατόμων.
- ◆ Ανοικτού Αμφιθεάτρου 300 θέσεων.
- ◆ Τριών Κτιρίων και συγκροτήματος Μπαγκαλόους με τμήμα executive σουιτών, συνολικής δυναμικότητας 206 δωματίων.
- ◆ Εμπορικού κέντρου, Night Club, κλειστής πισίνας και Spa.
- ◆ Νέου Κεντρικού Εστιατορίου, κουζινών και αποθηκευτικών χώρων τροφίμων.
- ◆ Κτιρίου Διοίκησης και κτιρίου Προσωπικού.
- ◆ Έργων Υποδομής: μονάδα βιολογικού καθαρισμού, μονάδα αφαλάτωσης και μονάδα παραγωγής θερμού νερού από ηλιακή ενέργεια.

II.

- ◆ Πρότυπου Κέντρου Θαλασσοθεραπείας που θα αποτελεί τμήμα συγκροτήματος Πολυτελείας, δυναμικότητας 250 κλινών.
- ◆ Ξενοδοχειακής μονάδας Πολυτελείας, δυναμικότητας 500 κλινών.

Συμπερασματικά, πρόκειται για ένα επενδυτικό σχέδιο μεγάλης κλίμακας που καθιερώνει διεθνώς την Δυτική Πελοπόννησο σαν ένα μεγάλο και ποιοτικό τουριστικό προορισμό. Η σημασία αυτού του εγχειρήματος παίρνει τη σωστή

της διάσταση ιδιαίτερα εν όψει των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 και της γενικότερης αναβάθμισης του χώρου της Ολυμπίας.

Προοπτικές ανάπτυξης

Η Aldemar Hotels διαθέτει ισχυρή παρουσία στην Κρήτη, στη Ρόδο και στην Πελοπόννησο, που μεταφράζεται σε μεγάλες τουριστικές μονάδες πολυτελείας και υπερπολυτελείας.

Ο κύκλος εργασιών των μονάδων του ομίλου της Aldemar Hotels από 9.9 δις δρχ. το 1998, ανήλθε σε 13.8 δις δρχ. το 1999 και σε 15 δις δρχ. το 2000, ενώ για το 2001 ανήλθε σε 16 δις. Οι διανυκτερεύσεις για το έτος 2001 ανέρχονται στις 900.000 κατά μέσο όρο, οι δε πληρότητες πλησιάζουν το 90%, κατόπιν της ανάλογης πτώσης που σημειώθηκε στους μήνες Σεπτέμβριο και Οκτώβριο λόγω του συμβάντος της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001.

Στόχος του ομίλου είναι η δημιουργία ενός ισχυρού εμπορικού ονόματος (brand name) στον κλάδο του τουρισμού σε Ελληνικό και διεθνές επίπεδο, καθιστώντας, έτσι, τον Όμιλο συνώνυμο της ποιότητας και της πληρότητας των προσφερομένων υπηρεσιών στον τουριστικό τομέα.

Το προφίλ της πελατείας της Aldemar Hotels

Το προφίλ της πελατείας της Aldemar Hotels έχει τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

- ♦ σε σχέση με την *κοινωνικό-οικονομική προσέλευση*:

Η πελατεία προέρχεται από τα μέσα και ανώτερα στρώματα.

- ♦ σε σχέση με τη *γεωγραφική κατανομή*:

Η πλειοψηφία των πελατών της Aldemar Hotels προέρχεται κυρίως από τις χώρες Γερμανία, Βέλγιο, Ιταλία, Βρετανία, Γαλλία, Ρωσία, Αυστρία και Ελβετία, καθώς και από τις οικονομικά εύρωστες χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, όπως η Πολωνία και η Τσεχία, όπως επίσης και από το Ισραήλ.

Σε μικρότερο βαθμό η πελατεία προέρχεται από τις Αραβικές χώρες

(Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα και χώρες του Περσικού κόλπου), καθώς επίσης και από τις ΗΠΑ και τον Καναδά. Ο Ελληνικός χώρος παρουσιάζει ιδιαίτερη δυναμική και έχει σταθερά αυξανόμενη παρουσία στα ξενοδοχεία της Aldemar Hotels.

◆ σε σχέση με την αγορά:

1. *Πελατεία* που προέρχεται από συνεργασίες με μερικούς από τους μεγαλύτερους *Tour Operators* παγκοσμίως: όμιλος TUI (TUI Germany, TUI Austria, TUI Suisse, TUI Polska, TTG of Austria κλπ), όμιλος Thomas Cook (Tetramar, Neckermann of Germany, Austria, Belgium, Kreuzet κλπ), όμιλος LTU (JANH REISEN, ITS, TJAEREBORG), ALPI TOUR Ιταλίας, COMI TOURS Ιταλίας, COLOMBUS Ιταλίας, KUONI Ελβετίας, HOTELPLAN Ελβετίας, FIRST CHOICE Βρετανίας, JMC Βρετανίας, AIRTOURS Βρετανίας, JETAIR Βελγίου, LUXAIR Λουξεμβούργου, JOSSI-UNITAL Ισραήλ, ARKIA-AVIATION LINKS Ισραήλ, κλπ.
2. *Εταιρική πελατεία* (από την Ελληνική και Διεθνή αγορά) που αφορά σε Συνέδρια, Διασκέψεις, Σεμινάρια, Συναντήσεις, Ταξίδια κινήτρων και Εκδηλώσεις.
3. *Μεμονωμένοι* (αλλοδαποί και ημεδαποί) πελάτες, οι οποίοι κλείνουν τη διαμονή τους απ' ευθείας α) μέσω των ξενοδοχείων, β) μέσω των κεντρικών γραφείων της και γ) μέσω του διαδικτύου.
4. *Πελατεία* που προκύπτει από συνεργασίες με *Τουριστικά Γραφεία του Ελληνικού χώρου*: TRAVEL PLAN, TUI HELLAS, BALAKAKIS, MANESSIS TRAVEL, HERONIA TRAVEL, C&C INTERNATIONAL, ZITA CONGRESS, TRIAENA TOURS & CONGRESS HORIZON TRAVEL.

◆ σε σχέση με τον *τύπο* τουρισμού:

1. Παραδοσιακός Τουρισμός Διακοπών.
2. Συνεδριακός Τουρισμός.
3. Εναλλακτικός Τουρισμός (Θαλασσοθεραπεία).

- ♦ σε σχέση με την *συχνότητα επισκέψεων*:

Η εταιρία με την προσφορά υψηλού επιπέδου υπηρεσιών και την παρουσία της στις αγορές του εξωτερικού και του εσωτερικού έχει δημιουργήσει ένα κύκλο επαναλαμβανόμενης πελατείας (loyal customers). Στόχος της εταιρίας είναι η διατήρηση και ανάπτυξη αυτού του τύπου πελατείας με: 1) τη λειτουργία ενός προγράμματος ανάπτυξης και διαχείρισης των σχέσεων με τους πελάτες (Customer Relation Management) και κυρίως με 2) τη δημιουργία προγράμματος guest loyalty το οποίο θα συγκροτήσει την ολοκληρωμένη πολιτική της εταιρίας προς τους επαναλαμβανόμενους πελάτες προσφέροντας πακέτα προνομίων.

Με γνώμονα πάντοτε την ποιότητα, οι μηχανισμοί προσέγγισης της πελατείας και προώθησης του προϊόντος αφορούν στην παρακολούθηση των νέων ρευμάτων στον τουρισμό, στην παρακολούθηση των παραδοσιακών αγορών και στο άνοιγμα νέων, στη συστηματική παρουσία στο διαδίκτυο και στα MME και γενικά στην υλοποίηση ενός ολοκληρωμένου προγράμματος επικοινωνιακής πολιτικής.

Η ποιότητα στην Aldemar Hotels

Η έννοια της *ποιότητας* προσδιορίζει το χαρακτήρα και καθορίζει τους στόχους της Aldemar Hotels. Ως εκ τούτου, το 1997 η εταιρία δημιούργησε το πρωτοποριακό, για τα Ελληνικά δεδομένα του κλάδου, Τμήμα Βελτίωσης Ποιότητας (Τ.Β.Π.), το οποίο διαμορφώνει και υλοποιεί μια ολοκληρωμένη και σαφή πολιτικής στους ακόλουθους τομείς:

- ♦ **Ανθρώπινο δυναμικό:** 1) Συνεχείς και συστηματικές επενδύσεις στην εκπαίδευση του προσωπικού όλων των βαθμίδων. Στο διάστημα 1999-2000, οι επτακόσιοι από τους χίλιους τετρακόσιους εργαζόμενους, παρακολούθησαν σεμινάρια κατάρτισης, εκπαίδευσης και μετεκπαίδευσης. Πρόκειται για ένα από τα μεγαλύτερα εκπαιδευτικά προγράμματα, το οποίο έχει εφαρμοστεί από Ελληνική ξενοδοχειακή εταιρία. 2) Τα προγράμματα συγκροτούνται με βάση τα αποτελέσματα που προκύπτουν από τις αξιολογήσεις απόδοσης και τις ad hoc ποιοτικές έρευνες που

γίνονται σε πελάτες και εργαζόμενους, συνοδεύονται δε από την καταγραφή της προόδου του προσωπικού (follow-up). 3) Δημιουργία ζωτικών διαύλων επικοινωνίας μεταξύ προσωπικού και διοίκησης και φροντίδα για τις καθημερινές ανάγκες του προσωπικού ενός εργασιακού χώρου (συμμετοχή σε λήψη αποφάσεων, αναδιαμόρφωση χώρων εστίασης) και εκτός τούτου (π.χ. δημιουργία τράπεζας αίματος, επιχορήγηση παιδικού σταθμού, οργάνωση εκδηλώσεων και εκδρομών: Βουδαπέστη, Τυνησία, Κύπρος)κ.ά. 4) Έκδοση της εφημερίδας προσωπικού *AideMaties*, που λειτουργεί ως πεδίο έκφρασης, ενημέρωσης και επικοινωνίας μεταξύ των συνεργατών (εσωτερικών και εξωτερικών) του ομίλου.

- ◆ **Υπηρεσίες:** 1) Συνεχείς και συστηματικοί έλεγχοι της ποιότητας των υπηρεσιών (με ερωτηματολόγια και ad hoc mini-surveys) που προσφέρονται από τις ξενοδοχειακές μονάδες της Aldemar Hotels. 2) Quality audits (Mystery Guest Programmes). 3) Μελέτη και ανάλυση των στατιστικών στοιχείων που προκύπτουν από τις έρευνες και ενημέρωση όλων των τμημάτων που εμπλέκονται στην παροχή υπηρεσιών.
- ◆ **Περιβάλλον:** 1) Οικολογική διαχείριση των ενεργειακών πόρων με εγκαταστάσεις συστημάτων υψηλής τεχνολογίας: α) στις τρεις ξενοδοχειακές μονάδες της Κρήτης, το έτος 2000, ολοκληρώθηκε το μεγαλύτερο πρόγραμμα εξοικονόμησης ενέργειας που έχει πραγματοποιηθεί σε Ελληνικές ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις, ύψους 450.000.000 δρχ. Έτσι, παράγεται το 85% της καταναλούμενης ενέργειας για την παραγωγή και χρήση θερμού νερού. β) Σε όλες τις ξενοδοχειακές μονάδες της Aldemar δημιουργήθηκαν εγκαταστάσεις αποθήκευσης και ανακύκλωσης αποθεμάτων νερού – μέσω βιολογικού διυλιστηρίου – για τους σκοπούς της άρδευσης. γ) Εγκατάσταση μονάδας αφαλάτωσης στα Knossos Royal Village & Royal Mare Village για την παραγωγή πόσιμου νερού. 2) Συμμετοχή σε περιβαλλοντικά προγράμματα και οργανισμούς (Clean up the Med, WWF, Ελλάδα Καθαρή, Green Globe). 3) Οικολογικές συλλογικές δραστηριότητες όπως η δενδροφύτευση, η ενημέρωση του προσωπικού και των επισκεπτών και – σε συνεργασία με τις τοπικές κοινότητες – των σχολείων για περιβαλλοντικά θέματα. 4) Απόκτηση και

διατήρηση της διάκρισης της *Γαλάζιας Σημαίας* των ακτών των ξενοδοχείων. Η διάκριση αυτή απαιτεί την τήρηση των κανόνων οικολογικής διαχείρισης, την ύπαρξη ναυαγασώστη, αποδυτηρίων για τους λουόμενους και κάδους απορριμμάτων στην ακτή, καθώς και ειδικών ραμπών που διευκολύνουν την πρόσβαση ατόμων με ειδικές ανάγκες. 5) Οργάνωση και παρακολούθηση σεμιναρίων με θέματα που καλύπτουν όλο το πιθανό εύρος των περιβαλλοντικών θεμάτων από εκείνα της βασικής ενημέρωσης (waste management) έως τις τεχνικές του οικολογικού marketing.

- ♦ **Τοπικές κοινότητες:** Σεβασμός και ενίσχυση της πολιτιστικής ταυτότητας των τοπικών κοινοτήτων. Καλλιέργεια και σύσφιξη των σχέσεων μεταξύ του προσωπικού και τοπικών φορέων. Χορηγίες και στήριξη οικολογικών δραστηριοτήτων και πολιτιστικών εκδηλώσεων, από κοινού οργάνωση και υλοποίηση ποικίλων δραστηριοτήτων και συμμετοχή σε συλλόγους και συμβούλια οικολογικής μέριμνας. Χρήση και προώθηση τοπικών προϊόντων.

6.2. Thermae Sylla

Ιστορία

Στο τέλος του 19^{ου} αιώνα το ανεξάρτητο Ελληνικό κράτος ξεκινά την πορεία ανασυγκρότησής του και φυσικά την ίδια πορεία ακολουθούν και τα Λουτρά της Αιδηψού. Το ρυμοτομικό σχέδιο της καινούριας πόλης ανατέθηκε σε Βαυαρούς επιστήμονες και έγινε με πρωτοβουλία της Βασίλισσας Όλγας, σύμφωνα με τα σύγχρονα πρότυπα και το πρώτο Ελληνικό δείγμα πολεοδομησης, που ήταν η γειτονική της Λουτρόπολης πόλη των Ωρεών, που είχε αναλάβει η προκάτοχός της, Βασίλισσα Αμαλία. Η Βασίλισσα Όλγα σύζυγος του Βασιλιά Γεώργιου του Α΄ είχε ιδιαίτερη αδυναμία στην πόλη, όπου και ίδρυσε το ομώνυμό της ορφανοτροφείο εκείνη την εποχή, φιλοξενήθηκε δε το 1907 για κάποιο χρονικό διάστημα στο ξενοδοχείο «ΘΕΡΜΑΙ ΣΥΛΛΑ». Η τουριστική ανασυγκρότηση αρχίζει ουσιαστικά το 1896 όταν ο μεγαλοιδιοκτήτης Ερρίκος Τομπάζης κτίζει το πρώτο σύγχρονο ξενοδοχειακό συγκρότημα, το ΘΕΡΜΑΙ ΣΥΛΛΑ.

Με το ξεκίνημα του 20^{ου} αιώνα τα ξενοδοχεία αρχίζουν να κτίζονται το ένα

μετά το άλλο «ΗΡΑΚΛΕΙΟ», «ΣΤΑΔΙΟΝ», «ΑΙ ΠΗΓΑΙ», «ΑΙΓΛΗ», «ΑΥΡΑ», «ΑΚΤΗ» και «ΙΣΤΙΑΙΑ» είναι μερικά από αυτά. Συγχρόνως δημιουργούνται ιδιωτικά υδροθεραπευτήρια για να καλύψουν τις ανάγκες των λουομένων καθώς και πολυτελή εστιατόρια και ταβέρνες,

κέντρα διασκεδάσεως με ζωντανή μουσική και φημισμένα ορχηστρικά συγκροτήματα. Η λουτρόπολη της εποχής εκείνης είναι το σημαντικότερο κέντρο εσωτερικού και εξωτερικού τουρισμού. Επώνυμοι εφοπλιστές, βιομήχανοι, πολιτικοί, καλλιτέχνες και πνευματικοί άνθρωποι, περνούν στιγμές ξεκούρασης και ξεγνοιασιάς και η λουτρόπολη γίνεται γνωστή πέρα από τα Ελλαδικά σύνορα. Η φήμη της είναι χαρακτηριστική την Belle Epoque. Ο Ελευθέριος Βενιζέλος, ο Κωστής Παλαμάς, η μεγάλη Μαρίκα Κοτοπούλη ήσαν μερικοί από τους επιφανείς επισκέπτες της.

Από το 1912 μεταφέρεται στα Λουτρά η έδρα του Δήμου και με τη συμβολή των προσφύγων της Μικράς Ασίας που έφθασαν μετά το '22, δίνεται νέα ώθηση στην ανάπτυξη της πόλης στους τομείς της αλιείας, της γεωργίας και

του εμπορίου. Στην περίοδο της Γερμανικής κατοχής τα κοσμοπολίτικα λουτρά στέκονται τυχερά. Ο κατοχικός στρατός χρησιμοποιεί τα ξενοδοχειακά συγκροτήματα ως καταλύματα για την υποδοχή τραυματιών και έτσι γλιτώνουν την καταστροφή.

Μεταπολεμικά δεν αργούν να γίνουν και πάλι πόλος έλξης χιλιάδων επισκεπτών. Αυτή τη φορά από την ακμάζουσα Αίγυπτο,

την Κύπρο, την Ευρώπη και την Αμερική, άνθρωποι της

πολιτικής, της τέχνης και του πλούτου όπως ο Τσόρτσιλ,

ο Ωνάσης, η Μαρία Κάλλας, η Γκρέτα Γκάρμπο, ο Ομάρ

Σαρίφ, ο Κώστας Βάρναλης περνούν ευχάριστες ώρες διαμονής και

διασκέδασης, ενώ ο Μενέλαος Λουντέμης στην εφηβεία του, γράφει το έργο

του «Καληνύχτα Ζωή» εργαζόμενος ως σερβιτόρος. Ο Δημήτρης Ψαθάς και

ο Φωκίωνας Δημητριάδης διασκεδάζουν πειράζοντας ο ένας τον άλλο στον

κήπο της Αίγλης λίγο αργότερα.

Πριν το 1959 η πρόσβαση στη Λουτρόπολη ήταν αρκετά δύσκολη. Έπρεπε

από την Αθήνα να φτάσεις με τρένο κυρίως στη Χαλκίδα και από εκεί με

πλοίο στα Λουτρά. Λόγω έλλειψης κατάλληλης προβλήτας, το πλοίο

αγκυροβολούσε στ' ανοιχτά και οι επιβάτες με τις αποσκευές τους έφταναν με

βάρκες στην παραλία. Από το τέλος της δεκαετίας του '50 που έγινε η

σύνδεση με πορθμειακή γραμμή, στη θέση Αρκίτσα του νομού Φθιώτιδας, η

πρόσβαση έγινε πολύ εύκολη. Έτσι δίνεται η δυνατότητα σε χιλιάδες

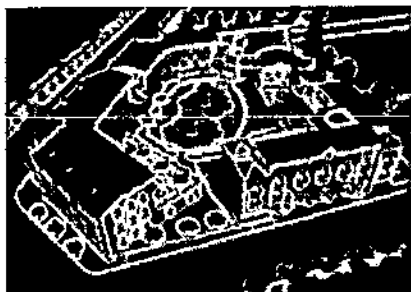
επισκέπτες να έρθουν και να απολαύσουν το όμορφο φυσικό περιβάλλον μιας

πόλης με πλούσια ιστορία και κοσμοπολίτικο παρελθόν αλλά και με

ελπιδοφόρο μέλλον.

Σήμερα

ΠΡΟΤΥΠΟ ΚΕΝΤΡΟ ΙΑΜΑΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΑΙΔΗΨΟ

Η Ανώνυμος Εταιρεία ANKAP του Ομίλου Επιχειρήσεων ΚΑΡΑΤΖΙΟΣ - ΑΝΑΣΤΑΣΟΠΟΥΛΟΣ αγόρασε το ιστορικό ξενοδοχείο "ΘΕΡΜΑΙ ΣΥΛΛΑ" στην Αιδηψό, προκειμένου, αφού το αναπαλαιώσει και επεκτείνει, να το λειτουργήσει εντός του 1988 σαν πρότυπο Κέντρο Ιαματικού Τουρισμού.

Το ξενοδοχείο ΘΕΡΜΑΙ ΣΥΛΛΑ έχει ιστορία ενός σχεδόν αιώνα, και καθώς υπάρχει μέσα στον χώρο του μία από τις καλύτερες ιαματικές πηγές της Αιδηψού, συγκέντρωνε επί όλο αυτό το διάστημα τις προτιμήσεις Ελλήνων και ξένων επισκεπτών.

Η συνολική επένδυση για το έργο, συμπεριλαμβανομένης και της αγοράς του οικοπέδου, έχει ανέλθει στα 4.500.000.000 δρχ.

Στη νέα του μορφή το ΘΕΡΜΑΙ ΣΥΛΛΑ⁷ περιλαμβάνει:

- ♦ Τό παλαιό κτίριο τελείως και υποδειγματικά αναπαλαιωμένο, δυναμικότητας 93 κλινών, με όλους τους αναγκαίους χώρους.
- ♦ Νέα τριώροφη ξενοδοχειακή πτέρυγα, 2.500 τ.μ., δυναμικότητας 120 κλινών.
- ♦ Διώροφο κτίριο, 750 τ.μ., στο οποίο λειτουργεί πολυτελές cafe restaurant και αίθουσες πολλαπλών εκδηλώσεων.
- ♦ Διώροφο κτίριο 1.800 τ.μ. στο οποίο λειτουργήσει το υδροθεραπευτήριο.

ΤΟ ΥΔΡΟΘΕΡΑΠΕΥΤΗΡΙΟ

Η αξιοποίηση των εγκαταστάσεων έχει δημιουργήσει ένα σύγχρονο υδροθεραπευτήριο, σύμφωνα με τα υψηλότερα διεθνή πρότυπα.

⁷ THERMAE SILLA, Marketing department

Συγκεκριμένα, υπάρχουν:

- ◆ Υδροθεραπευτήριο 2 ορόφων και συνολικής επιφάνειας 1.650 τ.μ.. Το υδροθεραπευτήριο αυτό προσφέρει θεραπείες με τη χρήση θεραπευτικού ιαματικού νερού (θερμικά λουτρά στην εσωτερική θερμική πισίνα ή σε ειδικές μπανιέρες, υδρομασάζ, λασπόλουτρα, λασποθεραπεία, εισπινοθεραπείες).
- ◆ Φυσιοθεραπευτικό τμήμα (ηλεκτροθεραπεία, μαγνητοθεραπεία, κινησιοθεραπεία, γυμναστική, θεραπευτικό μασάζ, shiatsu, ντους με σταγόνες ψιλής βροχής).
- ◆ Κέντρο ομορφιάς και αισθητικής, σάουνα, ατμόλουτρα.
- ◆ Εξωτερική πισίνα, 600 τ.μ. με ειδικές εγκαταστάσεις.
- ◆ Εσωτερική πισίνα, 200 τ.μ.

ΕΙΔΙΚΗ ΙΑΤΡΙΚΗ ΟΜΑΔΑ

Οι σημερινοί ιδιοκτήτες και επιχειρηματίες του προτύπου Ιαματικού Κέντρου ΘΕΡΜΑΙ ΣΥΛΛΑ κ.κ. Αθανάσιος Καράτζιος, Νικόλαος Καράτζιος και Ιωάννης Αναστασόπουλος, παράλληλα με την πορεία των εργασιών ανέγερσης του ξενοδοχείου - υδροθεραπευτηρίου, έχουν έρθει σε επαφή με ανάλογα πρότυπα κέντρα του εξωτερικού με τα οποία συνεργάζονται για το Know How και συγκροτούν ιατρική ομάδα που έχει την επιστημονική ευθύνη. Παράλληλα, έχουν ήδη αρχίσει τη διαφημιστική προβολή του έργου σε χώρες του εξωτερικού με πολύ ενθαρρυντικές μέχρι στιγμής προοπτικές προσέλευσης επισκεπτών. Η φήμη της θεραπευτικής αξίας των πηγών της Αιδηψού είναι παντού γνωστή, και η προσεχής λειτουργία του Ιαματικού Κέντρου με ευρωπαϊκές προδιαγραφές είναι σίγουρο ότι θα προσελκύσει πανευρωπαϊκό ενδιαφέρον.

100 ΧΡΟΝΙΑ ΠΡΙΝ

Όπως αναφέραμε και προηγουμένως, η φήμη του ξενοδοχείου της Αιδηψού φθάνει

στον περασμένο αιώνα. Για του λόγου το αληθές, παρατίθεται κείμενο που είχε καταχωρηθεί το 1899 στην έκδοση "ΤΑ ΙΑΜΑΤΙΚΑ ΥΔΑΤΑ ΤΗΣ ΑΙΔΗΨΟΥ ΚΑΙ ΑΙ 'ΘΕΡΜΑΙ ΤΟΥ ΣΥΛΛΑ"

"Το ξενοδοχείο αι 'Θέρμαι του Σύλλα' είναι κτήμα του κ. Ε. Τομπάζη και ανιδρύθη επί της μάλλον περιβλέπτου και ευαέρου θέσεως, κειμένης επί της ανατολικομεσημβρινής άκρας της παραλίας των Λουτρών της Αιδηψού. Το μέγιστον τούτο Ξενοδοχείον, το καθ' όλα Ευρωπαϊκόν τύπον έχον και πάντας τους κανόνας της υγιεινής πληροούν, απαρτίζεται εξ 80 δωματίων επιπλωμένων τελείως δι' επίπλων αγγλικού ρυθμού, περιλαμβάνει δε ευρύτατον εστιατόριον, ως και μεγίστην αίθουσαν αναπαύσεως μετά κλειδοκυμβάλου και σφαιριστηρίου. Η πρόσοψις του Ξενοδοχείου έχουσα προ αυτής μαγευτικόν ορίζοντα ευρίσκεται επί της παραλίας(...)"

Η ονομασία ΘΕΡΜΑΙ ΣΥΛΛΑ προέρχεται από το ιστορικό γεγονός ότι στην περιοχή αυτή πήγαινε και έκανε θεραπευτικά λουτρά ο Ρωμαίος Αυτοκράτορας Σύλλας.

7. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ / ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

7.1 Προτάσεις για Περαιτέρω Ανάπτυξη Τουρισμού Υγείας στην Ελλάδα

Ο ιαματικός τουρισμός είναι δυνατό να αποτελέσει και μέσο ξεκούρασης, αναζωογόνησης και ανανέωσης εκτός από μέσο θεραπείας. Έτσι από κοινού ο **θερμαλισμός**, η **κλιματοθεραπεία**, η **θαλασσοθεραπεία** και η **πηλοθεραπεία** που έχουν μεγάλη σχέση μεταξύ τους μπορούν να αποτελέσουν μορφές τουρισμού που θα συμβάλλουν στην πρόληψη, αποκατάσταση της υγείας, ξεκούραση, ομορφιά, δηλαδή ταυτόχρονη ανάγκη για διακοπές και θεραπεία μαζί σε ένα πρότυπο περιβάλλον.

Οι ελληνικές λουτροπόλεις μπορούν να αναπτυχθούν και να εξελιχθούν σε κέντρα τουρισμού υγείας δηλαδή σε κέντρα θεραπείας που να είναι και κέντρα αναψυχής και ηρεμίας για όλες τις ηλικίες για περισσότερους μήνες του έτους, αφού οι περισσότερες βρίσκονται κοντά στη θάλασσα και έχουν καλό κλίμα, βασικά στοιχεία για ποικίλες εφαρμογές στη θαλασσοθεραπεία και την κλιματοθεραπεία.

Η βελτίωση των εγκαταστάσεων των λουτροπόλεων της χώρας με σύγχρονη υποδομή και εξοπλισμό είναι αναγκαία για την πλήρη αξιοποίηση των ιαματικών ιδιοτήτων των νερών των πηγών.

Ταυτόχρονα, η ένταξη των πηγών σε ένα πλέγμα ποικίλων εγκαταστάσεων που να συνδυάζουν και άλλες δραστηριότητες (αθλητισμός για όλες τις ηλικίες, πολιτιστικά, εγκαταστάσεις αναψυχής για νέους και παιδιά, πάρκα πρασίνου) επιτυγχάνεται η ανάδειξη των πηγών σε παραθεριστικά κέντρα τουρισμού μακράς παραμονής και όλων των ηλικιών.

Επομένως, βασικός σκοπός των αναπτυξιακών σχεδιασμών του τομέα του τουρισμού θα πρέπει να είναι η προσέλκυση επενδύσεων, ώστε να αναπτυχθούν και στην Ελλάδα σύγχρονα κέντρα τουρισμού υγείας, όπως γίνεται με ταχείς ρυθμούς στις χώρες της Κεντρικής Ευρώπης. Τα κέντρα αυτά προσφέρονται για την ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών του τουριστικού προϊόντος και παρουσιάζουν τελευταία αυξημένη ζήτηση. Ήδη έχει επιδειχθεί ενδιαφέρον από ξένους και Έλληνες επενδυτές για την αξιοποίηση των

ιαματικών πηγών της Ελλάδας και τη μετατροπή τους σε σύγχρονα κέντρα τουρισμού υγείας.

Τα απαιτούμενα έργα υποδομής για τις λουτροπόλεις και γενικά τους τόπους έλξης επισκεπτών καθ' όλη σχεδόν τη διάρκεια του έτους θα πρέπει να είναι μεγάλης κλίμακας γιατί οι χώροι που θα προσφέρονται προορίζονται εκτός της θεραπείας ιατρικών παθήσεων και τη γενικότερη βελτίωση της φυσικής κατάστασης και υγείας των επισκεπτών τους.

Όπως επισημαίνουμε, τα κέντρα λουτροθεραπείας που έχουν δημιουργηθεί σε μερικές λουτροπόλεις αποτελούν και κέντρα παραθερισμού συγκεντρώνοντας έτσι και ένα αρκετά μεγάλο αριθμό παραθεριστών. Οι περιοχές με ήδη αναπτυγμένη υποδομή για τις ανάγκες του εποχιακού τουρισμού ξεκινούν με σημαντικό πλεονέκτημα συγκριτικά με περιοχές που δεν έχουν αναδειχθεί σε τουριστικά κέντρα. Τα μη καθιερωμένα τουριστικά κέντρα παρόλα τα φυσικά πλεονεκτήματα που διαθέτουν αποτελούν " νέους τουριστικούς τόπους" που θα πρέπει να διαθέτουν πολύ καλό εξοπλισμό για να μπορέσουν να ανταγωνιστούν με επιτυχία τα ήδη καθιερωμένα κέντρα.

Βασικό αίτημα είναι η ευχέρεια προσπέλασης δηλαδή οι περιοχές που προορίζονται για κέντρα τουρισμού μακράς παραμονής πρέπει να βρίσκονται κοντά σε αερολιμένα και να εξυπηρετούνται από καλό οδικό δίκτυο.

Γενικότερα, η σωστά οργανωμένη υποδομή μεταφορών εκτός των άλλων συμβάλλει και στην αξιοποίηση του φυσικού δυναμικού των πηγών λόγω της μεγαλύτερης έκτασης και προβολής που θα αποκτήσουν.

Η πλήρης αξιοποίηση μετά από αξιολόγηση της θεραπευτικής ικανότητας αλλά και της δυναμικότητας των ιαματικών πηγών στην Ελλάδα να αποτελέσουν τομέα αναπτυξιακών και επενδυτικών πρωτοβουλιών προς όφελος της οικονομίας σε εθνικό αλλά και σε τοπικό επίπεδο. Η αξιοποίηση των πηγών από ιδιώτες είτε από την Τοπική Αυτοδιοίκηση με τη δημιουργία κοινοτικών επιχειρήσεων αποτελεί και μια μορφή τοπικής και περιφερειακής ανάπτυξης της χώρας.

Τα οικονομικά οφέλη θα είναι πολλά για την Τοπική Κοινωνία και εφόσον με την ανάπτυξη των πηγών θα υπάρξει τόνωση της οικονομίας.

Ενδεικτικά αναφέρονται:

- ◆ εισροή περισσότερου συναλλάγματος εφόσον θα έχουμε τουρισμό μακράς παραμονής.
- ◆ νέες θέσεις απασχόλησης με την τόνωση της οικονομικής δραστηριότητας λόγω της ανάπτυξης των ιαματικών πηγών αλλά και λόγω κατασκευής αρχικής υποδομής όπως είναι η υποδομή υγείας και αθλητικών εγκαταστάσεων (νοσοκομείων, γηπέδων κλπ.),
- ◆ ζήτηση για ανάπτυξη υπηρεσιών αγοράς (τράπεζες, καταστήματα, εστιατόρια κλπ.).
- ◆ ζήτηση αγαθών για περισσότερους μήνες το χρόνο και εξομάλυνση της εποχικότητας των τουριστικών δραστηριοτήτων κατά τη διάρκεια των θερινών μηνών - φορολογικά και άλλα έσοδα για τις τοπικές αρχές.
- ◆ βελτίωση των υπηρεσιών στον τομέα μεταφορών (αεροδρόμια, οδικές συνδέσεις κλπ.)
- ◆ ζήτηση για εγκαταστάσεις και ειδική υποδομή (ιατρική) υψηλού επιπέδου για τον εξοπλισμό των υδροθεραπευτηρίων και των ιατρικών μονάδων.

Επίσης, δεν θα πρέπει να διαφεύγει της προσοχής ότι πριν από κάθε είδους ανάπτυξη για την αξιοποίηση των ιαματικών πηγών χρειάζεται να ληφθούν μέτρα για την προστασία του τοπίου και την εξασφάλιση της ποιότητας του περιβάλλοντος γιατί οι περισσότερες ιαματικές πηγές ευρίσκονται σε περιοχές όπου συνδυάζεται βουνό με θάλασσα κάτω από εξαιρετικές κλιματολογικές συνθήκες. Η διατήρηση του γνήσιου φυσικού περιβάλλοντος στα κέντρα παραθερισμού / λουτροπόλεων αποτελεί κύριο μέλημα. Η προστασία των ιαματικών νερών, σημαντικών φυσικών πόρων που εντάσσονται γενικότερα στο υδάτινο δυναμικό της χώρας, αποτελεί πρωταρχικό σκοπό. Είναι γνωστό ότι η υποβάθμιση του περιβάλλοντος πέρα από τη καταστροφή της αρχικής φυσικής ομορφιάς συντελεί και στη μείωση της ανταγωνιστικότητας του συγκεκριμένου θέρετρου στην τουριστική αγορά.

Βασική είναι και η σημασία της έρευνας αγοράς και διαφήμισης, που γίνεται σε χώρες της Ευρώπης θέμα στο οποίο η Ελλάδα υστερεί πολύ, με αποτέλεσμα οι ιαματικές πηγές της Ελλάδος να μην είναι διεθνούς φήμης. Παρόλα αυτά, όμως όπως έχει αναφερθεί σε διεθνή συνέδρια ακόμα και από ξένους

ειδικούς, η Ελλάδα έχει πολύ καλές ιαματικές πηγές που μπορούν να συνδυαστούν με το θαλάσσιο τουρισμό και οι λουτροπόλεις της να αποτελέσουν "πρότυπο" για όλες τις σχετικές πόλεις της περιοχής της Μεσογείου.

Επομένως, συμπερασματικά θα λέγαμε για τις ελληνικές λουτροπόλεις ότι ο σημερινός προορισμός τους που είναι κυρίως μόνο για θεραπευτικούς σκοπούς θα έπρεπε να επεκταθεί. Πρωταρχικός σκοπός είναι να αξιοποιηθούν οι δυνατότητες που προσφέρουν, ώστε να διευρυνθεί το πεδίο των δραστηριοτήτων τους και να αποτελέσουν κέντρα έλξης τουριστών όλων των ηλικιών για τους περισσότερους μήνες του χρόνου. Οι περισσότερες πηγές συνδυάζουν βουνό, θάλασσα, και θερμό κλίμα. Αυτό αποτελεί ιδανικό προνόμιο με πολλά περιθώρια αξιοποίησης και ανάδειξης τους σε αξιόλογα τουριστικά κέντρα υγείας για τουρισμό μακράς παραμονής για όλες τις ηλικίες.

Η προσπάθεια της ελληνικής τουριστικής πολιτικής για διαφοροποίηση του ελληνικού τουριστικού προϊόντος θα μπορούσε να εκφραστεί άριστα με την ανάπτυξη του Τουρισμού Υγείας.

Η ανάπτυξη του Ιαματικού, Θεραπευτικού Τουρισμού ή αλλιώς Τουρισμού Υγείας και Αναζωογόνησης έχει αποτελέσει κατά καιρούς θέμα της τουριστικής πολιτικής σε επίπεδο εξαγγελιών, στα πλαίσια του εμπλουτισμού και της διαφοροποίησης του ελληνικού τουριστικού προϊόντος με σκοπό την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του ελληνικού τουρισμού.

Η Ελλάδα, προικισμένη χώρα με πληθώρα πηγών πλούσιων σε στοιχεία ιαματικά και άριστης ποιότητας θαλασσινό νερό δείχνει να μην έχει καταφέρει ακόμα να αναδείξει τον **Τουρισμό υγείας και Αναζωογόνησης**, όπως έχει πλέον καθιερωθεί ο όρος, σε ανταγωνιστικό τουριστικό πλεονέκτημα, σε αντίθεση με άλλες χώρες και προορισμούς που δεν έχουν αντίστοιχης ποιότητας φυσικό πλούτο.

Ο Ιαματικός Τουρισμός αποτελεί μέχρι σήμερα για την Ελλάδα μορφή τουρισμού που προσελκύει Έλληνες τρίτης ηλικίας που επισκέπτονται κακοδιατηρημένες πηγές για θεραπευτικούς και μόνο λόγους.

Όμως, διεθνώς αυτή η μορφή τουρισμού έχει εκλείψει, ή καλύτερα έχει αναβαθμιστεί και εμπλουτιστεί και δεν απευθύνεται πλέον μόνο σε αρρώστους τρίτης ηλικίας, αλλά και σε νεότερες ηλικίες, επαγγελματίες, μέσης

και ανώτερης οικονομικής επιφάνειας οι οποίοι αναζητούν την αναζωογόνηση, την χαλάρωση αλλά και την βελτίωση της φυσικής τους κατάστασης από την καθιστική και αγχώδη ζωή στην πόλη.

Τα τελευταία χρόνια με ιδιωτική κυρίως πρωτοβουλία άρχισε να αλλάζει η εικόνα αυτή και να δημιουργούνται στην Ελλάδα Ιαματικά Κέντρα και Κέντρα Θαλασσοθεραπείας βασισμένα στο σύγχρονο πνεύμα του Τουρισμού Υγείας. Τον ρυθμό της αναβάθμισης έχει ακολουθήσει σε ορισμένες περιπτώσεις και η Τοπική Αυτοδιοίκηση με πολύ ενδιαφέρουσες προοπτικές ανάπτυξης.

Όσον αφορά τον ΕΟΤ, οι πηγές τουριστικής σημασίας που ανήκαν στη δικαιοδοσία του και είχαν τελματώσει οι εργασίες αναβάθμισής τους, έχουν πλέον -μόλις πρόσφατα- περάσει με νομοσχέδιο στην αρμοδιότητα της νεοσύστατης Ανώνυμης Εταιρίας Αξιοποίησης της Περιουσίας του Οργανισμού, οπότε θεωρητικά τουλάχιστον ανοίγονται νέες προοπτικές για την ανάπτυξη τους.

7.2 Πολιτικές Marketing και Προώθηση Τουρισμού Υγείας

Στην Ελλάδα ο τουρισμός αναπτύχθηκε συνυφασμένος με τον θαλάσσιο και νησιώτικο χαρακτήρα της χώρας, με την γνωστή έμφαση σε "ήλιο, θάλασσα, παραλία". Τα τελευταία χρόνια, για δύο κυρίως λόγους, η ελληνική τουριστική βιομηχανία, από τον δημόσιο μέχρι τον ιδιωτικό τομέα και την τοπική αυτοδιοίκηση, προβληματίζεται και αναφέρεται στην ανάγκη να δοθεί έμφαση σε "εναλλακτικές μορφές" τουρισμού και ειδικότερα στην περίπτωση μας, στον *Τουρισμό Υγείας*, εννοώντας ουσιαστικά την αποδέσμευση από το παραδοσιακό ελληνικό τουριστικό πρότυπο του ελληνικού τουρισμού.

Οι δύο κύριοι λόγοι είναι:

- οι μεγάλες διακυμάνσεις που υπέστη η τουριστική ζήτηση στα τελευταία χρόνια, τόσο από άποψη πλήθους επισκεπτών, όσο και από άποψη οικονομικής τους αποδοτικότητας (συμπίεση τιμών, κλπ.)
- ένα σοβαρό ποσοστό υποδομής και ανωδομής που παραμένει ανεκμετάλλευτο για πολλούς μήνες μέσα στο χρόνο και την αντίστοιχη μη απασχόληση για το ίδιο διάστημα των εργαζομένων στον τουριστικό τομέα, που εκφράζεται με τις σχετικά πρόσφατες κινήσεις και προσπάθειες για την "επιμήκυνση" της τουριστικής σεζόν.

Η ανάπτυξη τουριστικής δραστηριότητας προς τις ήπιες μορφές στις μη ανεπτυγμένες περιοχές, αντικατοπτρίζει αφενός την απαιτούμενη έμφαση σε περιοχές με σχετικά χαμηλά εισοδηματικά δεδομένα και προοπτικές, αφετέρου την ανάγκη μιας ισόρροπης αναπτυξιακής προσπάθειας σε όλο το μήκος και πλάτος της χώρας μας και σε αντιστοίχιση των διεθνών τάσεων για εναλλακτικές και ήπιες μορφές τουρισμού, και για την αξιοποίηση πολλών διαθέσιμων φυσικών και ανθρωπογενών πόρων.

Οι ενδεικτικοί στόχοι που πρέπει να περιλαμβάνει μία στρατηγική για την ανάπτυξη του Τουρισμού Υγείας είναι:

- Αύξηση θέσεων εργασίας
- Βελτίωση τοπικών δημογραφικών χαρακτηριστικών
- Αύξηση τοπικού ΑΕΠ ανώτερη από τον μέσο όρο χώρας
- Ανάδειξη περιοχών σε Ελληνικό, Ευρωπαϊκό, διεθνές επίπεδο
- Προσέλκυση επενδύσεων του ιδιωτικού τομέα
 - ✓ Βελτίωση γενικότερου τοπικού βιοτικού επιπέδου
 - ✓ Ανάμειξη της Τοπικής Αυτοδιοίκησης - Νομαρχίες και Δήμοι στην ανάδειξη, αξιοποίηση, και στήριξη εκμετάλλευσης τοπικών πηγών
 - ✓ Ανάδειξη/ διατήρηση τοπικών παραδόσεων, προϊόντων, κλπ.
 - ✓ Βελτίωση της ποιότητας παρεχομένων προϊόντων και υπηρεσιών

Η τουριστική ανάπτυξη πρέπει να στοχεύει στην επισήμανση των δυνατοτήτων ανάπτυξης του τουρισμού υγείας και στην επιλογή περιοχών και δραστηριοτήτων που κατάλληλα προβαλλόμενες θα υποστηρίξουν και την γενικότερη τουριστική οικονομική ωφέλεια της χώρας, αλλά και ειδικότερα την τοπική οικονομία των λιγότερο οικονομικά και τουριστικά ανεπτυγμένων περιοχών.

Ο τουρισμός-η τουριστική βιομηχανία-αποτελούν αναμφισβήτητα τον σημαντικότερο κλάδο της Ελληνικής οικονομίας, η διαπίστωση όμως αυτή και η κατά διαφόρους τρόπους επιβεβαίωσή της, σε συνδυασμό με δηλώσεις των εκπροσώπων του τουριστικού κλάδου, ότι ο κλάδος αυτός αντιμετωπίζει προβλήματα, δεν αρκεί για να αλλάξουν οι συνθήκες. Χρειάζονται ειδικευμένες μελέτες για την αντιμετώπιση προβλημάτων, για την εκμετάλλευση και αξιοποίηση των διατιθέμενων τουριστικών και άλλων πόρων της χώρας.

Η στροφή στον *Τουρισμό Υγείας* θα έχει ως αποτέλεσμα:

- αφενός την προστασία του περιβάλλοντος,
- αφετέρου δε την ισόρροπη τουριστική ανάπτυξη σε μη τουριστικά ανεπτυγμένες περιοχές και
- την επέκταση της τουριστικής περιόδου στις ήδη κορεσμένες τουριστικά περιοχές

Ένα άλλο θέμα που θεωρείται πολύ σημαντικό είναι ο τομέας έρευνας αγοράς και ανάπτυξης των πωλήσεων του τουρισμού υγείας.

Ορισμένες χώρες όπως η Αυστρία, η Ελβετία, η Γαλλία κλπ. έχουν προχωρήσει στο θέμα της έρευνας αγοράς και της διαφήμισης και προσφέρουν σε συνεργασία με τις εθνικές τους αεροπορικές εταιρείες "πακέτα διακοπών" για την ομορφιά και καλή φυσική κατάσταση στα κέντρα υγείας που αποτελούνται από συγκροτήματα ξενοδοχείων με θερμά λουτρά και όλη την υποδομή (γήπεδα τένις, χώρους αθλητισμού κλπ.) σε περιβάλλον ιδανικό (με πάρκα πρασίνου) για θεραπεία και ξεκούραση. Τα τουριστικά αυτά πακέτα διακινούνται από ειδικούς τουριστικούς πράκτορες σε διεθνή κλίμακα και απευθύνονται συνήθως σε πελατεία υψηλού εισοδηματικού επιπέδου. Αυτά μπορούν να θεωρηθούν παραδείγματα για την προώθηση παρόμοιων πακέτων προς τις αγορές του εξωτερικού, που είναι ακόμα σχεδόν ανεξερεύνητες, μια και που οι περισσότερες προσπάθειες στον τομέα του marketing, αφορούν κυρίως την προσέλκυση εγχώριου τουρισμού.

Πιο συγκεκριμένα:

Οι χρηματοδοτήσεις του Γ΄ ΚΠΣ αποτελούν μια καλή ευκαιρία ανάπτυξης του *Τουρισμό Υγείας* αλλά και των ήπιων μορφών τουρισμού.

Επίσης οι *Ολυμπιακοί Αγώνες* της Αθήνας το 2004 αποτελούν βασικό μέσο προβολής του τουριστικού προϊόντος της χώρας μας και θα πρέπει σε συνδυασμό με την σωστή στρατηγική να αναδειχθούν οι δυνατότητες που έχει η Ελλάδα σαν πόλος έλξης τουριστών που επιθυμούν να συνδυάσουν και αυτό το είδος τουρισμού.

Έτσι, η προβολή του προϊόντος με τα σωστά μέσα διαφήμισης κρίνεται απαραίτητη με:

- ενημέρωση των tour operators,
- κατάλληλα διαφημιστικά spots στην τηλεόραση,
- στο ραδιόφωνο
- καταχώρηση στον ειδικό γραπτό και ηλεκτρονικό τύπο

Απαραίτητη προϋπόθεση βέβαια για μια πετυχημένη διαφημιστική καμπάνια αποτελούν τα ελκυστικά τουριστικά πακέτα που θα μπορούσαν να συμπεριλάβουν:

- Ειδικές προσφορές για οικογένειες με χαμηλότερες τιμές για τα νεαρότερα μέλη
- Σύνθετα πακέτα, παραλλαγές εναλλακτικού τουρισμού με δραστηριότητες που θα μπορούν να συνδυαστούν μαζί
- Ταυτόχρονη παρακολούθηση των Ολυμπιακών Αγώνων με επισκέψεις ή και διαμονή σε ξενοδοχεία με παροχή υπηρεσιών τουρισμού υγείας

Στην προσπάθεια αυτή θα πρέπει να κινηθούμε παράλληλα στην κατανόηση και γνωριμία του τρόπου οργάνωσης και λειτουργίας μιας λουτρόπολης:

Ίδρυση και Οργάνωση Λουτρόπολης

Είναι γνωστό ότι **κύκλος Ζωής** μιας Επένδυσης περνά από 4 στάδια: την Σύσταση, την Ανάπτυξη, την Ωρίμανση και την Παρακμή.

Οι **ελληνικές Λουτροπόλεις** στο παρελθόν ήκμασαν, προσελκύοντας τουρίστες υψηλών εισοδημάτων, με την επικράτηση όμως του νέου αναπτυξιακού μοντέλου, το οποίο είχε ως κυρίαρχο σύνθημα "Ελλάδα - χώρα του ήλιου και των διακοπών" οδηγήθηκαν σε **παρακμή**.

Η φθίνουσα πορεία του ιαματικού τουρισμού στην Ελλάδα οφείλεται στους ίδιους λόγους που παρατηρούνται και στο εξωτερικό, δηλαδή κυρίως στον ανταγωνισμό που προέρχεται από το χώρο της φαρμακοβιομηχανίας και την

απροθυμία των γιατρών να αναγνωρίσουν την υδροθεραπεία ως ιατρική μέθοδο.

Επίσης σημαντικό ρόλο στην φθίνουσα πορεία του ιαματικού τουρισμού στην Ελλάδα έχει παίξει και η έλλειψη της σχετικής διαφήμισης και πληροφόρησης του κοινού από τα μέσα ενημέρωσης (τηλεόραση, ραδιόφωνο, εφημερίδες, περιοδικά κλπ) τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό.

Από το χώρο της Κοινωνικής Ασφάλισης κάθε χρόνο επιδοτούνται προγράμματα που εξασφαλίζουν τη χρηματοδότηση δαπανών για υδροθεραπεία ενός σημαντικού αριθμού ασφαλισμένων.

Έτσι, από το ΙΚΑ κατά τα έτη 1995 και 1996 αποδόθηκαν οι δαπάνες για λουτροθεραπεία σε 58.660 και 59.204 ασφαλισμένους αντίστοιχα που αναλογούσαν στο 43,2% και 41,5% του συνολικού αριθμού των λουομένων. Την πλειοψηφία αυτών των ασφαλισμένων του ΙΚΑ αποτελούν οι συνταξιούχοι, κατά το 88%-90% και το υπόλοιπο 10-12% αφορά τους άμεσα ασφαλισμένους.

Επιχορηγήσεις υπήρξαν, σε μικρότερο βαθμό, και από άλλα ταμεία όπως της ΔΕΗ, των Τραπεζών. Αναλυτικότερα, κατά τα ίδια έτη 1995 και 1996 επιχορηγήθηκαν από τη ΔΕΗ 4.961 και 5.355 ασφαλισμένοι αντίστοιχα για υδροθεραπεία.

Σήμερα λοιπόν οι Λουτροπόλεις της Ελλάδος βρίσκονται στο τελευταίο στάδιο (παρακμή). Τα κέρδη μετατρέπονται σε ζημίες και αν δεν ληφθεί πρόνοια αλλαγής ή βελτίωσης θα επέλθει ο θάνατος.

Οι μοντέρνες Λουτροπόλεις όμως της Νέας Απολλωνίας και της Ικαρίας βρίσκονται στο α' στάδιο (σύσταση). Σκοπός στα πρώτα στάδια της ζωής τους είναι η διέγερση της ζήτησης (διαφήμιση). Το κοινό θα πρέπει να πληροφορηθεί για τα πλεονεκτήματα που έχουν αυτές οι Λουτροπόλεις σε σχέση με τις υπόλοιπες.

Ο Σχεδιασμός της Λουτρόπολης είναι έργο πολύπλοκο, πολυδιάστατο και χρονοβόρο. Απαιτεί μελέτη πολλών και σύνθετων παραγόντων:

- **Από την σκοπιά του χωροτάκτη.** Η θέση της Λουτρόπολης πρέπει να επιλέγεται με βάση το τοπογραφικό του χώρου, τα χαρακτηριστικά

του τοπίου και το μέγεθος επιρροής των κλιματολογικών συνθηκών. Κάθε ωραία περιοχή δεν πρέπει να θεωρείται κατάλληλη για Λουτρόπολη.

- **Από την σκοπιά του γιατρού** Η απάντηση στο ερώτημα αν ο γιατρός πρέπει να συμμετέχει στον σχεδιασμό μίας Λουτρόπολης είναι καταφατική.

Ο γιατρός πρέπει σε κάθε φάση Σχεδιασμού να επισημαίνει τις ανάγκες που πρέπει να καλύψει η Λουτρόπολη και να προσαρμόζεται στις ενδείξεις του ιαματικού αγαθού (νερό ή κλίμα).

Για την **Ίδρυση** και **Λειτουργία** μίας Λουτρόπολης οι **ενέργειες** που απαιτούνται είναι σύνθετες και τα προβλήματα που πρέπει να επιλυθούν πολλά και ποικίλα.

- Με βάση τις ανάγκες κάθε περιοχής εξασφαλίζεται η έκταση, εκπονούνται οι απαραίτητες τεχνικές και οικονομικές μελέτες, εκτελούνται τα έργα και τέλος συστήνεται "Φορέας Εκμετάλλευσης".
- Για να ανοίξει όμως ο δρόμος της σωστής εκμετάλλευσης πρέπει να χρησιμοποιηθούν τα κατάλληλα κλειδιά. Ένα από αυτά είναι το **Marketing**, το οποίο περιλαμβάνει την Οργάνωση, το Πρόγραμμα και το Σχέδιο εφαρμογής.

Η **Χρηματοδότηση** για την υλοποίηση του προγράμματος ίδρυσης Λουτρόπολης μπορεί να εξασφαλισθεί:

- με ίδια χρηματοδότηση του Επενδυτή,
- με τραπεζικό δανεισμό σε συνδυασμό με επιχορήγηση του Δημοσίου,
- με ένταξη σε προγράμματα της Ε.Ε., ή σε συνδυασμό των πιο πάνω Πηγών.

Προώθηση Τουρισμού Υγείας στην Περιφερειακή Ανάπτυξη

Η Ελλάδα είναι γνωστή για τον αρχαίο πολιτισμό της, τον ήλιο και την θάλασσα, λίγοι όμως γνωρίζουν την αξία του φυσικού της πλούτου. Η

τουριστική εκμετάλλευση των φυσικών πόρων της Χώρας μας, με την ευρεία εξάπλωση τους θα μπορούσαν να ενδυναμώσουν των ρόλο των άλλων τουριστικών πόλων έλξεων.

Η Χώρα μας με τον πλούτο των ιαματικών πηγών της, 750 από τις οποίες είναι αξιοποιήσιμες μπορεί κάλλιστα να προσπαθήσει να αναπτύξει τον υψηλού επιπέδου Ιαματικό Τουρισμό με αξιώσεις συναγωνισμού με τον αντίστοιχο της Κέντρο. Ευρώπης.

Η γεωγραφική κατανομή του ιαματικού δυναμικού της Χώρας, όσο και τα συγκριτικά στοιχεία κίνησης και ιαματικής εξειδίκευσης των πηγών επιτρέπουν την χωροταξική, αναπτυξιακή και λειτουργική ένταξη των ιαματικών πηγών κάθε περιοχής τόσο σε επίπεδο Περιφέρειας όσο και σε επίπεδο Χώρας, προδιαγράφοντας κατευθύνσεις, μεγέθη και υποδομές για την ανάπτυξη τους. Οι κατευθύνσεις αξιοποίησης συναρτώνται με τις προσδιοριστικές παραμέτρους και διαμορφώνονται από τις αρχές της φιλοσοφίας προσέγγισης των ζητημάτων ανάπτυξης

Οι ταχείες εξελίξεις και η ανάγκη μίας ευρύτερης ανάπτυξης, οδηγούν στην ανάγκη Σχεδιασμού, για μεθοδική και οικονομική - τεχνική εκμετάλλευση τους, ώστε να προκαλέσει το διεθνές ενδιαφέρον και συγχρόνως τους δυναμικούς Επενδυτές και Επιχειρηματίες.

Την προσπάθεια αυτήν την υπάρχουν δύο «πιλοτικά» Επενδυτικά Σχέδια - της Νέας Απολλωνίας στην Θεσσαλονίκη και της Ικαρίας.

Πιστεύεται ότι, είναι επιτυχημένη η επιλογή αυτών των δύο θέσεων διότι έτσι έχουμε την δυνατότητα διαφορετικής ανάπτυξης της κάθε μίας, ώστε να βγουν τα κατάλληλα συμπεράσματα για την περαιτέρω πορεία.

Με την Λουτρόπολη Ικαρίας επιδιώκεται η ανάπτυξη και οικονομική ενίσχυση μίας κατά τεκμήριο προβληματικής περιοχής, χωρίς σημαντικές πλουτοπαραγωγικές δυνατότητες, εκτός από τις εξαιρετικές πηγές της.

Με την Λουτρόπολη της Νέας Απολλωνίας επιχειρείται με πυρήνα την εκμετάλλευση των ιαματικών πηγών της, η ανάπτυξη της ευρύτερης περιοχής με χωροταξικές παρεμβάσεις, όπως πολεοδόμηση εκτάσεων, κατασκευή έργων υποδομής και παροχής υπηρεσιών, δημιουργία οικοπέδων παραθεριστικών κατοικιών και ξενοδοχειακών εγκαταστάσεων προς διάθεση σε ιδιώτες κ.λ.π.

Τα προγράμματα αυτά βρίσκονται σε εξέλιξη. Οι εγκαταστάσεις τους ανταποκρίνονται στα διεθνή δεδομένα και προορίζονται να αποτελέσουν οργανωμένα συγκροτήματα με πλήρεις εγκαταστάσεις και εξοπλισμό, ώστε να καλύπτεται όλο το φάσμα των θεραπευτικών εφαρμογών του ιαματικού νερού, με όλες τις ανέσεις και κάτω από ιατρικό έλεγχο.

Επίσης στα συγκροτήματα αυτά θα περιλαμβάνονται μονάδες φυσικοθεραπείας, δίαιτας, γυμναστικής, κοσμετολογίας, υγιεινής, αναψυχής, πολιτιστικών εκδηλώσεων κ.λ.π.

Η παροχή υπηρεσιών προβλέπεται να είναι υψηλού βαθμού, να απευθύνεται σε ευρύ φάσμα ηλικιών και να λειτουργούν καθ' όλη την διάρκεια του έτους.

Συνοψίζοντας λοιπόν, οι Λουτροπόλεις μέχρι πρόσφατα ήταν χώροι συγκέντρωσης ατόμων, που πλησίαζαν ή βρίσκονταν στην τρίτη ηλικία, με σκοπό την αντιμετώπισή κάποιου προβλήματος υγείας σε συνδυασμό με την αλλαγή περιβάλλοντος και την ανάνηψη.

Για πολλούς από αυτούς ήταν η μοναδική περίοδος διακοπών και μετακινήσεως από τον τόπο διαμονής τους, ειδικά των χαμηλών εισοδηματικών τάξεων.

Σήμερα πολλές Λουτροπόλεις έχουν προσαρμοσθεί στις μοντέρνες ιατρικές απαιτήσεις. Ιδρύουν Κέντρα Υγείας και Αναψυχής και προσφέρουν σύγχρονες θεραπείες για την υπερένταση και τις άλλες μοντέρνες ασθένειες.

Η φιλοσοφία των Λουτροπόλεων είναι:

“ο μόνος τρόπος να αποκτήσεις μία όμορφη ζωή είναι να μάθεις να αναπαύεις τον νου και το σώμα”.

Κάποτε οι κοινωνικά φιλόδοξοι πήγαιναν στις Λουτροπόλεις για επαφές και γνωριμίες. Οι πλούσιοι ήθελαν να είναι κοντά στους αριστοκράτες και οι αριστοκράτες απολάμβαναν την παρουσία των βασιλιάδων.

Σήμερα η επίσκεψη σε Λουτρόπολη στο εξωτερικό εξακολουθεί να είναι σύμβολο κοινωνικής θέσης.

Αν και η φήμη των Λουτροπόλεων οφείλεται στο παρελθόν, υφίσταται ένα υγιές παρόν και διαφαίνεται ένα ασφαλές μέλλον.

Σήμερα, με τις δυσάρεστες εξελίξεις στην Παγκόσμια οικονομία που οφείλονται σε σημαντικό βαθμό στον πόλεμο του Ιράκ, η κυβέρνηση δέχεται ότι ο τουρισμός υφίσταται και θα υποστεί πλήγμα από τον πόλεμο. Το δείχνουν το μη «κλείσιμο» δωματίων στα ξενοδοχεία αλλά και η κρίση που

διέρχονται οι αερομεταφορές. Μαζί με άλλα μέτρα που εξήγγειλε η κυβέρνηση, ο πρωθυπουργός ενέκρινε πρόταση να ενισχυθεί ο «ιαματικός τουρισμός» (ιαματικές πηγές σε λουτροπόλεις) με δωρεάν προγράμματα διαμονής στα οποία θα συμμετάσχουν μόνον τα μέλη των ΚΑΠΗ.⁸

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Υπάρχουν και αμφισβητήσεις για την αξία του θερμαλισμού ως θεραπευτικής μεθόδου που μαζί με τον ανταγωνισμό των άλλων κέντρων οδηγούν σε φθίνουσα διαχρονική τάση του αριθμού των ατόμων που προσέρχονται στ' ιαματικά κέντρα. Αναλυτικότερα οι παράγοντες αυτοί αποδίδονται κυρίως,

Α) Στον μεγάλο ανταγωνισμό ανάμεσα στα κέντρα τουρισμού υγείας και στα άλλα τουριστικά θέρετρα που βρίσκονται στις παραλίες ή στα όρη των χωρών του εξωτερικού και προσφέρουν φθηνότερα πακέτα διακοπών με εναλλακτικές ευκαιρίες αναψυχής.

Β) Στις νέες μεθόδους που εφαρμόζουν οι φαρμακοβιομηχανίες για την χημική θεραπεία των ασθενειών με τη χρήση φαρμάκων και το χαρακτηρισμό της υδροθεραπείας ως απαρχαιωμένης μεθόδου. Στην Αμερική και την Αγγλία οι γιατροί είναι τελείως αρνητικοί για την αποτελεσματικότητα της υδροθεραπείας ως θεραπευτικής μεθόδου ενώ στις άλλες χώρες υπάρχει μια ενδιάμεση κατάσταση.

Γ) Στην παραμελημένη εκπαίδευση της υδρολογίας που δεν διδάσκεται συστηματικά στα περισσότερα πανεπιστήμια.

Δ) Στην απροθυμία του ιατρικού σώματος να αναγνωρίσει την υδροθεραπεία ως ιατρική μέθοδο.

Η Διεθνής Οργάνωση Θερμαλισμού λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω εισήγαγε το 1974 νέες αρχές και όρους για το χαρακτηρισμό των θεραπευτικών ιδιοτήτων των ιαματικών νερών και για την ταξινόμηση των θερμών πηγών.

Είναι σημαντικό, όπως αναφέρει η παραπάνω Οργάνωση, ότι ο θερμαλισμός δεν είναι ανταγωνιστικός στις θεραπείες με φάρμακα αλλά συμπληρωματικός στην κλινική και χειρουργική, αφού μπορεί να προσφέρει στον ασθενή π.χ.

⁸ Εφημερίδα το ΒΗΜΑ 06/04/03

ενός ατυχήματος την ανακούφιση και φροντίδα που χρειάζεται για να επανέλθει στην κανονική ζωή.

Όμως η αναγνώριση της υδροθεραπείας ως ιατρικής θεραπευτικής μεθόδου από τον τομέα της Κοινωνικής Ασφάλισης σε πολλές χώρες, ιδίως τη Ευρώπης, οδήγησε σε μία σχετικά αυξημένη ζήτηση των κέντρων του ιαματικού τουρισμού, συγκριτικά με τα προηγούμενα.

Η σημαντική αυτή αύξηση στη ζήτηση των προϊόντων που προσφέρονται στα κέντρα του τουρισμού υγείας που παρατηρήθηκε τελευταία, αποδίδεται στη στροφή των ατόμων προς τις παραδοσιακές μεθόδους θεραπείας, όπως προαναφέρθηκε, αλλά και την αυξανόμενη έμφαση που δίδεται από πολλούς στην κατ' επανάληψη επανάκαμψη του οργανισμού που επιτυγχάνεται με την σωματική άσκηση και δοκιμασία και τις ειδικές θεραπείες που ακολουθούνται σε καθαρό και υγιεινό περιβάλλον ενός κέντρου τουρισμού υγείας.

Αυτό είχε ως αποτέλεσμα ο κλάδος του τουρισμού υγείας να προσελκύσει αρκετές επενδύσεις και σημαντικά κεφάλαια του ιδιωτικού τομέα για την επέκταση και τον εκσυγχρονισμό των κέντρων αυτών, ώστε να προσαρμοστούν στις σύγχρονες απαιτήσεις του τουρισμού υψηλών προδιαγραφών όπως χαρακτηρίζεται ο τομέας αυτός.

Σήμερα, όλο και περισσότεροι "απελπισμένοι" ασθενείς αναζητούν λύσεις και στηρίζουν τις ελπίδες ίασής τους στην Εναλλακτική Ιατρική. Η λουτροθεραπεία είναι καθαρά μια μορφή εναλλακτικής θεραπείας και θα πρέπει να τύχει κρατικής υποστήριξης. Όλες οι λουτροπόλεις της Ελλάδος - και έχουμε πάρα πολλές - θα πρέπει να αναδομηθούν και να εκσυγχρονιστούν έτσι ώστε η λουτροθεραπεία να μην είναι προνόμιο των ολίγων.

Κλείνω με την εύστοχη παρατήρηση, του Καθηγητή της Δερματολογίας κ. Κατσάμπα: ***"Τα Λουτρά στην Ελλάδα έχουν ένα ένδοξο παρελθόν, ένα αμφίβολο παρόν και πιθανόν ένα πολλά υποσχόμενο μέλλον"***.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 1) **OECD**, National Accounts of OECD countries, Main aggregates, vol. I.
- 2) **ΕΣΥΕ**, 2003.
- 3) **Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών**, Πρόγραμμα Σταθερότητας και Ανάπτυξης 2002-2006
- 4) **Ε.Ο.Τ.** 2002.
- 5) **Τράπεζα της Ελλάδος**, Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2001, Αθήνα 2003
- 6) **ALDEMAR HOTELS**, Marketing department
- 7) **THERMAE SYLLA**, Marketing department
- 8) **DR. Αθανάσιος Α. Σαρακιώτης**. Ιατρός-Ρευματολόγος Ιατρός Ρευματολογικής Κλινικής Ασκληπιείου Βούλας. Διδάκτωρ Ιατρικής Πανεπιστημίου Μονάχου.
- 9) **ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΚΟΚΑΛΑΣ**, Προϊστάμενος Τμήματος, Ιαματικών Πηγών Ε.Ο.Τ.
- 10) Εφημερίδα το **ΒΗΜΑ**
- 11) Παυλόπουλος Π., Κουζέλης Α., *Περιφερειακή Ανάπτυξη της Ελλάδας και Τουρισμός*, εκδ. Ι.Τ.Ε.Π., 1998
- 12) www.health.gr
- 13) www.statistics.gr
- 14) www.gnto.gr
- 15) www.wtfc.org
- 16) www.world-tourism.org
- 17) www.hotelingreece.com

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

**ΤΡΟΠΟΣ ΧΡΗΣΗΣ ΥΔΑΤΩΝ ΤΩΝ ΚΥΡΙΟΤΕΡΩΝ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ
ΠΗΓΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ**

1. ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ: Καμένα Βούρλα, Υπάτη, Αιδηψός, Βουλιαγμένη, Θερμή Λέσβου, Κύθνος, Λαγκαδάς, Μέθανα, Ν. Απολλωνία, Ικαρία,...
2. ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ-ΠΟΣΙΘΕΡΑΠΕΙΑ: Πλατύστομο, Λουτράκι, Καϊάφα, Νιγρίτα,...
3. ΠΟΣΙΘΕΡΑΠΕΙΑ: Καλλιθέα Ρόδου.
4. ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ- ΕΙΣΠΝΕΥΣΟΘΕΡΑΠΕΙΑ: Θερμοπύλες, Σμόκοβο, Κυλλήνη.

**ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΠΑΘΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΕΝΔΕΙΚΝΥΟΜΕΝΕΣ ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ
ΕΛΛΑΔΟΣ**

ΠΑΘΗΣΕΙΣ - ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

Ρευματικές Καμένα Βούρλα, Αιδηψός, Θερμοπύλες, Θερμή Λέσβου, Ικαρία, Κύθνος, Λαγκαδάς, Ν. Απολλωνία.

Αναπνευστικού συστήματος Θερμοπύλες, Σμόκοβο, Κυλλήνη.

Γυναικολογικές Θερμοπύλες, Μέθανα, Λαγκαδάς, Ν. Απολλωνία, Υπάτη,...

Δέρματος Αριδαία, Υπάτη, Καϊάφα, Θερμοπύλες, ...

Ήπατος και χοληδόχου Πλατύστομο, Λουτράκι, Καϊάφα, Καλλιθέα Ρόδου,...

Θρέψης Πλατύστομο, Λουτράκι, Καλλιθέα Ρόδου,...

Κυκλοφορικού Συστήματος Υπάτη, Λαγκαδάς, ...

Νεφρών και Ουροφόρων Οδών Πλατύστομο, Λουτράκι, Καλλιθέα Ρόδου,...

Περιφερικών Νεύρων Καμένα Βούρλα, Θερμοπύλες, Κύθνος, Μέθανα, Αιδηψός,...

Στομάχου και εντέρων Πλατύστομο, Λουτράκι, Καλλιθέα Ρόδου,...

ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΣΗΜΑΣΙΑΣ

Είναι οι εξής:

1. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΠΡΕΒΕΖΑΣ 48 100 ΠΡΕΒΕΖΑΣ.
2. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΑΓ. ΒΑΡΒΑΡΟΥ 300 04 ΤΡΥΦΟΣ
3. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΑΓ. ΙΩΑΝΝΟΥ 81 100 ΛΙΣΒΟΡΙ ΛΕΣΒΟΣ
4. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΑΓ. ΦΩΚΑ 85 300 ΚΩΣ
5. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΑΓ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ
6. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΑΔΑΜΑΝΤΟΣ 84801 ΜΗΛΟΣ
7. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΑΜΜΟΥΔΑΡΑΣ 52 200 ΑΜΜΟΥΔΑΡΑ
8. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΑΜΑΡΑΝΤΟΥ 44 100 ΑΜΑΡΑΝΤΟΣ
9. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΑΡΑΧΩΒΙΤΙΚΩΝ 260 01 ΑΡΑΧΩΒΙΤΙΚΑ
10. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΑΓΙΑΣΜΑΤΩΝ 82 100 ΧΙΟΣ
11. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΛΟΥΤΡΑΚΙΟΥ ΠΕΛΛΑΣ 58 400 ΛΟΥΤΡΑΚΙ
ΠΕΛΛΑΣ
12. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΞΥΛΟΚΕΡΑΣ 27 100 ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΞΥΛΟΚΕΡΑΣ
13. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΠΑΛΑΙΟΒΡΑΧΑΣ 35 003 ΠΑΛΙΟΒΡΑΧΑ
14. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΓΕΝΗΣΑΙΑΣ 67 100 ΝΕΑ ΚΕΣΣΑΝΗ
15. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΓΙΑΛΤΡΩΝ 34 300 ΓΙΑΛΤΡΑ ΕΥΒΟΙΑΣ
16. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΔΡΑΝΙΤΣΑΣ ΚΑΙΤΣΑΣ 35 010 ΜΑΚΡΥΡΑΧΗ
17. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΕΧΙΝΟΥ 67 300 ΘΕΡΜΑ ΞΑΝΘΗΣ
18. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΕΥΘΑΛΟΥΣ ΛΕΣΒΟΥ 81 100 ΜΗΘΥΜΝΑ
19. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΘΕΡΜΗΣ ΛΕΣΒΟΥ 81 100 ΘΕΡΜΗ ΛΕΣΒΟΥ
20. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΘΕΡΜΩΝ ΚΑΛΥΜΝΟΥ 85 200 ΚΑΛΥΜΝΟΣ

21. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΚΟΚΚΙΝΟ ΣΤΕΦΑΝΙ 30 100 ΚΟΚΚΙΝΟ ΣΤΕΦΑΝΙ
22. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΚΟΚΚΙΝΟ ΝΕΡΟ 41 001 ΚΑΡΔΙΤΣΑ ΛΑΡΙΣΗΣ
23. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΚΑΒΑΣΙΛΩΝ ΠΗΞΑΡΙΑΣ 44 100 ΙΩΑΝΝΙΝΑ
24. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΚΟΛΠΟΥ ΓΕΡΑΣ 81 100 ΜΥΤΙΛΗΝΗ
25. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΛΙΤΣΕΚΙΟΥ 30 100 ΛΙΤΣΕΚΙ- ΑΙΤ/ΝΙΑΣ
26. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΘΕΡΜΗ ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ (ΣΕΔΕΣ) 546 25
27. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΣΙΔΗΡΟΚΑΣΤΡΟΥ 62 300 ΣΙΔΗΡΟΚΑΣΤΡΟ
28. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΜΑΝΔΡΑΚΙΟΥ 85 303 ΝΙΣΥΡΟΣ ΔΩΔ/ΝΗΣΟΥ
29. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΜΟΥΡΤΣΙΑΝΟΥ 300 11 ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ-ΑΙΤ/ΝΙΑΣ
30. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ Ν. ΑΠΟΛΛΩΝΙΑΣ 54 624 Ν. ΑΠΟΛΛΩΝΙΑ -
ΘΕΣ/ΝΙΚΗ
31. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΤΡΑΪΑΝΟΥΠΟΛΗΣ 68 100 ΤΡΑΙΑΝΟΥΠΟΛΗ-
ΕΒΡΟΥ
32. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΧΑΝΟΠΟΥΛΟΥ 47 100 ΧΑΝΟΠΟΥΛΟ - ΑΡΤΑΣ
33. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ- ΧΕΛΟΒΑ ΜΠΑΝΙΩΤΗ 300 03 ΛΥΣΙΜΑΧΙΑ ΑΙΤ/ΝΙΑ
34. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΣΟΥΒΑΛΑΣ ΒΑΘΥ ΑΙΓΙΝΑΣ 185 31
35. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΨΑΡΟΘΕΡΜΩΝ 680 02 ΣΑΜΟΘΡΑΚΗ ΕΒΡΟΥ
36. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΣΕΛΙΑΝΙΤΙΚΩΝ 25 100 ΑΙΓΙΟ Ν. ΑΧΑΪΑΣ
37. ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΣΤΑΧΤΗΣ ΠΟΡΙΑΡΗ 300 62 ΔΗΜΟΣ ΠΥΛΛΗΝΗΣ
38. Ι.Π. ΠΙΚΡΟΛΙΜΝΗ ΚΙΛΚΙΣ- ΠΗΛΟΘΕΡΑΠΕΥΤΗΡΙΟ
ΥΔΡΟΘΕΡΑΠΕΥΤΗΡΙΟ ΔΗΜΟΣ ΚΙΛΚΙΣ
39. Ι.Π. ΚΡΗΝΙΔΩΝ ΚΑΒΑΛΑΣ- ΠΗΛΙΟΘΕΡΑΠΕΥΤΗΡΙΟ ΔΗΜΟΣ
ΦΙΛΙΠΠΩΝ-ΛΥΔΙΑΣ.

Στη διαδικασία της ανακήρυξης βρίσκονται οι Ι.Π.

1. Ι.Π. Κιβωτού Γρεβενών.

2. Ι.Π. Λουτροχωρίου Πετραίας Πέλλας.

3. Ι.Π. Θερμία Παρανέστι Δράμας.

Ι.Π. Αγραπιδιών και Λιμνοχωρίου Φλωρίνης.